

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava

FINANČNÍ SYSTÉMY

učební text

Martin Mynář

Ostrava 2012

Recenze: Ing. Tomáš Závodný
RNDr. Miroslav Liška, CSc.

Název: Finanční systémy
Autor: Ing. Martin Mynář, CSc.
Vydání: první, 2012
Počet stran: 104
Náklad: 20

Studijní materiály pro studijní obor Ekonomika a management v průmyslu Fakulty metalurgie a materiálového inženýrství.

Jazyková korektura: nebyla provedena.

Určeno pro projekt:

Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost

Název: Personalizace výuky prostřednictvím e-learningu

Číslo: CZ.1.07/2.2.00/07.0339

Realizace: VŠB – Technická univerzita Ostrava

Projekt je spolufinancován z prostředků ESF a státního rozpočtu ČR

© Martin Mynář

© VŠB – Technická univerzita Ostrava

ISBN 978-80-248-2585-4

OBSAH

1.	FINANČNÍ TRHY.....	7
1.1.	Rozdělení finančních trhů	7
1.2.	Finanční trhy, jejich úloha a funkce.....	12
1.3.	Shrnutí základních pojmů	15
2.	BURZA A BURZOVNÍ OBCHODY	21
2.1.	Historie burzy	21
2.2.	Burza – vrcholová instituce kapitálového trhu	22
2.3.	Druhy burz	23
2.4.	Funkce burzy cenných papírů	24
2.5.	Burza cenných papírů Praha, a.s. - (BCPP)	24
2.6.	Česká burza RM – SYSTÉM, a.s.....	27
2.7.	Charakteristika zahraničních trhů s cennými papíry.....	28
2.9.	Šíření burzovních informací.....	30
3	FINANČNÍ DERIVÁTY	32
3.1.	Rozdělení finančních derivátů	33
3.2	Dělení finančních derivátů dle podkladového aktiva	34
3.3	Rozdělení finančních derivátů dle typu nástroje (podle druhu).....	35
3.4	Význam finančních derivátů	39
4	DANĚ A JEJICH ÚLOHA V EKONOMICKÉM SYSTÉMU	46
5	DAŇOVÁ SOUSTAVA V ČESKÉ REPUBLICE	50
6	VEŘEJNÁ SPRÁVA A ROZPOČTY	90
7.	POJIŠŤOVNICTVÍ.....	95
7.1.	Komerční pojištění	95
7.2.	Sociální pojištění - zákon č. 589/1992 Sb.....	98
7.3.	Zdravotní pojištění – zákon č. 592 /1992 Sb.	100
	Literatura	103

POKYNY KE STUDIU

Pro předmět Finanční systémy vyučovaný v 1. semestru magisterského studia oboru Ekonomika a management v průmyslu jste obdrželi studijní balík obsahující:

- integrované skriptum pro distanční studium obsahující i pokyny ke studiu,
- doplňující animace vybraných částí kapitol, které lze spustit hypertextovým odkazem.

Prerekvizity

Pro studium tohoto předmětu nejsou určeny žádné prerekvizity.

Cíl předmětu

Cílem předmětu je seznámení se základními pojmy z oblasti kapitálového trhu, daňové problematiky, finančních derivátů a komerčního pojištění. Po prostudování modulu by měl být student schopen vymezit hlavní principy a rozdělení kapitálového trhu, vymezit funkce přímých a nepřímých daní, vymezit pojmy finančních derivátů a popsat rozdíly v komerčním pojištění.

Pro koho je předmět určen

Modul je zařazen do magisterského studia oboru Ekonomika a management v průmyslu a patří ke stěžejním výukovým materiálům předmětu Finanční systémy. Rovněž jej může studovat i zájemce z kteréhokoliv jiného oboru orientovaného na oblast finančních systémů.

Skriptum se dělí na kapitoly, které odpovídají logickému dělení studované látky. Každá kapitola má níže uvedenou strukturu.

Struktura kapitol – doporučený postup studia

Čas ke studiu

Na úvod kapitoly je uveden čas potřebný k prostudování látky. Čas je orientační a může Vám sloužit jako hrubé vodítko pro rozvržení studia celého předmětu. Rozhodující bude, zda se již studenti s touto problematikou setkali, a nebo naopak je pro ně učivo nové.

Cíl

Následují cíle, kterých máte dosáhnout po prostudování této kapitoly – konkrétní znalosti a dovednosti.

Výklad

Následuje vlastní výklad studované látky, zavedení nových pojmů, jejich vysvětlení, vše doprovázeno obrázky, tabulkami, řešenými příklady, odkazy na animace.

Čas k zamyšlení

V rámci studia kapitol se setkáte s otázkami, které je vhodné si pro správné osvojení látky promyslet a zopakovat.

Příklad z praxe, řešený příklad

K lepšímu pochopení probírané látky využijte praktické příklady aplikace vysvětlovaných teoretických znalostí.

Animace

Ke zvýšení názornosti studované látky můžete spustit animace. Ty spustíte kliknutím na hypertextový odkaz umístěný v názvu animace.

Shrnutí pojmů

Na závěr kapitoly jsou zopakovány hlavní pojmy, které si v ní máte osvojit. Pokud některému z nich ještě nerozumíte, vraťte se k nim ještě jednou.

Otázky

Pro ověření, že jste dobře a úplně látku kapitoly zvládli, máte k dispozici několik teoretických otázek.

Úspěšné a příjemné studium s touto učebnicí Vám přeje autor výukového materiálu

Martin Mynář

1. FINANČNÍ TRHY

Čas ke studiu: 3 hodiny

Cíl Po prostudování této kapitoly budete umět:

- definovat k čemu slouží finanční trhy,
- vysvětlit, jak finanční trhy fungují,
- určit základní rozdělení finančních trhů,
- popsat, jak se na finančním trhu podniká.

Výklad

Obchodování s finančními prostředky se uskutečňuje na finančních trzích. Finančním trhem obvykle rozumíme systém vztahů a nástrojů umožňujících soustředování, rozmístování a přerozdělování dočasně volných peněžních prostředků na základě nabídky a poptávky. Přerozdělování finančních zdrojů je na finančních trzích uskutečňováno:

- a) pomocí zprostředkovatelů (např. komerční banky, spořitelny, družstevní záložny, atd.),
- b) pomocí nejrůznějších finančních nástrojů (např. emisí akcií nebo obligací).

Zprostředkovatelská úloha na finančních trzích se soustřeďuje především alokací zdrojů formou primárních vkladů od obyvatel a podnikatelských subjektů, a půjčováním takto získaných prostředků.

1.1. Rozdělení finančních trhů

Čas k zamyšlení

Než začnete číst dál, pokuste se odhadnout: K čemu slouží finanční trhy?

Nejčastěji používaným rozlišením finančních trhů je jejich členění podle předmětu obchodu. Podle tohoto kritéria lze finanční trhy rozčlenit na tyto dílčí skupiny (viz obr.1):

1. trh peněžní,
2. trh kapitálový,
3. trh devizový,
4. trh drahých kovů a komodit

Obr.1 Základní rozdělení finančních trhů

Animace 1: [Animace SWF\1a, Finanční trhy.swf](#)

Animace ukazuje rozdělení finančního trhu nejen na jednotlivé základní dílčí skupiny, ale i jejich další rozpad na jednotlivé položky.

Ad) 1 Peněžní trh

Na peněžním trhu se přerozdělují krátkodobé finanční zdroje s dobou splatnosti do 1 roku. Jde především o krátkodobé termínované vklady, krátkodobé půjčky a úvěry, krátkodobé mezibankovní depozita, depozitní certifikáty a cenné papíry s krátkou dobou splatnosti do 1 roku. Charakteristickým rysem peněžního trhu je velký objem transakcí. Vyznačují se nízkým rizikem, nízkým výnosem a vysokou likviditou. Účastníky peněžního trhu jsou především velcí investoři, finanční instituce (ČNB, obchodní a investiční banky, pojišťovny) a velké společnosti.

Peněžní trh především zahrnuje:

- diskontní trh: je založen na využívání především směnek, šeků a státních pokladničních poukázek,
- mezibankovní trh: jde o operace mezi bankami, které si navzájem půjčují finanční prostředky nebo provádí smluvené finanční obchody. Jde také o obchody mezi bankami a ČNB.
- trh depozitních certifikátů: vydávají banky ve snaze získat krátkodobé finanční prostředky.

Animace 2: [Animace SWF\1b, Peněžní trhy.swf](#)

Animace ukazuje rozdělení peněžního trhu a všechny položky, které do peněžního trhu spadají.

V rámci peněžního trhu si ukážeme vzor směnky vlastní a dluhopisu.

Příklad z praxe – Směnka (cenný papír)

Směnka vlastní

<p>Per Aval: Jméno, příjmení nebo firma, IČO a adresa: KARAT, a.s., se sídlem Slezská-Ostrava 1611/51,710 00, IČO: 60749682</p>	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 70%;"></th> <th style="width: 15%; text-align: right;"><i>Měna</i></th> <th style="width: 15%; text-align: right;"><i>Částka</i></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td><u>Ostrava, dne 31.května 2011</u></td> <td style="text-align: right;">Kč</td> <td style="text-align: right;">30 000, 00</td> </tr> <tr> <td><i>Místo a datum vystavení (měsíc slovy)</i></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Za tuto vlastní směnku zaplatím</td> <td></td> <td style="text-align: right;">----- 1. prosince 2011 -----</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td style="text-align: right;">Údaj splatnosti (měsíc slovy)</td> </tr> <tr> <td><i>na řad</i> Ing.Karel Novák, rod.č.: 650811/1875, bytem Ostrava - Výškovice, ul. Výškovicka 268/63 , 703 00</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		<i>Měna</i>	<i>Částka</i>	<u>Ostrava, dne 31.května 2011</u>	Kč	30 000, 00	<i>Místo a datum vystavení (měsíc slovy)</i>			Za tuto vlastní směnku zaplatím		----- 1. prosince 2011 -----			Údaj splatnosti (měsíc slovy)	<i>na řad</i> Ing.Karel Novák, rod.č.: 650811/1875, bytem Ostrava - Výškovice, ul. Výškovicka 268/63 , 703 00		
	<i>Měna</i>	<i>Částka</i>																	
<u>Ostrava, dne 31.května 2011</u>	Kč	30 000, 00																	
<i>Místo a datum vystavení (měsíc slovy)</i>																			
Za tuto vlastní směnku zaplatím		----- 1. prosince 2011 -----																	
		Údaj splatnosti (měsíc slovy)																	
<i>na řad</i> Ing.Karel Novák, rod.č.: 650811/1875, bytem Ostrava - Výškovice, ul. Výškovicka 268/63 , 703 00																			
<p>Podpis(y)</p>	<p>=====</p> <p><i>částka slovy: třicettisíc korun českých</i></p> <p>=====</p> <p><i>Náleží k uznání dluhu ze dne 31.5.2011 pana Ing. Kotaly vůči Ing.Karlu Novákovi.</i></p> <p style="text-align: right;">BEZ PROTESTU</p> <p><u>Splatno:</u> V: Komerční banka, a.s., Ostrava, číslo účtu : 158741562 / 0100 , variabilní symbol 6806085114</p> <p>Jméno a adresa výstavce: 1) Robert Kotala, r.č.680608/5114, bytem Ostrava - Hrabůvka, Františka Hajdy 1222/1</p> <p style="text-align: right; margin-top: 20px;">_____</p> <p style="text-align: right;"><i>Jméno, adresa a podpis výstavce</i></p>																		

Příklad z praxe – Dluhopis (cenný papír)

Vzor dluhopisu

Ad) 2 Kapitálový trh

Předmětem obchodu je dlouhodobý kapitál, který představují dlouhodobé cenné papíry se splatností nad 1 rok. Na kapitálovém trhu jsou přerozdělovány středně a dlouhodobé finanční zdroje prostřednictvím střednědobých a dlouhodobých termínovaných vkladů, střednědobých a dlouhodobých úvěrů a hypoték, emisí akcií, emisí obligací (dluhopisy, půjčky). Kapitálový trh bývá také někdy nazýván trhem cenných papírů. Nejdůležitějším místem, na němž se soustřeďuje nabídka cenných papírů a poptávka po nich, a kde se s cennými papíry obchoduje, je burza cenných papírů.

Animace 3: [Animace SWF\1c, Kapitalovy trh.swf](#)

Animace ukazuje rozdělení kapitálového trhu a položky, které do tohoto segmentu spadají.

Příklad z praxe – Povodňový dluhopis

Povodňový pětiletý dluhopis označený DLUH 150/12 má nominální hodnotu 10 000 Kč. Úrok pro první rok je 12,5 %, splatnost dluhopisu 29. srpna 2012. Splatnost kuponu jednou ročně. Jaký by byl alikvotní úrokový výnos (AÚV) z tohoto dluhopisu, jestliže by ho jeho majitel prodával se dnem vyúčtování 24. července 2008?

Řešení:

AÚV – alikvotní úrokový výnos - představuje úrok naběhlý od poslední výplaty kuponů.

AÚV se počítá = nominální hodnota x úroková sazba x d/360,

kde d = počet dní od poslední splatnosti kuponů.

Doba od poslední splatnosti kuponů (29.srpna 2007 – 24.července 2008) je 325 dní.

AÚV (nezdaněný) = 10 000 x 0,125 x 325/360 = 1 128,47 Kč

Alikvotní úrokový výnos by byl 1 128 ,- Kč.

Ad) 3 Devizový trh

Představuje nákup a prodej deviz. Směna se provádí prostřednictvím devizového kursu.

Na devizovém trhu se obchoduje se zahraničními devizami – likvidními, v cizině splatnými pohledávkami znějící na cizí měnu, tj. bezhotovostními zahraničními platebními prostředky. Devizami jsou veškeré druhy výplat do zahraničí a platební dokumenty znějící na cizí měnu (směnky, šeky, akreditivy, poukázky apod.). Nejvýznamnějšími subjekty jsou banky.

Animace 4: [Animace SWF\1d, Devizovy trh.swf](#)

Animace ukazuje rozdělení devizového trhu a všechny další položky, které do tohoto segmentu spadají.

Ad) 4 Trh drahých kovů a komodit

Na trhu drahých kovů se obchoduje zejména se zlatem, stříbrem a platinou. Tradiční měřicí jednotkou hmotnosti zlata je trojská unce, která se používá především v mezinárodním obchodu.

Trh komodit je trhem nejrůznějších druhů zboží, jako je obilí, kakao, ropa, plyn a další.

Animace 5 a 6: [Animace SWF\1e, Trh drahých kovů.swf](#)

[Animace SWF\1f, Trh komodit.swf](#)

Animace ukazuje rozdělení trhu s drahými kovy a komoditami, které do tohoto trhu spadají.

Finanční trhy se mohou členit ještě z různých hledisek, např.:

- podle účastníků, resp. institucí na trh bankovní, mezipodnikový, burzovní,
- podle fáze umístování emise cenných papírů na primární trh a sekundární trh. Na primárním dochází k prvotní emisi cenných papírů. Na sekundárním trhu se obchoduje s cennými papíry dříve emitovanými.
- podle stupně organizovanosti trhu na organizovaný trh (burzy), neorganizovaný trh (tzv. „Over – the - Counter Market“), kdy jsou obchody s cennými papíry prováděny mezi jednotlivými obchodníky,
- podle vypořádání obchodů v čase na promptní a termínovaný trh. U promptního dochází k realizaci obchodu bezprostředně po jeho uzavření. Termínovaný obchod proběhne až k pevně stanovenému datu.

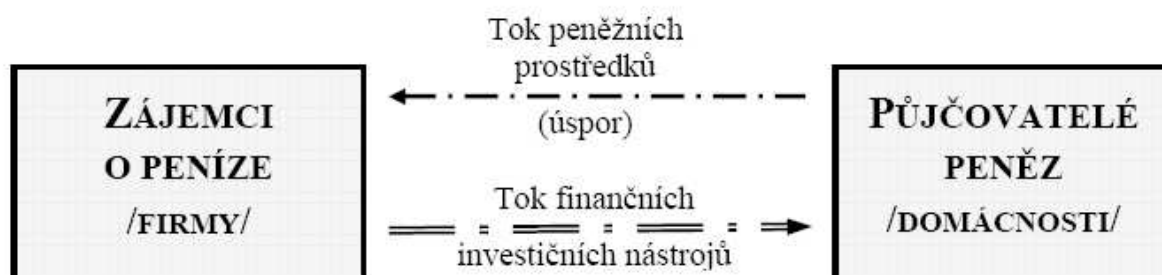
1.2. Finanční trhy, jejich úloha a funkce

Hlavním posláním finančních trhů je přemístění peněz od přebytkových subjektů (=ti, kteří jich mají nadbytek) k subjektům deficitním (=ti, kteří jich mají nedostatek). Ti by pro ně měli mít efektivnější využití.

Peněžní prostředky mohou potřebovat všechny druhy ekonomických subjektů:

- domácnosti
- firmy
- stát

Obr. 2 Základní vztahy na finančních trzích

FINANČNÍ SYSTÉM A JEHO FUNKCE

Finanční systém je mechanismus, prostřednictvím něj se prostředky k zapůjčení dostávají k těm, kteří si je chtějí vypůjčit.

Funkce finančního systému

1)depozitní funkce – umožňuje ukládání (investování) úspor, tím jsou akumulovány peněžní prostředky potřebné pro investiční, spotřební výdaje firem, domácností i státu

2) kreditní funkce – umožňuje poskytovat volné peněžní prostředky všem ekonomickým subjektům

3) funkce uchování hodnoty (bohatství) – prostřednictvím finančních instrumentů je ekonomickým subjektům umožněno uchovávat svoji kupní sílu, s minimalizací důsledků inflace

4) funkce likvidity – jedná se o přeměnu jednotlivých druhů finančních aktiv na peněžní hotovost, hotové peníze = žádná výnosnost, ale jsou vysoce likvidní

5) platební funkce – umožňuje provádět všechny druhy plateb

6) funkce ochrany proti riziku – zajišťuje ochranu jednotlivých ekonomických subjektů proti různým druhům rizika prostřednictvím pojistných smluv

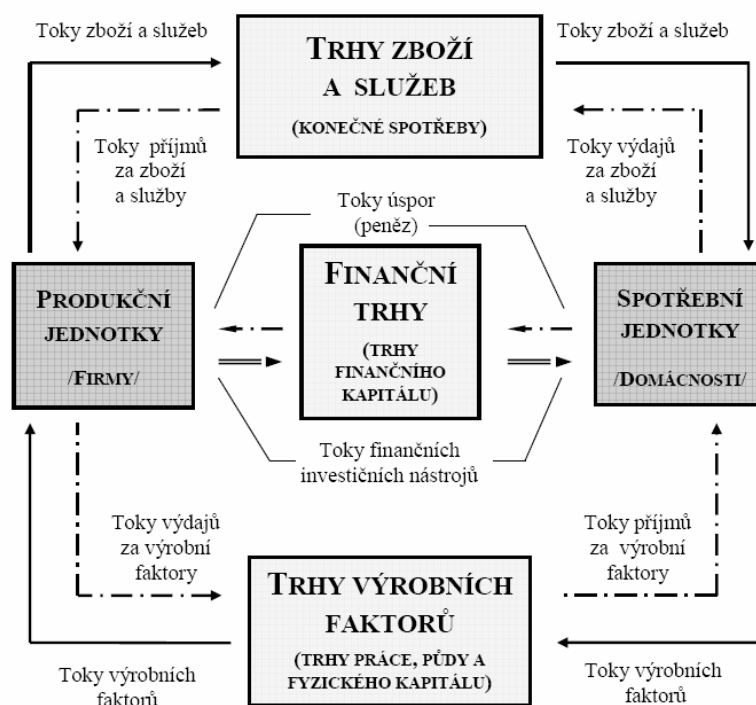
7) funkce regulace finančního systému státem – stát prostřednictvím fiskální a monetární politiky působí na finanční systém

Všechny tyto funkce působí společně a navzájem se podmiňují.

Trh a jeho funkce

Trh je místo, kde sa potkávají kupující a prodávající, aby sa dohodli na koupi a prodeji určitého zboží nebo služby za určitou cenu. Je to prostor, v ktorém si jednotlivé ekonomické subjekty vyměňují výsledky své činnosti. Trh je regulátorem a stabilizátorem ekonomického rozvoje. Je to souhrn různých nástrojů, forem, mechanismu a sociálně-ekonomických vztahů.

Obr. 3 Trh a jeho působení v rámci ekonomického systému

Trhy jsou nedílnou součástí ekonomického systému, zajišťují jeho obsluhu a tím se podílejí na jeho fungování.

TYPY FINANČNÍCH TRANSAKČÍ

1) Přímé financování

- dlužníci si přímo půjčují peníze od spořitelů tak, že jim sami prodávají své vlastní „cenné papíry“
- nejjednodušší metoda provádění finančních transakcí
- jedná se o primární cenné papíry (směřují přímo od emitenta ke konkrétnímu investorovi)
- je provázeno řadou problémů

2) Polopřímé financování

- je kompromisem mezi financováním přímým a nepřímým, kdy se investoři a vypůjčovatelé střetávají za přispění prostředníků:

a) brokerské firmy – pouze poskytují informace o možných nákupech a prodeích příslušných cenných papírů nebo mohou též samy přímo kontaktovat potenciální kupce a prodejce a zprostředkovat jim jejich obchody

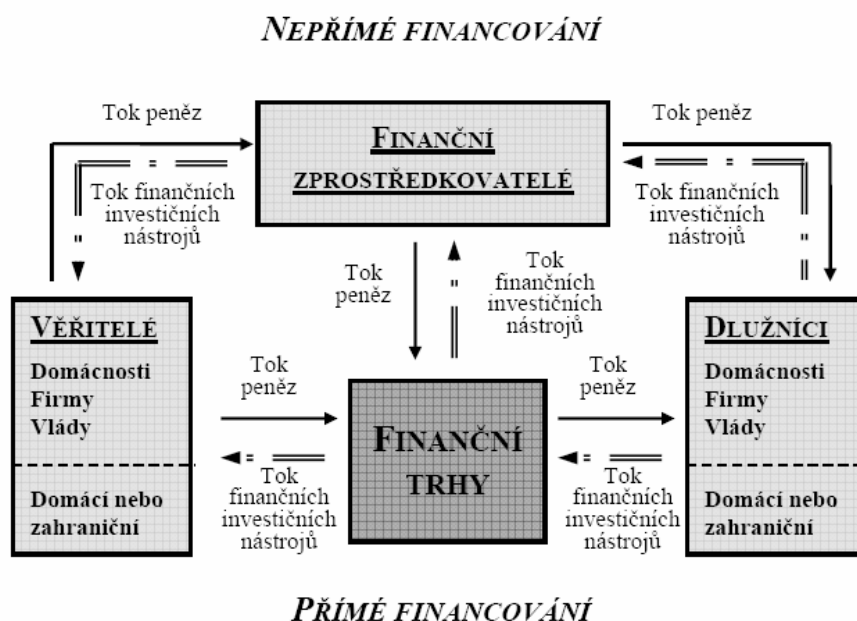
b) dealerské společnosti – mohou samy obchodovat na vlastní účet

Nepřímé financování

- zajišťují obchodní banky, pojišťovny, investiční společnosti, investiční a penzijní fondy
- tyto instituce prodávají svým věřitelům své vlastní tzv. sekundární cenné papíry a přijímají dluhové tzv. primární cenné papíry od konečných vypůjčovatelů

sekundární cenné papíry – nízká míra rizika případné insolvence jejich emitentů regulovány státem, emitována v nízkých nominálních hodnotách, vysoká likvidita

Obr. 4 Typy finančních transakcí

Finanční zprostředkovatelé

- provozují tuto činnost za účelem dosažení zisku
- získávají ho tím, že si z poskytnutých úvěrů a půjček účtují vyšší úrok než je ten, který platí z vkladů, jež získali od svých vkladatelů

Důvody existence finančních zprostředkovatelů:

a) *informační náklady* - identifikace věřitelů a dlužníků je nákladné

b) *transakční náklady* - poplatky za sepisování smluv, vyžadují právníka

- bez finančního zprostředkování by finanční trhy nebyly plně efektivní a nedávaly by plný užitek, přičemž největší význam je všeobecně přikládán financování nepřímému

Úspory

a) *domácností* – vznikají jako rozdíl mezi běžnými příjmy a výdaji na běžnou spotřebu

b) *firem* – představují čisté zisky podniků snížené o podíly na zisku vyplacené jeho vlastníkům

c) *státu* – vznikají v případě kladného salda státního rozpočtu

Investice

a) *firem* – představují výdaje na udržení resp. zvýšení produkčních činností (udržování budov a strojního zařízení, nákup zásob, surovin nebo zboží)

b) *státu* - výdaje na obranu, infrastrukturu, bezpečnost

c) *domácností* – výdaje na pořízení nemovitého majetku

1.3. Shrnutí základních pojmů

Peněžní trh

Směnky

- Směnka je **převoditelný cenný papír**, ze kterého vyplývá dlužnický závazek, který dává směnečnému dlužníkovi povinnost zaplatit a současně majiteli směnky právo požadovat zaplacení směnečné sumy v určitém čase a na určitém místě. Směnku může **vystavit a použít kterýkoliv podnikatel** (v souladu s obchodním zákoníkem), ale také **občané** dle občanského zákoníku.

Směnka může sloužit jako:

- 1. zajišťovací instrument při úvěrech a půjčkách,
- 2. směnkou můžeme ručit určitou obchodní transakci,
- 3. směnka může být součástí dokumentárního akreditivu, používaného především při obchodech se zahraničím (viz devizový trh),
- 4. směnka se dá využít jako platidlo,
- 5. směnky jsou jedním z cizích zdrojů krátkodobého financování firmy,

Kapitálový trh

Dluhopis (obligace) - cenný papír vyjadřující závazek emitenta (stát, obec, banka) zaplatit vlastníkovému tohoto dokumentu určitý peněžní obnos. Zákon charakterizuje dluhopis (obligaci) jako cenný papír, s nímž je spojeno právo majitele požadovat splacení dlužné částky v nominálních hodnotách a vyplacení výnosů z něj k určitému datu a povinnost osoby oprávněně vydávat dluhopisy tyto závazky plnit. Z ekonomického hlediska má pro

každého emitenta vydání dluhopisů stejný význam jako získání úvěru nebo půjčky a pro banku jako přijetí termínových vkladů. Před vydáním obligací je oznámeno, odkdy započne umořování půjčky a za jak dlouho bude půjčka úplně splacena. Podle obsahu dluhopisu má majitel právo:

- Na jednorázové splacení dlužné částky v určeném termínu.
 - Na výnos stanovený v souladu se zákonem.
- Obligace mají dvě části: plášť a kupónový arch s talónem.

Členění dluhopisů dle doby splatnosti:

- **Dluhopisy krátkodobé** - s dobou splatnosti do 5 let,
- **dluhopisy střednědobé** – s dobou splatnosti 5 – 10 let,
- **dluhopisy dlouhodobé** – s dobou splatnosti nad 10 let.

Akcie - cenný papír, který představuje podíl na kapitálu akciové společnosti. Majitel je akcionář, kterému se osvědčuje právo akcionáře jako společníka podílet se na majetku, na řízení akciové společnosti, jejím zisku a na likvidačním zůstatku při zániku společnosti.

Druhy akcií - akcie lze rozdělit podle několika hledisek:

Dělení z hlediska podoby

- Akcie listinné (fyzické akcie, listiny)
- Akcie zaknihované (záznamy v evidenci)

Dělení z hlediska formy

- Akcie na jméno (listinné)
- Akcie na majitele (zaknihované, držitel je pro společnost anonymní)

- **Akcionář** - ten, kdo vložil svůj majetek (kapitál) do akciové společnosti. Má různá práva. Např. je oprávněn podílet se na zisku společnosti formou dividendy, účastnit se na řízení společnosti, je oprávněn hlasovat na valné hromadě, podílet se na likvidačním zůstatku společnosti v případě likvidace
- **Dividenda** - peněžité plnění akciové společnosti vyplacené akcionářům podle rozhodnutí valné hromady, podíl na zisku

Devizový trh

Dokumentární akreditiv

Dokumentární akreditiv (documentary credit, letter of credit – L/C) představuje jeden z nejstarších bankovních nástrojů používaný zejména v mezinárodním obchodě jako poměrně dokonalý instrument platební a zajišťovací. Zjednodušeně jej lze charakterizovat jako závazek banky poskytnout pověřenému (beneficiantovi, zpravidla prodávajícímu) plnění stanovené v akreditivu, pokud beneficiant předloží včas požadované dokumenty a splní veškeré akreditivní podmínky. Banka vystavuje akreditiv na pokyn příkazce, resp. žadatele o akreditiv (zpravidla kupujícího), a podle jeho instrukcí.

Dokumentární akreditivy jsou oblíbené především u vývozců. Ti získávají díky akreditivu bankovní závazek k poskytnutí akreditivního plnění. Banky bývají považovány za subjekty dobré pověsti a jejich závazky za bonitnější než závazky obchodních firem. Neplatí to však vždy, a vývozce by měl proto při uzavírání kupní smlouvy pečlivě zvažovat, která banka má akreditiv vystavit. Otevření neodvolatelného dokumentárního akreditivu u spolehlivé banky může být pro vývozce dostatečným zajištěním placení.

Aby vývozce získal úhradu v souladu s akreditivem, musí splnit akreditivní podmínky. Jde zejména o řádné předložení všech požadovaných dokumentů v době platnosti akreditivu. Banky postupují přísně a zkoumají, zda jsou předložené dokumenty v souladu s podmínkami akreditivu. Např. zpoždění v dodávce, které se projeví na datu dopravního dokumentu, nepředložení některého z předepsaných dokumentů, formální závady či nesrovnalosti v dokladech mohou zabránit čerpání akreditivu. Akreditiv tak přináší výhody jen spolehlivým dodavatelům.

Pro dovozce je akreditiv většinou méně výhodný. Banka, která je požádána o vystavení akreditivu, se má zavázat k akreditivnímu plnění, a proto zkoumá platební schopnost žadatele o akreditiv podobně, jako by mu poskytovala úvěr. U finančně slabšího kupujícího mohou banky finanční prostředky ve výši akreditivní částky na účtu klienta blokovat, mohou posuzovat vystavení akreditivu jako čerpání úvěrového limitu dovozce apod. Na druhé straně spolehlivým dovozcům může banka poskytnout odklad úhrady akreditivní částky, kterou již sama honorovala, a tak dovoz svého klienta financovat. Ve vztahu k prodávajícímu může kupující chránit své zájmy především tím, že v žádosti o otevření akreditivu bude vhodným způsobem formulovat akreditivní podmínky. Jde většinou o to, aby prodávající nemohl dostat zaplacené neoprávněně, ale aby požadovanými doklady musel prokázat řádné splnění kontraktu. Např. splnění dodací lhůty datem vystavení přepravního dokumentu, dodržení kvality předložením vhodného dokumentu (např. certifikátu o jakosti) apod.

Dokumentární inkaso

Dokumentární inkaso (documentary collection) je v mezinárodním obchodě velmi častá platební podmínka. V porovnání s akreditivem jde o podmínku výhodnější pro kupujícího (dovozce). Prodávající při ní předkládá bance dokumenty a pověřuje ji, aby obstarala jejich předání kupujícímu proti zaplacení kupní ceny nebo akceptaci směnky.

Exportér při této platební podmínce odešle zboží a nese riziko, že dovozce dokumenty odmítne převzít (a také zaplatit). Zájmy vývozce jsou potom zajištěny zejména tím, že kupující nezíská možnost disponovat se zbožím dříve, než provede příslušný inkasní úkon (nezaplatí nebo neakceptuje směnku). Při nepřevzetí dokumentů zůstává prodávajícímu uchována hodnota ve zboží a je na něm, jak se zbožím naloží: zda se rozhodne pro zpětnou dopravu, uskladnění na účet kupujícího, prodej třetí osobě na daném trhu, reexport na jiný trh apod. Vývozce chrání své zájmy především tím, že dává bance přesné instrukce, jak postupovat při nepřevzetí dokumentů a dále tím, že předává dokumenty, bez kterých kupující nemůže disponovat se zbožím.

Dokumentární inkaso lze použít v několika variantách, z nichž nejčastější jsou dvě:

- **Dokumenty proti placení (documents against payment – D/P)**; kupující platí většinou v době převzetí dokumentů, popř. se v souladu s kontraktem může zavázat k pozdější úhradě. Pro kupujícího je výhodou, že jeho prostředky nejsou vázány předem (jak tomu bývá při otevírání akreditivu); v některých zemích je obvyklé předkládat spolu s doklady vista směnku.

- **Dokumenty proti akceptaci směnky (documents against acceptance – D/A)**; prodávající předává bance spolu s dokumenty směnku vystavenou na kupujícího, jejíž splatnost je stanovena k pozdějšímu datu, většinou určitou dobu po vidění. Jde o typickou úvěrovou podmínku, při které je úvěr zajištěn směnečně. Vývozce při ní nese nejen riziko nepřevzetí zboží, ale následně i riziko neplacení (nehonorování směnky kupujícím). Výhodou pro exportéra je eventuelní možnost eskontu akceptované směnky.

Kromě toho je možná kombinace obou způsobů (část kupní ceny k okamžitému placení, na část je vystavována směnka), doklady lze předat i za jiných podmínek, např. vyměnit za dokumenty jiné apod.

Ostatní pojmy

Primární trh

Primární trh je určen k prodeji nových cenných papírů, které se na trhu objevují poprvé. Nemusí to být jen akcie nové společnosti, může jít i o další emisi akcií již existujících společnosti (navýšení kapitálu). Jejich hlavní funkce spočívá v získání kapitálu na nové investice. Současně ovšem dochází k naředění (zvětšení) kapitálu společnosti. Potom, pokud nedojde ihned ke zvýšení zisku, klesá podíl zisku na jednu akcii, a tím i pokles dividendy. Na sekundárním trhu se prodávají již jednou vydané akcie. Při prodeji získá hotovost starý majitel - dochází k přeměně na likviditu, nový majitel naopak investuje.

Sekundární trh

Sekundární trh nepodporuje investice, mění pouze strukturu vlastníků. Sekundární trhy poskytují věřitelům likviditu. Za nepřítomnosti rozvinutého sekundárního trhu by individuální investoři nemuseli být ochotni půjčit peníze na dlouhé časové období.

Pokud jsou možnosti prodeje určitého cenného papíru malé, žádný investor za takový cenný papír neposkytne prostředky. Je potřeba vzít v úvahu, že investor nemusí dostat předpokládanou částku, neboť ceny cenných papírů se na kapitálových trzích neustále mění. Fungující sekundární trh je nezbytný pro aktivní fungování primárního trhu. Sekundární trhy také přispívají k efektivnosti primárního trhu tím, že poskytují informace o ceně jednotlivých cenných papírů a pomáhají tak při stanovení ceny nových emisí. Objem obchodů na sekundárním trhu mnohonásobně převyšuje objem na trhu primárním.

Plášť

Na **plášti** musí být obchodní jméno a sídlo společnosti, číselné označení akcie a její jmenovitá hodnota, označení zda je akcie na majitele či na jméno, výše základního kapitálu a počet akcií v době vydání akcie, datum vydání a podpisy členů představenstva oprávněných podepisovat za společnost.

Kupónový arch s talónem

Kupónový arch slouží k odebrání dividendy. Obsahuje určitý počet poukázek na dividendu neboli kupóny. Na kupónu je obvykle uveden název akciové společnosti, pořadové číslo kupónu, datum inkasa dividendy apod. Poslední ústřížek na kupónovém archu je tzv. **talón**, který opravňuje k vystavení nového kupónového archu, jsou-li již všechny kupóny proplaceny.

Emitent - výstavce cenného papíru

Shrnutí pojmů

finanční trh, peněžní trh, kapitálový trh, devizový trh, trh drahých kovů, přímé financování, tok peněžních prostředků, polopřímé financování, nepřímé financování, finanční zprostředkovatelé, věřitelé, dlužníci, úspory, investice, směnky, akcie, obligace (dluhopisy), dokumentární inkaso a akreditiv, primární a sekundární trh, plášť, kuponový arch s talonem, emitent

Otázky

1. Jak dělíme finanční trh?
2. Jakou má funkci finanční trh?
3. Co v sobě zahrnuje peněžní a kapitálový trh?
4. K čemu slouží devizový trh?
5. Co v sobě zahrnuje trh drahých kovů a komodit?
6. K čemu nám slouží směnky?
7. Co rozumíme pod pojmem dokumentární akreditiv?

Literatura

- [1] JÍLEK, J. *Finanční trhy a investování*. Praha. Grada Publishing,a.s. 2010.
- [2] JÍLEK, J. *Akciové trhy a investování*. Praha. Grada Publishing,a.s. 2010.
- [3] MUSÍLEK, P. *Finanční trhy – instrument, instituce a management*. Praha. VŠE. 1994.
- [4] PAVLÁT, V. *Kapitálové trhy a burzy ve světě*. Praha. Grada.1993.
- [5] STIBOR, M., VAŠUT. P., VOZŇÁKOVÁ, I. *Finanční systémy*, Ostrava. Vysoká škola báňská – TU. 2005.
- [6] ROSE, P. S. *Peněžní a kapitálové trhy*. Praha. Victoria Publishing. 1994.
- [7] The Wall Street Journal Guide to Understanding Money and Markets, New York. 1990.

2. BURZA A BURZOVNÍ OBCHODY

Čas ke studiu: 2 hodiny

Cíl Po prostudování tohoto odstavce budete umět

- vymežit funkci burzy,
- popsat historii burzy,
- vysvětlit a popsat fungování Pražské burzy, a.s.,
- vysvětlit a popsat fungování RM-Systému, a.s.,
- specifikovat burzovní trh a jeho regulaci,
- charakterizovat burzu a burzovní obchody,
- popsat možnosti šíření burzovních informací,
- charakterizovat zahraniční účastníky s cennými papíry.

Výklad

Podle právní úpravy zákona v České republice je burza cenných papírů vymezena jako právnická osoba oprávněná organizovat na určeném místě a ve stanovenou dobu prostřednictvím oprávněných osob poptávku a nabídku cenných papírů. Dále zákon o burze cenných papírů definuje burzovní obchod jako nákup a prodej cenných papírů na burze a zprostředkování tohoto nákupu a prodeje oprávněnými osobami. V této kapitole se zaměříme zejména na druhy burz a na systémy obchodování.

2.1. Historie burzy

Čas k zamyšlení

Co si myslíte: Proč je dnes stále větší pozornost věnována burze a burzovním obchodům?

Burzy vznikly z pravidelných schůzek obchodníků na určeném místě. Tyto schůzky byly organizovány již ve středověku, zvláště v italských městských státech (Benátky, Florencie). Schůzky se konaly v blízkosti skladů obchodníků - u tzv. faktorií, později blízko konzulárních domů, tzv. loggií. Obchodovalo se nejdříve se směnkami. Pozdější název burza vznikl v Bruggách, kde se scházeli obchodníci v místnostech ctihodné rodiny Van der Burse. S rozvojem nové námořní cesty do Indie vzrostl význam Antverp, kde byla v roce 1531 postavena první burzovní budova pro obchod s komoditami. Další etapa vývoje je spojena se založením Antverpské burzy v roce 1608, kde se obchodovalo především s akciemi. V Nizozemí byly první akciové společnosti zakládány na začátku 17. století, opět ve spojitosti s obchodem s Indií, kdy vznikaly společnosti obchodníků, které shromažďovaly kapitál a vydávaly na něj potvrzenky - "Aktie". Britské burzovníctví je spojeno s Londýnem, kde byla

vybudována v letech 1564-1567 budova pro obchod se zbožím a půjčkami, která se nazývala The Bourse. Název byl změněn po třech letech při příležitosti návštěvy královny Alžběty na "The Royal Exchange". V této budově se obchodovalo na chodbách s různými druhy zboží i s akciemi. Trh byl volně přístupný veřejnosti, obchodů se zúčastňovali různí podvodníci, takže pojem brokera byl ztotožněn veřejností s pojmem lichváře. V Rakousko-Uhersku byla burza založena ve Vídni v roce 1771 jako státní instituce s cílem vytvořit trh pro státní dluhopisy. V Praze byla založena burza v roce 1871 (podrobněji viz další kapitola). Burza v New Yorku byla založena v roce 1792, opět z potřeby státu pro prodej státních dluhopisů. V roce 1817 se burza přemístila na Wall Street s názvem New York Stock Exchange (NYSE). Klasické burzovníctví prodělává rozmach ve 20. letech 20. století. Nepříznivě byl tento vývoj přerušena krizí v letech 1929-32 a následně II. světovou válkou. Poválečný vývoj v zemích s centrálně řízenou ekonomikou vedl k likvidaci burz. Ale i v některých státech s tržní ekonomikou došlo pod vlivem keynesiánství k omezení významu burzovního trhu v 50. a 60. letech (Francie, severské státy, Rakousko). V ostatních státech fungovaly burzy zhruba na principech ustálených ve 30. letech. K zásadním změnám dochází v 80. letech. Především zavádění moderní výpočetní techniky přináší značné urychlení veškerých obchodních a peněžních transakcí a jejich spolehlivosti. V 80. letech je v tomto směru charakteristickým rysem rychlý rozvoj nových druhů termínových obchodů (opcí a futures). Tyto derivátové obchody mají dvojí charakter. Na jedné straně jde o typické spekulativní obchody s vysokým rizikem, na druhé straně lze těchto obchodů využívat jako nástroje účinného jištění proti riziku ztrát. V souvislosti s tímto dochází k velmi výraznému rozvoji burz. Zavádění počítačové techniky, vznik nových finančních nástrojů, nových druhů burzovních obchodů a technik vyvolal značný tlak na modernizaci burzovního zákonodárství a na zvýšení pravomoci burz. Velmi významným rysem vývoje posledních desítek let je výrazný vývoj a vznik dalších burz v asijských zemích a zemích třetího světa. Toto nepochybně souvisí i s rozvojem telefonického obchodu a následně se vznikem internetu. Je nepochybné, že burzy dnes hrají na kapitálových trzích, tak jako v minulosti, skutečně důležitou roli.

Mezi nejvýznamnější burzy současné doby můžeme uvést Wall Street, Londýnskou, Pařížskou, Milánskou, Amsterdamskou, Bruselskou, Vídeňskou, Pražskou, Tokijskou, Pekingskou, Kanadskou a další burzy.

2.2. Burza – vrcholová instituce kapitálového trhu

Co je burza? Burza je vysoce organizovaná forma trhu. Má své odlišné specifické rysy. Na burzách se obvykle setkává větší počet kupujících a prodávajících. Má předem stanovené a vymezené podmínky obchodování. Na burze se setkává agregovaná nabídka a poptávka a tím se vytváří příslušná cena směňovaných předmětů.

Důležitou podmínkou pro to, abychom mohli mluvit o burze, je pravidelnost obchodování v určenou dobu a na určitém místě. Každá burza má proto svůj kalendář, burzovní hodiny a své místo. Výhodou burzy je rovněž stav, že prodávající nemusejí své zboží fyzicky přepravovat na trh a kupující nemusí toto zboží od nich na trhu přejímat a přepravovat je z trhu. Prodávané a kupované předměty nejsou na trhu přítomny.

Další důležitou podmínkou je rovněž to, že musí být vymezen okruh osob, které jsou oprávněny na burze obchodovat.

Burzu lze tedy definovat jako uspořádání (organizaci) trhu, který se vyznačuje těmito znaky:

- a) slouží k uzavírání obchodů zastupitelnými předměty, s nimiž je přípustné obchodovat (cenné papíry, devizy, zboží)
- b) předměty, s nimiž se obchoduje, se nenalézají na burze

- c) burzovní obchody se konají pravidelně v určenou dobu a na určeném místě
- d) obchodu na burze se smí účastnit pouze přesně vymezený okruh osob

Burza se liší od jiných vysoce organizovaných trhů, jakými jsou aukce nebo veletrhy.

Aukce jsou zvláštní formou trhu, na němž se časově a místně soustřeďuje nabídka a poptávka po konkrétním zboží. Kupující má možnost si zboží napřed prohlédnout. Zboží se prodává tomu, kdo nabídl nejvyšší cenu.

Veletrh je zvláštní formou trhu spočívající v časovém a místním soustředění různého zboží nebo jeho vzorků. Prodávající vystupují v zájmu propagace a prodeje tohoto zboží. Na veletrhu dochází k bezprostřednímu styku zájemců o vystavované zboží s nabízejícími.

2.3. Druhy burz

Z hlediska **předmětu obchodu** lze rozlišit burzy na všeobecné a specializované. Na všeobecných burzách se obchoduje s různými druhy zboží, kdežto specializované burzy se zaměřují pouze na určitý druh zboží.

Z hlediska předmětu burzovního obchodu se burzy dělí na:

- a) peněžní burzy
- b) zbožové burzy
- c) burzy služeb

Peněžní burzy se dále dělí na:

- a) burzy cenných papírů, kde se provádějí promptní obchody s cennými papíry
- b) devizové burzy, kde se obchoduje s devizami, jde o bezhotovostní obchod se zahraničními platebními prostředky
- c) burzy finančních futures
- d) opční burzy, bod c) a d) - viz kapitola 3. Finanční deriváty.

Na **zbožových burzách** se obchoduje s jedním nebo více druhy zboží, reprezentovanými vzorky. Zbožové burzy realizují promptní i termínované obchody. Nejdůležitější funkcí termínového obchodu je zajištění kontraktů proti extrémním cenovým výkyvům, které mohou vzniknout v důsledku nejisté úrody, výkyvů poptávky po příslušných druzích zboží nebo v důsledku sezonních cyklů spotřeby. Mají charakter zpravidla plodinových burz (cukr, káva, kakao, obilí, olej, bavlna, kaučuk, juta apod.).

Burzy služeb mají zpravidla charakter obchodů s lodním prostorem (lodní burzy).

Z hlediska významu dále rozlišujeme:

- a) nadnárodní burzy
- b) mezinárodní burzy
- c) národní burzy
- d) regionální burzy

Z hlediska právní formy rozlišujeme:

- a) burzy zakládané státem
- b) burzy existující jako soukromé právnické osoby

Druhy burzovních obchodů:

Nejdůležitějším hlediskem pro rozlišování různých druhů burzovních obchodů je hledisko času. Z hlediska času rozlišujeme obchody **promptní a termínové** (lhůtní). O obchody promptní jde tehdy, dodává-li se zboží nebo cenné papíry ihned po uzavření obchodu. O termínové obchody jde tehdy, je-li mezi uzavřením obchodu a dodáním zboží (cenných papírů) delší časová lhůta.

2.4. Funkce burzy cenných papírů

Burza cenných papírů má tyto funkce:

1. Obchodní
2. Alokační
3. Cenotvornou
4. Spekulační

Burza umožňuje vlastníkům volných finančních prostředků **investovat** do cenných papírů (cp) a současně jim zajišťuje opačný proces, přeměnu cenných papírů na likviditu. Má-li burza plnit funkci **alokační**, musí být jejím prostřednictvím emitovány nové cenné papíry (primární trh). Tato funkce ustupuje v poslední době do pozadí, primární trh může být organizován mimo burzu (banky). Burza vyrovnává nabídku a poptávku a tím zajišťuje funkci **cenotvornou**. Podle kurzu cenných papírů se rozhodují všichni investoři. **Spekulace** má stále v češtině jistý pejorativní význam. Burzovní spekulace je však podnikatelská činnost jako každá jiná, spočívající v tom, že spekulant podstupuje riziko, zvažuje cenotvorné vlivy a využívá je ve svůj prospěch. Cílem spekulanta není dlouhodobě investovat, ale nakupovat a prodávat tak, aby vydělal na kurzovém pohybu. Tím se zvyšuje obrat burzy a tím i likvidita trhu.

2.5. Burza cenných papírů Praha, a.s. - (BCPP)

V Praze se první zárodky burzovníctví datují kolem 50. let minulého století a jsou spojovány se založením obchodní a živnostenské komory. V roce 1855 byla založena prozatímní burza. Pro rozvoj burzy mělo velký význam založení první české banky - Živnostenské banky v roce 1868. Pražská burza byla založena 23. 3. 1871. V rámci Rakouska - Uherska měla Pražská burza podřadný význam. Po vypuknutí I. světové války byly všechny burzy zavřeny. Činnost pražské burzy byla obnovena 3. 2. 1919, ale po třech týdnech byla znovu uzavřena v souvislosti s měnovou odlukou. Opět byla otevřena 4. 8. 1919. Ve 20. letech měla Pražská burza větší význam než burza ve Vídni. Souviselo to se stabilnějším hospodářským i politickým vývojem v ČSR. Tento příznivý vývoj byl přerušen hospodářskou krizí let 1929-1932. Ve 30. letech se burzovní obchody rozvíjely pomalu a nikdy nedosáhly obratu roku 1929. Dne 21. 9. 1938 byla Pražská burza uzavřena. po válce byl v roce 1945 provoz obnoven, aby byla v roce 1948 pražská burza uzavřena na dlouhých 45 let. Burza cenných papírů Praha byla jako akciová společnost zapsána do obchodního rejstříku 24. 11. 1992. Provoz byl zahájen 6. 4. 1993 pouze se sedmi tituly. V červnu 1993 byly na BCPP uvedeny akcie z první vlny kuponové privatizace (kolem 1.000 titulů). Základní právní normou, která upravuje činnost BCPP je zákon č. 214/92 Sb., o burze cenných papírů. Burza (kterákoliv, zákon připouští i jiné burzy - zbožové atd.) musí mít v ČR formu akciové společnosti. Ke vzniku, rozdělení, sloučení nebo splynutí s jinou burzou je třeba povolení ministerstva financí.

BCPP musí mít vytvořeny tyto orgány:

- a) valná hromada akcionářů burzy
- b) burzovní komora
- c) dozorčí rada

Valná hromada akcionářů burzy je nejvyšším orgánem burzy. Akcionářem burzy jsou Česká národní banka, Fond národního majetku, banky a makléřské firmy. Valná hromada schvaluje burzovní řád a burzovní pravidla, vyšší odměn za burzovní služby a plní další funkce valné hromady akciové společnosti. Burzovní komora je statutárním orgánem burzy a může mít 24 členů. Má tyto práva a povinnosti (výčet není úplný):

- dbá nad dodržováním právních předpisů
- jmenuje generálního tajemníka burzy a burzovní dohodce (osoby, které zprostředkovávají obchody)
- rozhoduje o protestech
- uděluje souhlas s prodejem akcií burzy
- rozhoduje o přijetí cenných papírů k burzovnímu obchodu
- zveřejňuje kurzy cenných papírů
- uděluje a odnímá oprávnění k prodeji cenných papírů atd.

Kupovat a prodávat cenné papíry na burze mohou jen osoby k tomu oprávněné podle zákona:

- a) členové burzy
- b) osoby, kterým burzovní komora udělila oprávnění kupovat a prodávat cenné papíry

Právní osoba (broker), která má oprávnění obchodovat na burze, určí jednu nebo několik osob, které budou jejím jménem kupovat a prodávat cenné papíry (makléř). Vlastní obchod mezi dvěma makléři zprostředkuje burzovní dohodce, který také stanovuje kurs cenného papíru (pokud není stanoven automaticky výpočetním systémem burzy).

Burzovní obchody se uzavírají prostřednictvím automatizovaného obchodního systému (AOS). Za burzovní obchod se považuje i obchod mimo AOS, který uzavřou přímo členové burzy. Na burze může být obchodován cenný papír, který splňuje kotační pravidla (viz níže), nebo je s ním obchodováno prostřednictvím AOS.

Trh na Burze cenných papírů Praha má tři segmenty:

- a) hlavní trh
- b) vedlejší trh
- c) volný trh

Hlavní trh burzy

Na hlavním trhu burzy se obchoduje s cennými papíry největších společností a fondů. O přijetí na hlavní trh rozhoduje burzovní výbor. Cenné papíry musí být splaceny a obchodovatelné bez jakýchkoliv omezení. Kromě toho musí splňovat ještě tyto podmínky:

- a) výše základního jmění podle obchodního zákoníku
- b) objem části emise vydané na základě veřejné nabídky musí být minimálně 200 mil. Kč (část emise může být rozprodána bez veřejného nabízení akcií)
- c) podíl části emise vydané na základě veřejné nabídky na celkovém objemu emise musí činit nejméně 20%
- d) doba podnikatelské činnosti emitenta musí být nejméně 2 roky. Ke každé žádosti musí být přiložen prospekt emitenta cenných papírů (podrobnosti viz přednáška č. 1). Jestliže burzovní

komora rozhodne ve prospěch žádosti, musí emitent uveřejnit oznámení o tomto rozhodnutí v nejbližším věstníku burzy.

Kromě těchto povinností musí každá společnost, jejíž akcie se obchodují na hlavním trhu zveřejňovat a předkládat burze:

- a) čtvrtletní ukazatele svého hospodaření v rozsahu kompletní rozvahy a výkazu zisku a ztrát do 8 týdnů po skončení čtvrtletí
- b) pololetní zprávu o svém hospodaření opět v kompletním rozsahu, doplněnou komentářem a to do 3 měsíců po skončení pololetí
- c) výroční zprávu bez zbytečného odkladu po konání valné hromady
- d) účetní závěrku, v rozsahu kompletní rozvahy a výkazu zisku a ztrát, včetně přílohy (jejíž součástí je také výkaz cash flow) po ověření auditorem nejpozději do 30.6. následujícího roku
- e) během roku informace o svém hospodaření podle požadavků burzovní komory

Burzovní výbor pro kotaci má právo pozastavit obchod, jestliže to vyžadují mimořádné okolnosti.

Vedlejší trh

Na tomto trhu jsou obchodovány akcie v souladu s obecně závaznými předpisy a jsou burzou přijaty na tento trh. Kromě toho musí splňovat tyto podmínky:

- a) výše základního jmění podle obchodního zákoníku
- b) objem části emise vydané na základě veřejné nabídky musí být minimálně 100 mil. Kč (část emise může být rozprodána bez veřejného nabízení akcií)
- c) podíl části emise vydané na základě veřejné nabídky na celkovém objemu emise musí činit nejméně 15%
- d) doba podnikatelské činnosti emitenta musí být nejméně 2 roky, dále musí emitent zveřejňovat a předkládat burze:
 - a) pololetní zprávu o svém hospodaření v rozsahu kompletní rozvahy a výkazu zisku a ztrát, doplněnou komentářem a to do 3 měsíců po skončení pololetí
 - b) výroční zprávu bez zbytečného odkladu po konání valné hromady
 - c) účetní závěrku, v rozsahu kompletní rozvahy a výkazu zisku a ztrát, včetně přílohy (jejíž součástí je také výkaz cash flow) po ověření auditorem nejpozději do 30. 6. následujícího roku
 - d) během roku informace o svém hospodaření podle požadavků burzovní komory.

Volný trh

Zde se obchoduje s ostatními cennými papíry.

Obchodování na BCPP

Na BCPP se používá model elektronického obchodního systému Single Price Auction System (SPAS). Tento systém soustřeďuje nabídku a poptávku k určitému časovému okamžiku a stanoví kurs na principu maximálního obratu (porovná kumulovaně nabídku a poptávku v ceně s přihlédnutím k množství a stanoví cenu, při které je uspokojeno maximum objednávek prodeje i nákupu).

Na BCPP se realizují tyto druhy obchodů:

- a) automatické obchody při pevné ceně
- b) přímé obchody s bloky cenných papírů
- c) automatické obchody s bloky cenných papírů

- d) automatické obchody při proměnlivé ceně
- e) SPAD (systém pro podporu akcií a dluhopisů)

2.6. Česká burza RM – SYSTÉM, a.s.

Zahájila svou činnost v květnu 1993. Předmětem činnosti RM-Systému je organizování trhu s cennými papíry, tj. zprostředkování jejich nákupu a prodeje. Česká burza RM-SYSTÉM je zaměřená především na drobné a střední investory, kteří mají zájem o investování na kapitálovém trhu. Velmi snadno získá přístup na trh rovněž institucionální klient. Od 24. května 1993, kdy bylo zahájeno pravidelné obchodování, využilo služeb společnosti více než 3 miliony zákazníků.

Je trhem, kde se obchoduje s akciemi nejvýznamnějších českých i zahraničních společností jako například ČEZ, Telefónica O2, Unipetrol, Erste Bank nebo NWR. Online se zde obchoduje také s akciemi, které se nevyskytují na pražské burze, jako jsou Vítkovice, ArcelorMittal Ostrava nebo Tatra. Novinkou jsou akcie Deutsche Telekom, Intel, Volkswagen, Nokia a další, obchodované v českých korunách.

Obchodování na RM-SYSTÉMU, a.s.

Aby mohla proběhnout kuponová privatizace, byl vytvořen počítačový systém, do kterého držitelé investičních kupónů vkládali své objednávky na tzv. registračních místech. V centru systému byly tyto objednávky zpracovány. Po skončení kuponové privatizace byl tento počítačový systém využit k obchodování s cennými papíry pod názvem RM-SYSTÉM, a.s. (RM – registrační místo). Do systému jsou vkládány objednávky na nákup a prodej v mnoha místech republiky, tam, kde probíhalo objednávání akcií v kuponové privatizaci (ne všechna místa). Objednávky se sítí počítačů přenesou do centra a po tzv. validaci se zařadí do noční aukce, kde se podobně jako na burze stanovuje cena a systém se snaží uspokojit co nejvíce zájemců. Po noční aukci je stanoveno pásmo cen pro příští den. Toto pásmo se stanoví 10% od průměrné ceny dne.

Validací se v okamžiku podání objednávky prověřuje, zda klient, který podal objednávku k prodeji cenných papírů je skutečně má. RM-SYSTÉM, a.s. se spojí se Střediskem cenných papírů a nabízené akcie zablokuje. Podává-li klient pokyn k nákupu, musí předtím otevřít účet u Investiční a poštovní banky - tzv. JUMBO účet a na něj složit patřičnou částku peněz. Systém se po podání objednávky na koupi spojí s JUMBO účtem a zablokuje na něm nezbytnou částku. Proběhne-li obchod, okamžitě se převedou akcie ve Středisku cenných papírů a současně se převede i příslušná částka peněz na JUMBO účtech klientů. Klient si může peníze na JUMBO účtu ponechat, nebo si je může převést na svůj běžný účet nebo si je nechá zaslat poštou.

Do systému mohou od 10,00 hod. do 18,00 hod. vstupovat uživatelé, kterým přes internet poskytuje RM-SYSTÉM, a.s. tzv. zvláštní služby (nutná je uzavřená smlouva). Uživatel vstupuje do procesu objednávání v průběhu dne a může ihned uzavírat obchody. Výhodou RM-SYSTÉMU, a.s. je, že nevyžaduje účast obchodníků s cennými papíry a také to, že obchod je uzavírán a vypořádáván okamžitě. Toho využívají obchodníci s cennými papíry a

dosahují tak cenové arbitráže. Další informace najdete na internetových stránkách www.rmsystem.cz/

2.7. Charakteristika zahraničních trhů s cennými papíry

Dle právního hlediska existují ve vyspělých státech dvě základní formy burz cenných papírů. Do první skupiny patří zejména anglicky mluvící světové velmoci USA, Kanada, Anglie, Austrálie. Tyto burzy mají soukromopodnikatelský charakter, tzn., že jde o autonomní instituce, které jsou regulovány samosprávně bez jakýchkoliv zásahů státní administrativy. Avšak i tyto burzy fakticky podléhají určité kontrole ze strany státních orgánů. Druhou skupinu tvoří vesměs burzy evropské (Francie, SRN, Švýcarsko, Itálie aj.), které jsou veřejnoprávními institucemi, jejich činnost je přímo regulována státem.

Pořadí nejvýznamnějších míst ve světovém obchodu s cennými papíry:

1. NYSE (New York Stock Exchange)
2. LSE (The Stock Exchange London)
3. Frankfurter Wertpapierbörse
4. TSE (Tokyo Stock Exchange)
5. Zürcher Effektenbörse
6. Bourse des Valeurs de Paris
7. Australian Stock Exchange
8. Montreal Exchange
9. Asia Pacific Exchange
10. Singapore Stock Exchange

2.8. Shrnutí základních pojmů

Zprostředkovatelé

Obchodníci s cennými papíry (právnícká osoba, která poskytuje investiční služby)

- přijímání a předávání pokynů týkajících se investičních nástrojů
- provádění pokynů na účet jiné osoby
- obchodování na vlastní účet
- obhospodařování majetku
- upisování nebo umístění emisí
- správa investičních nástrojů
- úschova investičních nástrojů
- poskytování úvěru nebo půjček na investiční nástroje
- poradenská činnost týkající se investičních nástrojů a struktury
- devizové operace týkající se investičních nástrojů

Makléř

- fyzická osoba, která vykonává investiční obchodní činnost
- zaměstnanec obchodníka s cennými papíry
- makléř může být zaměstnanec pouze jednoho obchodníka
- makléřská zkouška

Investiční zprostředkovatel

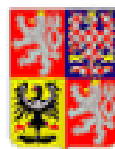
- osoba, která poskytuje investiční službu přijímání a předávání pokynů
- nepřijímá peněžní prostředky ani investiční instrumenty
- fyzická nebo právnická osoba
- má přiměřené zkušenosti s kapitálovým trhem nebo absolvoval kurz zaměřený na investiční instrumenty

Zákony o kapitálovém trhu v ČR

- a) z. o cenných papírech (591/1993 Sb.)
- b) z. o kolektivním investování (189/2004 Sb.)
- c) z. o dluhopisech (190/2004 Sb.)
- d) z. o podnikání na kapitálovém trhu (256/2004 Sb.)
- e) Obchodní zákoník (513/1991 Sb.)
- f) z. směnečný a šekový (191/1950 Sb.)
- g) z. o bankách (21/1992 Sb.)
- h) z. o účetnictví (563/1991 Sb.)

Seznam členů burzy

Členy burzy je ze Zákona o podnikání na kapitálovém trhu také Česká národní banka (ČNB) a Česká republika (ČR), která jedná prostřednictvím Ministerstva financí (MF).

2.9. Šíření burzovních informací

Burzovní informace jsou šířeny pomocí počítačové stanice BBC, teletextu, videotextu, elektronické pošty internet a informačních agentur.

Stanice BBC

Tuto službu zajišťuje přímo BCPP. Uživatel musí mít k využívání této služby telefonní linku, počítač s modemovou kartou a komunikační program s ochranou dat. Stanice BBC pracuje nepřetržitě 24 hodin denně. Uživatel může získat informace o výsledcích z pravidelného obchodování na burze, historická data, burzovní pravidla a předpisy, seznam členů burzy, atd.

Teletext

jako přenosové médium slouží TV signál programu ČT 1, který pokrývá prakticky celé území ČR. Aktuální informace z burzy je možno získat prostřednictvím teletextových stránek (530 – 551). Tato služba je veřejně přístupná všem, kdo vlastní TV přijímač s dekodérem teletextu.

Videotext

jde o službu, kterou provozuje SPT Telecom. Uživatel musí mít PC s modemem pro zapojení do telefonní sítě; za registrační poplatek si zakoupí programové vybavení a po navázání spojení a zadání přiděleného identifikačního čísla a hesla získá přístup ke všem službám videotextu.

Internet

tato služba je provozovaná prostřednictvím sítě internet, která působí v celosvětovém měřítku a poskytuje obrovské množství informací z celého světa. V tomto případě se jedná o informace z BCPP.

Informační agentury

BCPP v současné době poskytuje data o výsledcích obchodování několika významným informačním agenturám, jako např. ČTK, REUTERS, FIN SAT a dalším. Tyto agentury informace dále distribuují koncovému uživateli.

Shrnutí pojmů

burza, cenné papíry (CP), Pražská burza, a.s. (BCPP), RM-SYSTÉM, a.s., makléř, zprostředkovatel, investiční zprostředkovatel, kapitálový trh, burzovní spekulace, hlavní trh, vedlejší trh

Otázky

- 1) Co rozumíme pod pojmem burza?
- 2) Co víte o historii burzy?
- 3) Jaká je funkce burzy?
- 4) Jak dělíme burzy?
- 5) Jaké burzy rozlišujeme?
- 6) Jaké typy obchodů můžeme provádět na burze?
- 7) Jaké jsou orgány a struktura pražské burzy?
- 8) K čemu slouží RM-SYSTÉM?
- 9) Kde můžeme najít informace o burze?
- 10) Jaké znáte nejvýznamnější zahraniční obchodníky s cennými papíry?

Literatura

- [1] BENJAMIN, G., ZWEIG, J. *Inteligentní investor*. Grada Publishing, a.s. 2010.
- [2] GLADIŠ, D. *Naučte se investovat*. Praha. Grada Publishing, a.s. 2010.
- [3] BENEŠ, V., MUSÍLEK, P. *Burzy a burzovní obchody*. Praha. 1991.
- [4] STIBOR, M., VAŠUT, P., VOZŇÁKOVÁ, I. *Finanční systémy*, Ostrava. Vysoká škola báňská – TU. 2005.
- [5] PAVLÁT, V. *Kapitálové trhy a burzy ve světě*. Praha. Grada. 1993.
- [6] BENEŠ, V., MUSÍLEK, P. *Burzy a burzovní obchody*. Praha. 1991.
- [7] BENEŠ, V., MUSÍLEK, P. *Cenné papíry a burzy*. Praha. 1991.
- [8] RENDULOVÁ, E., LEKS, J. *Cenné papíry*. Brno. Computer Press, a.s. 2004.
- [9] BROOKS, D. E. *Guide to Financial Instruments*. London. 1990.

3. FINANČNÍ DERIVÁTY

Čas ke studiu: 4 hodiny

Cíl Po prostudování tohoto odstavce budete umět

- popsat, které finanční deriváty známe a jak je rozdělujeme,
- vysvětlit k čemu slouží finanční deriváty,
- specifikovat jaké finanční deriváty používáme a k jakému účelu,

Výklad

Finanční deriváty jsou nástroje, jejichž hodnota je odvozena z hodnoty tzv. [podkladového aktiva](#). Jejich podstatou je forma termínového [obchodu](#), tzn. že dochází k určitému zpoždění mezi sjednáním [obchodu](#) a jeho plněním. Všechny deriváty vznikly z důvodu dosažení stability na finančních trzích a minimalizace ztrát z pohybu cen. Finančními deriváty můžeme eliminovat různá finanční rizika, např. kurzové, úvěrové a úrokové.

Derivát je finanční instrument, který má následující vlastnosti:

1. Je odvozen od jiného podkladového instrumentu. Tím může být cenný papír, komodita, zahraniční měna atd. Změny v hodnotě podkladového instrumentu pak ovlivňují hodnotu derivátu.
2. Pro deriváty je typické, že doba **sjednání** derivátového obchodu a doba jeho **plnění** se nekryjí. Proto se o derivátech hovoří jako o **termínovaných** obchodech (nebo kontraktech), tedy obchodech s budoucím plněním. Naproti tomu u **promptních** (nebo "spotových") obchodů je typický soulad sjednání obchodu s jeho plněním (odchyly maximálně v řádech týdnů). Podle druhu obchodu potom můžeme rozlišit i trh promptní ("spotový") jako místo, kde se obchoduje s instrumenty s prakticky okamžitým dodáním, a **trh termínový**, kde se obchoduje s instrumenty, k jejichž dodání dojde v budoucnu.
3. Za sjednání derivátu se neplatí nic nebo minimální částka v poměru k hodnotě podkladového instrumentu. S tím je spojen tzv. [pákový efekt](#).

Pojem derivátů je v naší legislativě definován také v zákoně č. 219/1995 Sb., devizový zákon v platném znění. Derivátem se rozumí penězi ocenitelná práva a závazky odvozené z peněžních prostředků v cizí měně a zahraničních cenných papírů. Pro finanční instituce musí deriváty splňovat následující podmínky:

- reálná hodnota se mění v závislosti na změně úrokové míry, ceny cenného papíru, ceny komodity, měnového kurzu, cenového indexu, na úvěrovém hodnocení (ratingu) nebo úvěrovém indexu, resp. v závislosti na podobné proměnné,

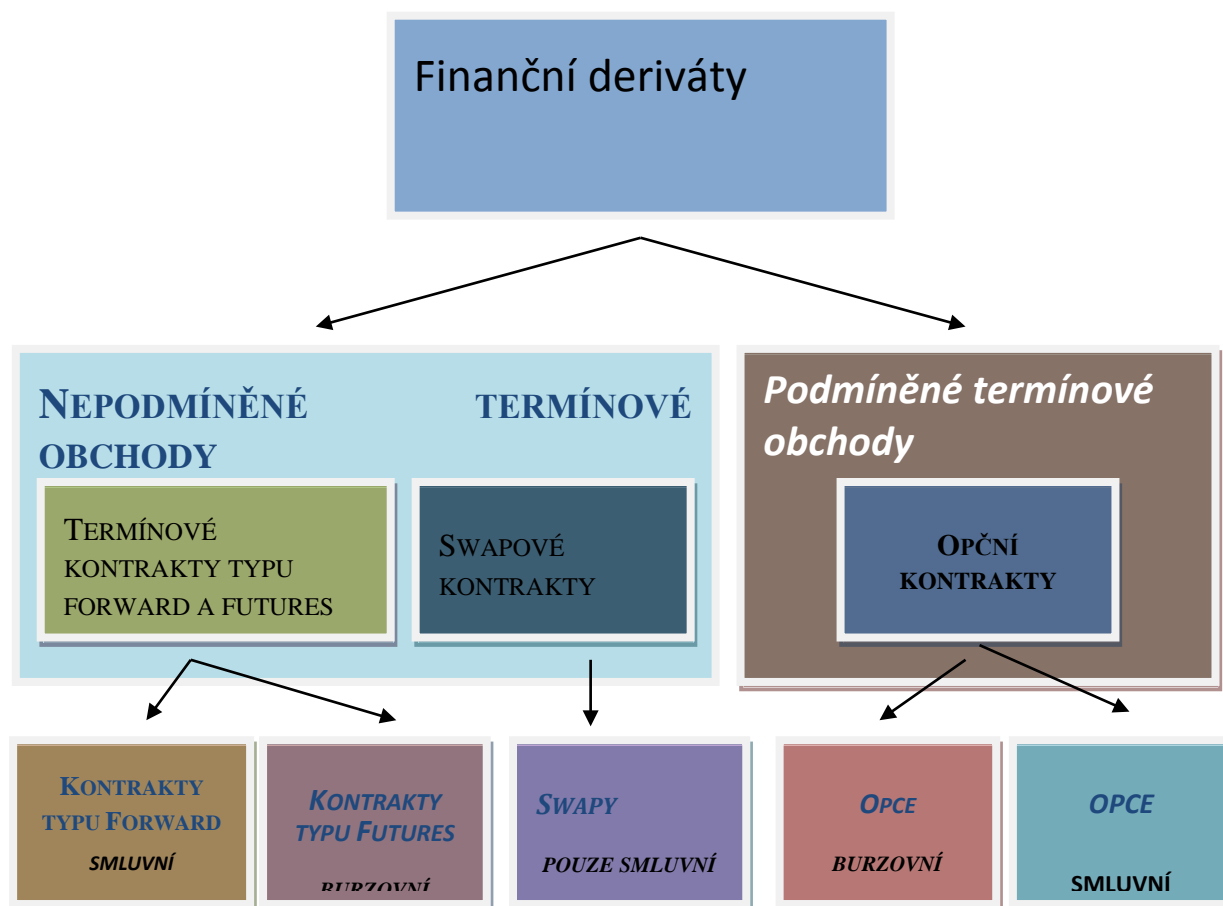
- nevyžaduje počáteční čistou investici nebo vyžaduje malou počáteční čistou investici, která je nižší než by se vyžadovalo u jiných druhů nástrojů, které podobně reagují na změny v úvěrových a tržních faktorech,
- je smluven a vyrovnán k budoucímu datu, přičemž doba sjednání obchodu do jeho vypořádání je u něho delší než u spotové operace.

3.1. Rozdělení finančních derivátů

Termínové neboli derivátové obchody se rozdělují na dva základní typy smluv. Hovoříme o pevných (nepodmíněných) termínových obchodech a termínových obchodech podmíněných. U nepodmíněného kontraktu jsou obě smluvní strany povinny plnit závazek z tohoto termínového obchodu k datu splatnosti, zatímco u podmíněného kontraktu je povinna plnit pouze jedna strana obchodu a druhá strana má na výběr a k datu splatnosti buď kontrakt využije, anebo ho nechá propadnout.

Podmíněné i nepodmíněné deriváty lze navzájem kombinovat tak, že samotný derivát se poté stává sám podkladovým aktivem. Tak vznikají například opce na futures, futures na opce, opce na opce, opce na swapy nebo forwardové swapy. Tyto kombinace jsou nazývány deriváty druhé generace.

Obr. 5 Rozdělení finančních derivátů

3.2. Dělení finančních derivátů dle podkladového aktiva

Komplexně je možné rozdělit finanční deriváty podle podkladového aktiva do následujících kategorií:

Kategorie derivátů	Definice
Úrokový derivát	Finanční nástroj, který se skládá ze dvou či více podkladových úrokových nástrojů, které jsou pouze v jedné měně, a jehož reálná hodnota není ovlivněna rizikovou úrokovou mírou určitého subjektu.
Měnový derivát	Finanční nástroj, který se skládá ze dvou či více podkladových úrokových nástrojů, které jsou aspoň ve dvou měnách, a jehož reálná hodnota není ovlivněna rizikovou úrokovou mírou určitého subjektu.
Akciový derivát	Finanční nástroj, který se skládá alespoň z jednoho podkladového akciového nástroje, případně také z jednoho či více podkladových úrokových nástrojů, nikoliv však podkladového komoditního nástroje, a jehož reálná hodnota není ovlivněna rizikovou úrokovou mírou určitého subjektu.
Komoditní derivát	Finanční nástroj, který se skládá alespoň z jednoho podkladového komoditního nástroje, případně také z jednoho či více podkladových úrokových či akciových nástrojů, a jehož reálná hodnota není ovlivněna rizikovou mírou určitého subjektu.
Úvěrový derivát	Finanční nástroj, který se skládá ze dvou či více podkladových úrokových nástrojů, případně také z jednoho či více podkladových akciových nebo komoditních nástrojů a jehož reálná hodnota je ovlivněna rizikovou úrokovou mírou určitého subjektu (referenčního subjektu).

Tab. 1 Rozdělení finančních derivátů podle kategorií

3.3. Rozdělení finančních derivátů dle typu nástroje (podle druhu)

A) Forward

Forward je jakýkoli kontrakt, který obě strany zavazuje k nákupu a prodeji finančního nástroje nebo fyzické komodity k určitému datu v budoucnosti. Termínové obchody typu forward jsou mimoburzovními kontrakty obchodovanými na OTC trhu a uzavíranými smluvně. S forwardovými kontrakty se pojí pro jejich držitele jak určité výhody, tak i nevýhody. Výhodou bezesporu je, že v uzavřené smlouvě mohou být dohodnuty libovolné podmínky, a to tak, aby vyhovovaly oběma účastníkům. Mohou jimi být objem transakce, datum plnění, způsob dodání apod. Naopak nevýhodou je nezrušitelnost kontraktu nebo nemožnost převedení na jiný subjekt bez vzájemné dohody obou zúčastněných stran. Takže bez dohody uvedené ve smlouvě nelze tento závazek ani jednou stranou převést na libovolnou třetí osobu. Z toho vyplývá neobchodovatelnost forwardových kontraktů.

U forwardů se vyskytují znaky typické pro všechny derivátové kontrakty. Těmito znaky je to, že strana nakupující podléhající aktivum v budoucnosti zaujímá dlouhou pozici (long position) a naopak strana druhá, která se zavazuje prodat podléhající aktivum a ke stejnému datu zaujímá krátkou pozici (short position). Forwardové kontrakty mohou být úrokové, měnové, akciové nebo úvěrové. Nejznámějším představitelem těchto kontraktů je dohoda o forwardové úrokové míře (FRA - forward rate agreement).

B) Futures

Futures je dohoda o nákupu nebo prodeji určitého aktiva k určitému datu v budoucnosti. Futures kontrakty jsou standardizovanými burzovními obchody, které se uzavírají na specializovaných termínových burzách. Základem futures jsou příslušná podkladová aktiva, která jsou obchodována k pevným, předem určeným termínům jejich vypořádání. Velmi významným faktorem je zde to, že na jedné straně každého uzavřeného obchodu je samotná burza, takže druhá zúčastněná strana neví, kdo je její skutečnou protistranou. Burza veškeré obchody všech účastníků eviduje, vzájemně započítává a také je následně vypořádává. V podstatě je tedy vypořádání obchodů garantováno burzou a znamená to, že v případě neschopnosti nebo neochoty některého z účastníků obchodování uzavřený burzovní obchod vypořádat je tento závazek vyrovnán příslušnou burzou, která ho hradí z prostředků svého garančního fondu. Následné vymáhání prostředků nebo splacení tohoto závazku si burza řeší sama s dlužníkem. Z toho plyne, že u futures úvěrové riziko.

□ Rozdíly mezi forward a futures

Mezi kontrakty forward a futures jsou velmi zásadní rozdíly způsobené hlavně tím, že jedny jsou uzavírány smluvně na OTC-trzích a druhé na specializovaných burzách. Od tohoto se pak odvíjí další odlišnosti. Rozdíly mezi těmito dvěma deriváty nejlépe a nejpřehledněji shrnuje následující tabulka.

	Forward	Futures
Velikost kontraktu	podle dohody obou stran	standardizováno
Likvidace kontraktu před splatností	dohoda s partnerem forwardu či postoupení na třetí osobu	kompensací kontraktu před splatností
Podmínky kontraktu	šité na míru	standardizovány
Datum dodávky	podle dohody stran	standardizováno
Trh	Soukromý	Veřejný
Vztah obchodníků	obě strany kontraktu se dobře znají	strany kontraktu jsou si neznámé - neosobní kontrakt
Účastníci	velké společnosti jako banky, makléři a jiné společnosti; nikoli široká veřejnost	velké i malé společnosti, jako banky, makléři, společnosti; široká „znalá“ veřejnost
Metody transakce	dohodnuto tvůrcem trhu prostřednictvím telefonu s omezeným okruhem účastníků	stanoveno veřejnou dražbou mezi mnoha kupujícími a prodávajícími na burzovním parketu či elektronicky
Poplatky	poplatky ve formě rozpětí mezi poptávkou a nabídkou, tj. obvykle mezi cenami, za které tvůrce trhu vystupuje na obou stranách operací	standardní makléřské poplatky
Denní přeceňování a vypořádání futures	Neexistuje	Existuje
Dodávka	obvykle fyzická dodávka	obvykle sjednání kompenzujícího futures před splatností
Cenové omezení	žádný denní limit	burza může stanovit denní cenový limit

Tab. 2 Rozdíly mezi forwardy a futures

C) Swapy

Swapy jsou dohody mezi dvěma nebo více subjekty o výměně budoucích plateb z podkladového aktiva. Subjekty swapové transakce zůstávají v plné míře odpovědní za své původní závazky, které byly příčinou sjednání daného swapu. Swapy patří mezi nejmladší deriváty. Charakteristickým znakem je, že plnění ze swapu není jednorázové. Jde vlastně o dva nebo více forwardů, které jsou navzájem smluvně spojeny. Swapy je možné využívat k řízení rizika, spekulaci, ale také ke snížení transakčních nákladů, kdy se vychází z výhody,

že subjekty na domácím trhu mají přístup k výhodnějším úrokovým podmínkám než zahraniční subjekty. Proto si tyto výhodnější podmínky vzájemně nabídnou. Podle druhu podkladového aktiva lze swapy rozdělit na měnové, úrokové, úvěrové, akciové a komoditní. Standardní swapové kontrakty lze vzájemně kombinovat. To je případ i koktejlových swapů (Cocktail swaps). Jedná se o vzájemnou kombinaci swapů v tom smyslu, že se na nich podílí zároveň více ekonomických subjektů.

D) Opce

Opční smlouva poskytuje držiteli opce právo, nikoli však povinnost, buď koupit nebo prodat v budoucnosti v dohodnutém okamžiku nebo období předmětné podkladové aktivum za předem stanovenou cenu. Z toho vyplývá, že se jedná o tzv. podmíněné termínové kontrakty, které se od pevných termínových smluv liší tím, že pouze jeden z jeho účastníků má právo jeho realizace.

Strana kontraktu, která zakoupí opci, získává právo volby a může se později rozhodnout v tom, zda opci využít či nevyužít. Za zmíněné právo volby musí ale její držitel zaplatit cenu opce, tzv. opční prémii, která je ovšem pouhým zlomkem tržní ceny podkladového aktiva, jež je skutečným předmětem případného budoucího obchodu, ke kterému opce opravňuje. Tato situace je tedy pro držitele opce výhodná v tom, že sice zaplatil prémii, ale při nepříznivém vývoji tržních cen podkladového aktiva má právo neuplatnit opci a obchod neuskutečnit. Druhá strana je na tom zcela opačně. Sice obdržela prémii, ale v případě vyzvání držitele opce je povinna obchod uskutečnit a to i v případě, že je pro ni nevýhodný. Opční premie je obvykle splatná v okamžiku sjednání opce, může být ale splatná i později, a to nejčastěji v okamžiku splatnosti opce. Potom je opční premie zvýšena o úrok, který naběhl od doby sjednání opce.

V závislosti na určení termínu plnění se vyskytují dva typy opcí:

- a) *opce evropského typu* (European options), které se vyznačuje tím, že jejich uplatnění může být provedeno pouze v okamžiku jejich expirace, neboli v okamžiku vypršení jejich životnosti,
- b) *opce amerického typu* (American options), které mohou být uplatněny kdykoli v průběhu jejich životnosti, z čehož pro jejich vlastníky vyplývají příznivější podmínky pro možnou spekulaci vzhledem k průběžným změnám cen podkladových aktiv na promptním trhu.

Podle podkladového aktiva je pak možné opce rozdělit:

- a) *měnové opce*, je opcí na výměnu pevné částky hotovosti v jedné měně za pevnou částku v hotovosti v jiné měně k určitému datu v budoucnu,
- b) *úrokové opce*, je opcí na výměnu pevné částky hotovosti v jedné měně za dosud neznámou částku hotovosti nebo jiné aktivum, a to v téže měně k určitému datu v budoucnu, přitom neznámá částka hotovosti nezávisí na rizikové úrokové míře jakéhokoli subjektu,
- c) *akciové opce*, je opcí na výměnu pevné částky hotovosti za akciový nástroj k určitému datu v budoucnu,
- d) *komoditní opce*, je opcí na výměnu pevné částky hotovosti za komoditní nástroj k určitému datu v budoucnu,
- e) *úvěrová opce*, je opcí, která se od úrokové opce liší pouze tím, že neznámá částka hotovosti závisí na rizikové úrokové míře určitého subjektu.

Základním a nejdůležitějším dělením opcí je ale dělení podle toho, zda je s opcí spojeno právo nákupu či prodeje, a to následovně:

1. *kupní opce* (Call option), která dává vlastníkovvi právo na nákup podléhajícího aktiva,
2. *prodejní opce* (Put option), která dává vlastníkovvi právo na prodej podléhajícího aktiva.

Srovnání maximálních zisků a ztrát při obchodování s kupními a prodejními opcemi je patrné z níže uvedené tabulky.

	KUPNÍ OPCE		PRODEJNÍ OPCE	
	Max. zisk	Max. ztráta	Max. zisk	Max. ztráta
Kupující opce	Neomezený	Cena opce	Sjednaná cena akcie mínus cena opce	Cena opce
Prodávající opce	Cena opce	Neomezená	Cena opce	Sjednaná cena akcie mínus cena opce

Tab. 3 Srovnání maximálních zisků a ztrát při obchodování s kupními a prodejními opcemi

Je důležité se zmínit, že opce se v závislosti na momentální ceně podkladového aktiva rozlišují na dané kategorie:

- a) **ATM – at the money** (opce na penězích), kdy je realizační cena opce stejná jako aktuální cena podkladového aktiva,
- b) **ITM – in the money** (opce v penězích), kdy je realizační cena nižší než aktuální cena podkladového aktiva v případě kupní opce, a kdy je realizační cena vyšší než aktuální cena podkladového aktiva v případě prodejní opce,
- c) **OTM – out of the money** (opce mimo peníze), kdy je realizační cena opce vyšší než aktuální cena podkladového aktiva v případě kupní opce, a kdy je realizační cena opce nižší než aktuální cena podkladového aktiva v případě prodejní opce.

Animace 7:

Animace ukazuje rozdělení finančních derivátů.

□ Zvláštní druhy opcí

Zvláštním typem derivátových instrumentů jsou *opcí listy* neboli *warranty*. Jde vlastně o dlouhodobé americké opce, které jsou burzovně obchodované a dávají svému držiteli právo ve stanoveném termínu nebo ke stanovenému datu koupit za předem stanovenou cenu akcie určité společnosti nebo určitý akciový index. Warranty jsou **dlouhodobé, a vydávají se převážně jako součást opčních dluhopisů, anebo samostatně.**

Deriváty druhé generace

Deriváty druhé generace jsou složené finanční deriváty, které mají jako své podkladové aktivum jiný finanční derivát. To znamená, že finanční derivátový kontrakt je odvozen od jiného finančního derivátu. V praxi je možná tato kombinace:

- a) *Opce na futures* (future options) – majitel opce má právo na koupi či prodej futures kontraktu za předem pevně sjednaných podmínek.
- b) *Forwardové swapy* – pevná dohoda dvou subjektů o uzavření swapu k určitému termínu v budoucnosti za předem pevně sjednaných podmínek.
- c) *Opce na swapy* (swaption) – majitel opce má právo na uzavření swapu za předem pevně sjednaných podmínek.
- d) *Opce na opce* (*double options*) - složená opce, která dává právo nakoupit buďto kupní, nebo prodejní opci.
- e) *Caption* - opce na dohody cap, jsou to opce na práva k získávání úrokových rozdílů z nominální částky mezi referenční úrokovou sazbou a sjednaným úrokovým stropem.
- f) *Floortion* - opce na práva k získání úrokových rozdílů mezi referenční úrokovou sazbou a sjednaným úrokovým dnem.

Je tedy zřejmé, že derivát je finanční instrument, jehož hodnota je odvozena od jeho podkladového aktiva a také je závislá na vývoji ceny podkladového aktiva. Dalším charakteristickým rysem těchto nástrojů je určitá forma termínového obchodu. Oproti promptním (či spotovým) obchodům dochází k časovému nesouladu, kdy mezi uzavřením obchodu a jeho plněním existuje předem dohodnuté časové zpoždění. U spotových obchodů je tato lhůta většinou mezi dvěma až pěti dny. Dále jsou také v době uzavření obchodu pevně sjednány veškeré podmínky obchodu (včetně ceny) a v době splatnosti dochází pouze k dodání podkladových aktiv a jejich zaplacení

Za deriváty se nepovažují:

- repo obchody,
- smlouvy o koupi, nájmu (pronájmu) nebo prodeji hmotného majetku, nehmotného majetku, zásob s výjimkou komodit, se kterými se obchoduje nebo může obchodovat na sekundárním trhu, např. zemědělské produkty, nerostné produkty (včetně ropy), drahé kovy a energie, kdy jedna ze smluvních stran je oprávněna se vypořádat. Výjimka se nevztahuje na smlouvy o komoditách sjednané za účelem koupě, prodeje nebo užívání komodit, u nichž se očekává, že budou vypořádány dodáním komodity,
- smlouvy o koupi nebo prodeji vlastních akcií, které budou vypořádány dodáním vlastních akcií,
- smlouvy, které vyžadují úhradu v souvislosti s klimatickými, geologickými nebo jinými fyzikálními faktory, obvykle považované za pojistky. Splatná částka v těchto případech vychází z výše ztráty vzniklé v účetní jednotce.

3.4. Význam finančních derivátů

Deriváty nalézají využití ve třech základních oblastech: **při zajištění rizika, při spekulaci a při cenové arbitráži.**

Zajištění rizika

Zajištěním se subjekty snaží eliminovat a snížit možná rizika. Děje se tak prostřednictvím uzavření úrokových, akciových, komoditních a měnových pozic. Uzavřením pozice dochází ke snížení rizik, zároveň ale také ke snížení možnosti profitovat z příznivého vývoje ceny podkladového nástroje. Dojde-li tedy v budoucnu ke snížení ceny podkladového aktiva, potom ztráta z něho bude kompenzována ziskem z derivátu. Naopak pokud dojde k situaci opačné a v budoucnu dojde ke zvýšení ceny podkladového aktiva, poté zisk z prodeje bude kompenzován ztrátou z derivátového kontraktu. Dochází tedy k zajištění budoucích peněžních toků a subjekt tak může plánovat svou budoucnost. Nevýhodou zajištění jsou relativně vysoké náklady, které zahrnují náklady vlastního zajištění, náklady na pracovníky, informační systémy nebo náklady na seznámení se s právními, daňovými a účetními aspekty derivátů. Pro malé firmy jsou tyto náklady velkou překážkou a jsou tudíž většinou nedostupné. Je proto nutné před uzavřením zajišťovacího kontraktu zvážit, zda náklady na zajištění nepřesahují možnou potenciální ztrátu z nezajištění. I když má smysl uvažovat o zajištění od 1 mil. dolarů, prakticky se zajištění provádí až při 5 mil. dolarů. Uvažovat tedy o zajištění aktiv nižších než 200 mil. Kč nemá smysl a pro subjekt je z pohledu nákladů lepší se vůbec nezajišťovat.

Spekulace

Spekulace je v podstatě opakem zajišťování. Při spekulaci subjekt otevírá měnové, úrokové, komoditní nebo akciové pozice. Jeho cílem je dosažení co největšího zisku a je při tom ochoten podstupovat riziko s tím spojené. Spekulant má tedy při nákupu derivátu určitou představu o pohybu úrokových měr nebo cen a vydělává na správném odhadu budoucího vývoje trhu. Přestože se jedná o velmi rizikovou aktivitu, má pozitivní vliv spočívající ve zvyšování likvidity na derivátovém trhu a pomáhá tak k efektivnímu chodu trhu.

Na světovém i českém derivátovém trhu převažují spekulativní derivátové operace. Zajišťovací operace se zde vyskytují pouze okrajově. Subjekty obchodující s deriváty své operace často prezentují jako zajišťovací, i když ve skutečnosti se jedná pouze o hazardní hry neboli operace spekulativní. Děje se tak například proto, že nesplňují všechny předepsané podmínky.

Cenová arbitráž

Arbitráž je velmi podobná spekulativním obchodům. Rozdíl je ale v tom, že zisk se zde nepojí s úvěrovým a tržním rizikem, jako je tomu u spekulace, ale je spojen s úvěrovým rizikem partnerů derivátu. Arbitrážeri vlastně využívají cenových rozdílů mezi cenou derivátu a cenami podkladových aktiv nebo cenových rozdílů mezi cenami derivátů na různých trzích. Kupují nebo prodávají tedy podkladové aktivum a současně k němu sjednávají deriváty nebo sjednávají k sobě opačné deriváty na různých trzích a tím dosahují zisku z malých rozdílů mezi nynějšími cenami stejných nebo podobných nástrojů.

Odměny

Tyto deriváty jsou poskytovány zaměstnancům a členům statutárních orgánů velkých podniků jako součást odměny za jejich práci. Charakteristickým rysem těchto forem derivátových kontraktů je, že nejsou sjednány tržním způsobem, ale na základě dohody mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, takže v okamžiku sjednání je reálná hodnota pro zaměstnance kladná, ale pro zaměstnavatele záporná. Tato reálná hodnota pak představuje pro zaměstnance odměnu. U většiny těchto kontraktů jde o kupní opce na akcie daného podniku, kdy je realizační cena opce obvykle mírně vyšší než současná tržní cena akcie. Účelem toho je, že zaměstnanec je zainteresován na hospodářském výsledku podniku a snaží se tedy, aby

generoval co nejvyšší zisk, s čímž je spojen i růst kurzu akcií, které poté může prostřednictvím opce uplatnit na trhu.

Podvody

Deriváty se používají i k jiným než zákonným účelům a ne vždy se podaří kontrolním orgánům takové jednání podchytit či dokonce potrestat. Dochází převážně k přesunu peněz mezi různými subjekty. V takových případech je motivem:

- a) krácení daní,
- b) tunelování jednoho subjektu jiným

Pomocí derivátových operací lze snadno přesunovat výnosy nebo náklady mezi jednotlivými účetními obdobími nebo mezi účetními jednotkami. Lze tak například posunout výnosy na několik desítek let dopředu a tím tak snížit aktuální základ daně z příjmu. Krátit daň z příjmu se dá ale i jinými způsoby. Některé subjekty se této povinnosti například vyhýbaly tím, že sjednávaly záměrně velmi složité kontrakty, takže na první pohled unikala jejich pravá podstata. Jejich hlavním cílem ale bylo vždy krácení daně z příjmu. Krátit daň se dá ale i tím, že deriváty mezi sebou sjednávají spřízněné strany. Dochází tím k nelegálním převodům nezdaněného zisku od dceřiné společnosti k mateřské společnosti.

Podstata tunelování spočívá v tom, že kompetentní zaměstnanec uzavře s druhou stranou nevýhodný derivátový kontrakt pro svou společnost. Tento zaměstnanec tak ale pochopitelně činí za úplatu. Přejde-li se pak na ztráty s ním uzavřených derivátů, zaměstnanci se vymlouvají na svoji neznalost a obtížnou předvídatelnost budoucích hodnot měnových kurzů, úrokových měr, cen akcií a komodit. Dokázat mu, zda šlo o úmysl, je pak téměř nemožné. Navíc tito lidé sjednávají deriváty se zpětnou splatností, čímž se ještě více kryjí.

Kromě výše zmíněných operací využívají deriváty také tvůrci trhu, což jsou licencované osoby, kotující ceny na OTC- trhu a za tyto ceny jsou pak ochotni koupit nebo prodat určitý nástroj. Tím poskytují trhu likviditu. Těmito tvůrci trhu mohou být jak banky, tak i nebankovní obchodníci s cennými papíry. Tvůrci trhu tedy obchodují s deriváty s ostatními subjekty a snaží se stále udržovat spárované pozice, tzn., aby objem nakoupených a prodaných finančních nástrojů byl stejný. Této situace pak dosahují právě změnou kotace. Zisku pak dosahují z transakčních poplatků a rozpětí mezi poptávkou a nabídkou (kotací). Tato skupina subjektů obchodující s deriváty je na rozdíl od ostatních vždy zisková. Oproti tomu koneční uživatelé, a to jak spekulanti, tak zajišťovatelé, jsou ve stejné výši ztrátoví. Tuto ztrátu můžeme u zajišťovatelů považovat za jakousi pojišťovací prémii proti riziku a u spekulantů za prohru v této hazardní hře. Za konečné uživatele můžeme považovat například banky, obchodníky s cennými papíry, investiční společnosti, pojišťovny, institucionální investory, podílové fondy, ale i výrobní podniky, místní a centrální vlády nebo nejrůznější agentury.

Řešený příklad - SWAPOVÁ transakce

Klient, který má u banky otevřené devizové účty v EUR a v USD, 16.dubna očekává, že bude za dva týdny platit svému zahraničnímu dodavateli 300 000 EUR. Tuto částku má již připravenou na svém účtu. Protože se v příštích týdnech očekává vzestup kurzu USD oproti EUR, klient spekuluje na tento pohyb kurzu a uzavře s bankou swapový obchod. Aktuální

(spotový) kurz je 1,8147 EUR/USD. Forwardový kurz, dohodnutý ve smlouvě klienta s bankou je 1,8169 EUR/USD. Jaký bude výsledek této swapové transakce pro klienta?

Řešení:

16. dubna prodá klient EUR za USD v aktuálním kurzu 1,8147 EUR/USD, tj. jeho devizový účet v EUR se zmenší o částku 300 000 EUR a zároveň jeho devizový účet v USD se zvětší o částku 165 316,58 USD ($300\,000 : 1,8147 = 165\,316,58$ USD).
- Za dva týdny (30. duben) nakoupí klient od banky zpět stejné množství EUR za USD ve forwardovém kurzu 1,8169 EUR/USD, tj. jeho devizový účet v EUR se zvětší o 300 000 EUR a jeho devizový účet v USD se zmenší o 165 116,40 USD ($300\,000 : 1,8169 = 165\,116,40$).
- Klient v této transakci **dosáhl zisku 200,18 USD** ($165\,316,58 - 165\,116,40 = 200,18$).

Řešený příklad - opční obchod

Klient uzavřel s bankou opční obchod na nákup 100 000 EUR při kurzu 27,90 CZK/EUR s premií 0,20 CZK za 1 EUR. Jaká bude hranice aktuálního kurzu, při kterém klient opční obchod uskuteční nebo od smlouvy odstoupí? Jaký by měl být aktuální kurz, aby klient na opčním obchodu vydělal?

Řešení:

- Smluvený kurz je 27,90 CZK/EUR, cena opce, kterou musí klient zaplatit v každém případě je 0,20 CZK.

$$27,90 + 0,20 = 28,10$$

- Aby se klientovi opční obchod vyplatil, musí být aktuální kurz k datu platnosti opce větší než 28,10 CZK/EUR.
- Při kurzu menším než 27,90 CZK/EUR klient od smlouvy odstoupí, protože je pro něj výhodnější nakoupit EUR za aktuální kurz.
- Při kurzu 28,10 CZK/EUR klient obchod uskuteční podle smlouvy, ale nebude mít zisk ani ztrátu.
- Při aktuálním kurzu mezi 27,90 a 28,10 klient smlouvu realizuje, ale se ztrátou, způsobenou zaplacenou opcí.
- Při kurzu 27,90 se klient může rozhodnout, zda obchod uskuteční podle smlouvy nebo nakoupí devizy na devizovém trhu. V každém případě však bude mít ztrátu $100\,000 \times 0,2 = 20\,000$ CZK, protože opci musí zaplatit vždy.

Řešený příklad - Výpočet ceny opcí

Tři měsíce před splatností call opce na akcii s realizační cenou 100 Kč je cena příslušné akcie 150 Kč. Určete opční premii, byla-li volatilita ceny akcie odhadnuta na 0,8 Kč a odpovídající bezriziková úroková míra je 10%.

Proměnné	Označení
Cena akcie	P_t
Uplatňovací cena akcie	X
Doba do splatnosti	$T - t$
Bezriziková úroková míra	r_f
Volatilita ceny akcie	σ

Tab.6 Proměnné vyskytující se v modelu

Blackův-Scholesův vzorec pro cenu (opční prémii) evropské call opce:

$$c_t = P_t \cdot \Phi(d_+) - X \cdot e^{-r_f(T-t)} \cdot \Phi(d_-), \text{ pro put opce platí:}$$

$$p_t = X \cdot e^{-r_f(T-t)} \cdot \Phi(-d_-) - P_t \cdot \Phi(-d_+), \text{ přičemž platí tzv. put-call parita}$$

$$p_t = c_t + X \cdot e^{-r_f(T-t)} - P_t,$$

kde

$$d_+ = \frac{\ln(P_t / X) + (r_f + \sigma^2 / 2) \cdot (T - t)}{\sigma \cdot \sqrt{T - t}},$$

$$d_- = \frac{\ln(P_t / X) + (r_f - \sigma^2 / 2) \cdot (T - t)}{\sigma \cdot \sqrt{T - t}} = d_+ - \sigma \cdot \sqrt{T - t},$$

Kde $\Phi(d_+)$ a $\Phi(d_-)$ jsou distribuční funkce náhodného rozdělení $N(0, 1)$

Ze zadání příkladu víme:

$P_t = 150$ Kč, $X = 100$ Kč, $T - t = 3/12 = 0,25$, $\sigma = 0,8$ Kč, $i = 0,1$, poté dostaneme:

$$d_+ = \frac{\ln(150/100) + (0,1 + 0,8^2 / 2) \cdot 0,25}{0,8 \cdot \sqrt{0,25}} = \frac{0,51}{0,4} = 1,275$$

Pro $\Phi(1,275) = 0,898845$

$d_- = 1,275 - 0,8 \cdot \sqrt{0,25} = 0,875$, pro $\Phi(0,875) = 0,809213$, takže cena opční premie evropské call opce je:

$$c_t = 150 \cdot 0,899945 - 100 \cdot e^{-0,1 \cdot 0,25} \cdot 0,809213 = 56,03 \text{ Kč.}$$

Analogicky pro evropskou put opci bychom dosadili a vypočetli opční prémii následovně:

$$p_t = 56,03 + 100 \cdot e^{-0,1 \cdot 0,25} - 150 = 3,62 \text{ Kč.}$$

Řešený příklad – Forwardová operace

Firma A očekává za dva měsíce platbu za zboží 100 000 EUR a chce se zajistit proti riziku ze změny devizového kurzu. Uzavře proto s bankou forward na prodej 100 000 EUR za CZK v kurzu 28,105 CZK/EUR. Při splatnosti za dva měsíce bude kurz:

- a) 27,780 CZK/EUR
b) 28,491 CZK/EUR

Jaký bude výsledek forwardové transakce pro firmu A?

Řešení:

$$\begin{aligned} \text{f) } 28,105 - 27,780 &= 0,325 \\ 0,325 \times 100\,000 &= 32\,500 \text{ Kč} \end{aligned}$$

Firma A na forwardové transakci vydělá 32 500 Kč.

$$\begin{aligned} \text{b) } 28,105 - 28,491 &= -0,386 \\ -0,386 \times 100\,000 &= -38\,600 \text{ Kč} \end{aligned}$$

Firma A na forwardové transakci prodělá 38 600 Kč.

Shrnutí pojmů

termínové obchody, finanční deriváty, forward, futures, swap, opce, opční listy, kupní opce, prodejní opce, derivátový kontrakt, spekulace,

Otázky

- 1) K čemu nám slouží termínové obchody (finanční deriváty)?
- 2) Jak dělíme finanční deriváty?
- 3) Popište funkci forwardu.
- 4) Popište funkci futures.
- 5) Jaký je rozdíl mezi forwardem a futures?
- 6) Popište funkci swapu.
- 7) Popište funkci opce.
- 8) Jak lze deriváty finančně zajistit?
- 9) Co rozumíme pod pojmem spekulace?
- 10) Popište finanční deriváty druhé generace.
- 11) K čemu slouží finanční deriváty druhé generace?

Literatura

- [1] JÍLEK, J. *Finanční a komoditní deriváty*. Praha. Grada Publishing, a.s. 2010.
- [2] STIBOR, M., VAŠUT. P., VOZŇÁKOVÁ, I. *Finanční systémy*, Ostrava. Vysoká škola báňská – TU. 2005.
- [3] DVOŘÁK, P. *Finanční deriváty*. Praha. VŠE 1998.
- [4] <http://www.mesec.cz/clanky/co-jsou-to-financni-derivaty/>
- [5] <http://www.mpavlik.com/dokumenty/derivaty.doc>

4. DANĚ A JEJICH ÚLOHA V EKONOMICKÉM SYSTÉMU

Čas ke studiu: 2 hodiny

Cíl Po prostudování tohoto odstavce budete umět

- specifikovat a popsat co je daň,
- vysvětlit funkci daně,
- třídit daně podle různých hledisek,
- vysvětlit a popsat různé základní daňové pojmy.

Výklad

Daň je povinná, nenávratná, zákonem určena platba do veřejného rozpočtu. Je to platba neúčelová a neekvivalentní. Daň je neúčelová, protože nikdo v okamžiku, kdy daň platí, neví, co bude z těchto prostředků financováno.

U daní registrujeme:

- povinnost – placení je nařízeno zákonem
- nenávratnost – nelze požadovat vrácení
- neekvivalentnost – není existence nároku na adekvátní plnění

Daně jsou určeny ke hrazení potřeb, které buď vznikají společnosti jako celku (např. obrana státu), nebo je efektivnější je hradit ze společných zdrojů (např. školství), logicky plynou do **veřejného rozpočtu**, ať už se jedná o rozpočet státu či obce, kraje nebo státního fondu. Státní rozpočet, nejdůležitější z veřejných rozpočtů, je možno si představit jako měšec, do kterého připlouvají daně a ze kterého se hradí veřejné výdaje, aniž by bylo známo, z výnosu jaké daně či od jakého subjektu je tato potřeba financována. Uhrazením daně také nikomu nevznikne právo na konkrétní plnění z veřejných výdajů.

Daně mohou plynout i do nadnárodního rozpočtu, například část nepřímých daní vybraných v České republice skončí v rozpočtu Evropské unie.

4.1 Funkce daní

Těmi nejdůležitějšími jsou:

- fiskální funkce
- alokační
- redistribuční a
- stabilizační.

Primární funkcí daně je fiskální funkce, tj. schopnost naplnit veřejný rozpočet.

Alokační funkce státu (a tím i daní) souvisí se zabezpečováním veřejných statků, které nemohou být poskytovány prostřednictvím tržního systému (obrana státu, soudnictví, policie,

veřejná správa, státní školství, veřejné komunikace apod.). Alokační funkce se využívá i při daňovém určení, kdy je stanoveno, která daň a v jaké výši poplyne do dané úrovně veřejných rozpočtů.

Redistribuční funkce se uplatňuje v souvislosti a přerozdělováním důchodů prostřednictvím sociálních peněžních transferů, dále prostřednictvím konstrukce daní a sazeb. Důvody plynou zejména z diferenciací důchodů v tržních podmínkách, která je většinou pokládána za nespravedlivou.

Poměrně často diskutovanou je funkce stabilizační, kdy se předpokládá, že kromě jiných faktorů lze daněmi ovlivňovat nejen celkovou poptávku soukromého (a zprostředkovaně i veřejného) sektoru, ale i zmírňovat cyklické výkyvy ekonomiky.

4.2 Rozdělení daní

Daně lze třídít dle různých hledisek (např.):

a) podle dopadu daně na:

daně přímé přihlíží k poměrům poplatníka (příjem, majetek) a poplatník je sám odvádí;

daně nepřímé jsou vybírány v cenách (rozhodným je nákup či spotřeba), nerespektují poměry poplatníka a jsou odváděny plátcem (viz obr.7 a animace č.8);

b) podle způsobu placení daně na:

daně vybírané na základě daňového přiznání, které sestavuje sám poplatník (nebo daňový poradce) a sám je odvádí;

daně vybírané srážkou u zdroje příjmu, kdy výpočet daně provádí plátec, daň sráží poplatníkovi a také ji za něj odvádí;

c) podle okruhu platnosti na:

ústřední daně jsou stejné na celém území státu;

místní daně jsou stanovovány nižšími stupni samosprávy a mohou být proto rozdílné;

d) podle předmětu zdanění na:

daně důchodové, ze spotřeby, majetkové daně a daně z hlavy.

Pro lepší orientaci v daňové problematice jsou uvedeny základní pojmy, používané v těchto oporách a naší daňové legislativě.

Daňovým subjektem je fyzická či právnická osoba, která podléhá daňové povinnosti.

Poplatníkem daně je pak osoba, která hradí daň svým jménem, na svůj účet, ze svého předmětu zdanění.

Plátcem daně má povinnost uhradit daň za jiné daňové subjekty (odvádí vybranou nebo sraženou daň za jiné poplatníky).

Správce daně je státní orgán, zabývající se dohledem nad řádným a včasným plněním daňových povinností.

Daňovým objektem je veličina, ze které se daň vyměřuje. Zpravidla jde o důchod, spotřebu, majetek.

Daňovým základem je pak kvantifikace daňového objektu, potřebná pro stanovení výše daňové povinnosti.

Sazba daně má různý průběh. Pevná sazba je vztažena k jednotce množství daňového základu a zůstává stejná bez ohledu na cenový vývoj. Relativní sazba se vztahuje k hodnotovému vyjádření daňového základu a je stanovena nejčastěji procentem. Může mít proporcionální, progresivní, či degresivní průběh (využívána výjimečně). Příkladem pevné sazby jsou spotřební daně, proporcionální sazby pak daň z přidané hodnoty. Progresivní sazba se užívá zejména u důchodových a majetkových daní. Průběh může být v daňových pásmech stupňovitý, nebo klouzavý (vyšší sazba se uplatňuje pouze ze základu nad hranicemi daňových pásem).

Sleva na dani představuje možnost snížení částky daně za stanovených podmínek.

Animace 8: [Animace SWF\5a, Danova soustav v CR.swf](#)

Animace ukazuje rozdělení daňové soustavy České Republiky. Soustava je rozdělena na daně přímé a daně nepřímé. Každá daň je pak zařazena podle toho, do které oblasti patří.

I

Shrnutí pojmů

Daň, povinnost, nenávratnost, neekvivalentnost, fiskální funkce, alokační funkce, redistribuční funkce, stabilizační funkce, daně přímé, daně nepřímé

Otázky

1. Co je to daň?
2. Jakou základní funkci mají daně?
3. Jak můžeme třídit daně?
4. Co rozumíme pod pojmem fiskální, alokační, redistribuční a stabilizační funkce?
5. Jaké známe přímé daně?
6. Jaké známe nepřímé daně?

Literatura

- [1] STIBOR, M., VAŠUT, P., VOŽŇÁKOVÁ, I. *Finanční systémy*, Ostrava. Vysoká škola báňská – TU. 2005.
- [2] PEKOVÁ, J. *Veřejné finance. Úvod do problematiky*. Praha. ASPI Publishing, s.r.o., 2001.
- [3] PEKOVÁ, J. *Hospodaření obcí a rozpočet*. Praha. CODEX Bohemia. 1997.

- [4] BROWN, C. V., JACKSON, P. M. *Public Sector Economics, 4th Edition*. Oxford UK and Cambridge USA. 1994.
- [5] WIGHT O. W. *Manufacturing Resource Planning: MRP II*. John Wiley & Sons, 1984.
- [6] TOOMEY J. W. *MRP II: Planning for Manufacturing Excellence*. Chapman & Hall, 1996.
- [7] McGAUGHEY R. E., GUNASEKARAN A. Enterprise Resource Planning (ERP): Past, Present and Future. *International Journal of Enterprise Information Systems*, Vol. 3, No. 3, 2007, pp. 23-35.

5 DAŇOVÁ SOUSTAVA V ČESKÉ REPUBLICE

Čas ke studiu: 6 hodin

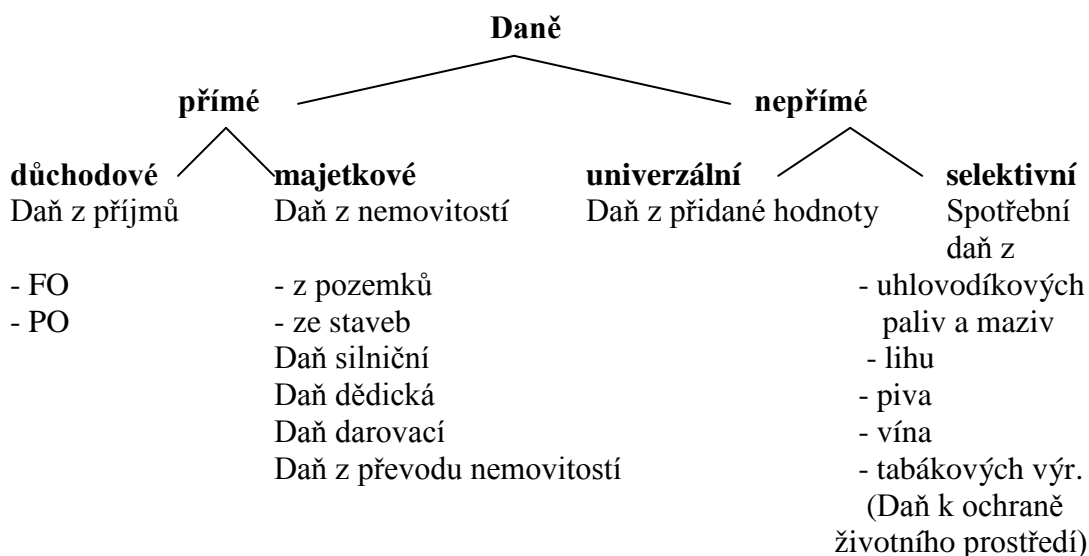
Cíl Po prostudování tohoto odstavce budete umět

- popsat a definovat daně přímé,
- popsat a definovat daně nepřímé,

Výklad

V rámci daňového systému České Republiky daně dělíme na **přímé** a **nepřímé**.

Obr. 7 Rozdělení daní na přímé a nepřímé

5.1. Daně přímé

- daně důchodové (daně z příjmů) a
- daně majetkové

5.1.1 Daně z příjmů

Daně z příjmů jsou upraveny zákonem č. 586/2002 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (dále ZDP).

Z hlediska zdanění a rozsahu daňové povinnosti jednotlivých poplatníků je podstatné odlišit, zda právnická osoba má na našem území sídlo.

U poplatníků, kteří mají sídlo na území ČR (rezidenti), se daňová povinnost vztahuje na jejich veškeré příjmy, tzn., mají neomezenou daňovou povinnost.

Poplatníci, kteří nemají sídlo na území ČR (nerezidenti), mají omezenou daňovou povinnost a zdaňují tak v ČR pouze příjmy ze zdrojů na území ČR. To znamená, mají omezenou daňovou povinnost. Podle §37 ZDP má před zákonem o dani z příjmů přednost příslušná mezinárodní smlouva o zamezení dvojího zdanění, jíž je ČR vázána.

5.1.1.1 Daň z příjmů fyzických osob (FO)

Daň z příjmů fyzických osob, neboli osobní důchodová daň je co do konstrukce složitá. To proto, že tato daň se týká většiny obyvatelstva, a proto jsou na ni kladeny nejvyšší nároky.

Předmětem daní z příjmů fyzických osob, které stanoví zákon o dani z příjmů jsou:

- Příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky
- Příjmy z podnikání a jiné samostatně výdělečné činnosti
- Příjmy z kapitálového majetku
- Příjmy z pronájmu
- Ostatní příjmy

Příjmy, které nejsou předmětem daně:

- Úvěry a půjčky
- Příjmy z rozšíření nebo zúžení společného zdanění manželů
- Příjem plynoucí z titulu spravedlivého zadostiučinění přiznaného evropským soudem pro lidská práva apod.

Příjmy, které jsou od daně osvobozeny:

- Příjmy z prodeje rodinného domu bytu
- Příjmy z prodeje nemovitostí
- Přijatá náhrada škody
- Příjmy z provozu malých elektráren (vodní, větrné)
- Stipendia

- Úroky z vkladů stavebního spoření
- Dotace ze státního rozpočtu
- Příjem ve formě dávek sociální podpory, nemocenského a důchodového pojištění
- Příjem přijatý v rámci plnění vyživovací povinnosti nebo náhrada za tento příjem.

Nejvýznamnějším zdrojem příjmů fyzických osob jsou a budou mzdy v podobě příjmů. Hlavně z praktických důvodů, aby zaměstnanci nebyli zatěžováni daňovou administrativou a aby byl zajištěn trvalý přísun daňového výnosu do státního rozpočtu.

Mezi příjmy ze závislé činnosti patří:

- Příjmy za práci členů družstev, společníků a jednatelů s.r.o. aj.
- Odměny členů statutárních orgánů
- Příjmy plynoucí v souvislosti s výkonem závislé činnosti
- Příjmy ze současného nebo dřívějšího pracovně právního poměru

Příjmy z podnikání jsou:

- Příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství
- Příjmy ze živnosti dle zákona o živnostenském podnikání
- Příjmy z jiného podnikání, například příjmy auditorů, advokátů, daňových poradců, lékařů, právníků, notářů
- Podíly společníků veřejné obchodní společnosti a komplementářů komanditní společnosti na zisku

Příjmy z jiné samostatně výdělečné činnosti:

- Příjmy z užití nebo poskytnutí z průmyslového vlastnictví, autorských práv nebo jiného daňového vlastnictví
- Příjmy z výkonu nezávislého povolání
- Příjmy znalců a tlumočnicků

Sazba daně

Daň ze základu daně sníženého o nezdanitelnou část základu daně (§ 15) a o odčitatelné položky od základu daně (§ 34) zaokrouhleného na celá sta Kč dolů činí 15 %.

Superhrubá mzda

Princip superhrubé mzdy spočívá v tom, že se daň počítá ze součtu hrubé mzdy zaměstnance plus pojistné na sociální a zdravotní pojištění, které hradí za zaměstnance zaměstnavatel. Daň se tedy odvádí z hrubé mzdy zvýšené o 35%. Princip hrubé mzdy upravuje zákon o daních z příjmů.

Slevy na dani

I slevy na dani si vyžádaly změny. V daňovém přiznání k dani fyzických osob pro rok 2009 můžeme uplatnit tyto slevy:

- Sleva na poplatníka,
- Sleva na dani či bonus na dítě,
- Sleva na dani na manžela či manželku,
- Sleva na dani na studenta,
- Sleva na dani na invalidního důchodce nebo držitele ZTP/P – částečně invalidní důchodce,
- Sleva na dani na zaměstnance se zdravotním postižením.

Základ daně

Součet dílčích základů daně jednotlivých druhů příjmů tvoří souhrn základu daně. Od tohoto souhrnu se odečítají nárokové nezdanitelné části a odčitatelné položky.

Členění příjmů fyzických osob podléhajících dani z příjmů.

Dílčí základ daně:

1. Příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky
2. Příjmy z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti
3. Příjmy z kapitálového majetku
4. Příjmy z pronájmu
5. Ostatní příjmy

Struktura základu daně

První dva dílčí daňové základy zahrnují příjmy, které plynou zpravidla z soustavné činnosti. Pro většinu osob se jedná o nejdůležitější součást celoživotního důchodu. Další dva dílčí daňové základy zahrnují příjmy, které plynou z majetku a v posledním se musí vejít všechny ostatní druhy příjmů. V níže uvedeném schématu je zjednodušeně zachycena tvorba jednotlivých dílčích daňových základů.

Schéma základu daně z příjmů fyzických osob

Příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky
➤ Pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění
= dílčí daňový základ příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků
Příjmy z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti
➤ Výdaje na dosažení, zajištění a udržení příjmů
= dílčí daňový základ příjmů z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti (nebo záporný rozdíl mezi příjmy a výdaji)
Příjmy z pronájmu
➤ Výdaje na dosažení, udržení a zajištění příjmů
= dílčí daňový základ příjmů z pronájmu (nebo záporný rozdíl mezi příjmy a výdaji)
Příjmy z kapitálového majetku
= dílčí daňový základ příjmů z kapitálového majetku
Ostatní příjmy
➤ Výdaje na dosažení příjmů (podle druhů příjmů do výše daného druhu příjmů)
= dílčí daňový základ ostatní příjmy

Základ daně z příjmů fyzických osob nemůže být nižší než dílčí základ daně ze závislé činnosti a funkčních požitků.

Nezdanitelné části základu daně

a) poskytnuté dary právnickým či fyzickým osobám se sídlem na území ČR na zákonem stanovené účely, např. na financování vědy a vzdělání, výzkumných a vývojových účelů, kultury, školství, na policii, na požární ochranu, na podporu a ochranu mládeže, atd. pokud úhrnná hodnota darů ve zdaňovacím období přesáhne 2 % ze základu daně anebo činí alespoň 1.000 Kč;

b) úroky zaplacené z úvěru ze stavebního spoření a z hypotéčních úvěru, použité poplatníkem na financování bytových potřeb (§15, odst. 3 ZDP);

c) platby příspěvku na penzijní připojištění se státním příspěvkem, částka, kterou lze takto odečíst, se rovná úhrnu příspěvků zaplacených poplatníkem na jeho penzijní připojištění se státním příspěvkem na zdaňovací období sníženému o 6.000 Kč. Maximální částka, kterou lze takto odečíst za zdaňovací období, činí 12.000 Kč;

d) částka zaplaceného pojistného na soukromé životní pojištění, podle pojistné smlouvy uzavřené mezi poplatníkem jako pojistníkem a pojištěným v jedné osobě a pojišťovnou. Maximální částka, kterou lze odečíst za zdaňovací období, činí v úhrnu 12.000 Kč, a to i v případě, že poplatník má uzavřeno více smluv s více pojišťovnami;

e) členské příspěvky člena odborové organizace, která podle svých stanov obhájí hospodářské a sociální zájmy zaměstnanců v rozsahu vymezeném zvláštním právním předpisem. Takto lze odečíst částku do výše 1,5 % zdanitelných příjmů podle §6, s výjimkou příjmů zdaněných srážkou podle zvláštní sazby daně, maximálně však do výše 3.000 Kč za zdaňovací období;

f) úhrada za zkoušky ověřující výsledky dalšího vzdělávání podle zákona o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání, pokud nebyly hrazeny zaměstnavatelem ani nebyly uplatněny jako výdaj podle § 24 poplatníkem s příjmy podle § 7, nejvýše však 10.000 Kč. U poplatníka, který je osobou se zdravotním postižením, lze za zdaňovací období odečíst až 13.000 Kč, a u poplatníka, který je osobou s těžším zdravotním postižením, až 15.000 Kč.

Položky odčitatelné od základu daně

a) daňová ztráta, která vznikla a byla vyměřena za předchozí zdaňovací období nebo jeho část, a to nejdéle v 5 zdaňovacích obdobích následujících bezprostředně po období, za které se daňová ztráta vyměřuje;

b) 100 % výdajů (nákladů), které poplatník vynaložil v daném zdaňovacím období nebo období, za které se podává daňové přiznání při realizaci projektů výzkumu a vývoje, které mají podobu experimentálních či teoretických prací, projekčních či konstrukčních prací, výpočtů, návrhů technologií, výroby funkčního vzorku či prototypu produktu nebo jeho části a na certifikaci výsledků dosažených prostřednictvím projektů výzkumu a vývoje.

Daňové přiznání

Povinnost podat daňové přiznání mají osoby, jejichž příjmy dosáhly 15.000 Kč za rok. Pokud byl zaměstnancem a pracoval u jednoho zaměstnavatele, u nějž podepsal prohlášení, pak daňové přiznání podávat nemusí. Daňová přiznání se nejčastěji podávají v termínu do 1. dubna následujícího roku.

5.1.1.2 Daň z příjmů právnických osob

Dani z příjmů právnických osob podléhají všechny právnické osoby.

Poplatníci daně

Poplatníkem daně z příjmů je osoba, která není fyzickou osobou. Poplatník se sídlem svého vedení v České republice má daňovou povinnost, která souvisí jak s příjmy plynoucími ze zdroje na území České republiky, tak i s příjmy plynoucími ze zdrojů ze zahraničí.

Poplatníky dělíme podle určitých hledisek.

Poplatník:

1. sídlo nebo místo vedení
 - a) daňový rezident
 - b) daňový nerezident
2. účel založení nebo zřízení
 - a) podnikatelský subjekt
 - b) nepodnikatelský subjekt

Daňoví rezidenti jsou veškeré právnické osoby, které mají sídlo nebo místo vedení na území České republiky.

Daňový rezident má neomezenou daňovou povinnost, tzn., že dani z příjmů právnických osob podléhají příjmy z území České republiky, tak i příjmy ze zahraničí. Daňovým rezidentem může být i taková právnická osoba, která má sice sídlo v zahraničí, ale místo skutečného vedení je v České republice.

Daňový nerezident je každá právnická osoba, která má sídlo v zahraničí a má omezenou daňovou povinnost. Dani z příjmů právnických osob podléhají pouze příjmy ze zdrojů České republiky.

Příjmy ze zdrojů na území České republiky jsou příjmy daňového nerezidenta, které jsou dosahované prostřednictvím stálé provozovny. Stálá provozovna může být například dílna, staveniště a pod.

Podnikatelské subjekty jsou subjekty, které byly založeny za účelem podnikání. Jsou to osoby, které podléhají dani z příjmů právnických osob veškerými příjmy z činnosti a z nakládání s majetkem.

Nepodnikatelské subjekty jsou subjekty, které byly založeny nebo zřízeny za účelem dosažení zisku.

Jsou to osoby, které podléhají dani z příjmů právnických osob, ale jen v omezeném rozsahu.

Předmět daně

Předmětem daně jsou příjmy (výnosy) z veškeré činnosti a z nakládání s veškerým majetkem. Jde jak o příjmy peněžní tak nepeněžní.

Zdaňovací období

Zdaňovacím obdobím může být kalendářní nebo hospodářský rok.

Základ daně

Základem daně je rozdíl, o který příjmy, s výjimkou příjmů, které nejsou předmětem daně, a příjmů osvobozených od daně, převyšují výdaje (náklady), a to při respektování jejich věcné a časové souvislosti v daném zdaňovacím období.

Obecné schéma

Výsledek hospodaření před zdaněním:

- Příjmy vyňaté z předmětu daně
- Osvobozené příjmy
- Příjmy nezahrnované do základu daně (včetně samostatných základů daně)
- Rozpuštění rezerv nebo opravných položek, jejichž tvorba nebyla daňově uznatelným nákladem
- + částky zkracující příjmy (nepeněžní i mimoúčetní příjmy)
- + účetní náklady, které nejsou uznávanými daňovými náklady
- + částky pojistného sociálního pojištění sražené zaměstnancům a neodvedené ve lhůtě

- mimoúčetní náklady, které lze uznat pro daňové účely
- + - korekce základu daně předešlých zdaňovacích období
- = ZÁKLAD DANĚ

Z tohoto schématu lze vyčíst, že základ daně odvodíme od hospodářského výsledku před zdaněním, který se upravuje o další položky.

Příjmy vyňaté z předmětu daně – příjmy z nabytí majetku dědictvím nebo darováním.

Položky odčitatelné od základu daně

- a) odečet u subjektů, které nejsou založeny za účelem podnikání;
- b) poskytnuté dary;
- c) daňová ztráta;
- d) náklady na projekt výzkumu a vývoje;
- e) odečet z titulu uspokojení nároků oprávněných osob dle transformačního zákona č. 42/1992 Sb.

Daňově neuznatelné náklady

Daňově neuznatelné náklady jsou uvedeny v § 25 ZDP, patří mezi ně například:

- a) výdaje (náklady) na pořízení hmotného majetku a nehmotného majetku;
- b) výdaje na zvýšení základního kapitálu včetně splácení půjček;
- c) pořizovací cena cenného papíru;
- d) odměny členů statutárních orgánů a dalších orgánů právnických osob, pojistné hrazené za člena statutárního orgánu a dalšího orgánu právnické osoby a za jednatele společnosti s ručením omezeným z titulu odpovědnosti za škodu způsobenou společností při výkonu funkce;
- e) vyplácené podíly na zisku;
- f) penále, úroky z prodlení a pokuty, přírážky k pojistnému na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a k pojistnému na všeobecné zdravotní pojištění, regulační a sankční opatření ve mzdové oblasti;
- g) pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na všeobecné zdravotní pojištění hrazené veřejnou obchodní společností za společníky této společnosti, komanditní společností za komplementáře, poplatníkem majícím příjmy z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti, poplatníkem majícím příjmy z pronájmu a pojistné hrazené osobami samostatně výdělečně činnými, které nejsou nemocensky pojištěny a pojistí se na denní dávku při dočasné pracovní neschopnosti u soukromé pojišťovny;
- h) nepeněžní plnění poskytovaná zaměstnavatelem zaměstnanci.

Sazba daně

Sazba daně ze základu daně zaokrouhleného na celé tisíce Kč dolů činí 19%, výjimku tvoří investiční, penzijní a podílové fondy (5%).

5.1.2 Majetkové daně

Tyto daně se vztahují, jak na movitý tak i nemovitý majetek. Movitý majetek podléhá dani dědické, dani darovací a dani silniční, majetek nemovitý podléhá dani z nemovitostí a dani z převodu nemovitostí. Poplatník majetkových daní si daň většinou sám vypočítá a odvádí. Daně jsou adresné a poplatník se nemůže vyhnout jejich placení, z toho vyplývá, že u těchto daní je prakticky nemožný daňový únik.

5.1.2.1 Daň z nemovitostí

Tento zákon upravuje daň z nemovitostí, kterou tvoří

- a) daň z pozemků,
- b) daň ze staveb.

Daňový subjekt

Daňovým subjektem – poplatníkem daně z nemovitostí je fyzická nebo právnická osoba, která má k nemovitosti nejčastěji vlastnické právo a nebo i jiné právo k **pozemku** či **stavbě**. Každý daňový subjekt musí mít procesní způsobilost. Podle § 9 odst. 1 ZSDP je způsobilost konstruována tak, že každý může před správcem daně samostatně jednat v tom rozsahu, v jakém má způsobilost vlastními úkony nabývat práva a brát na sebe povinnosti. Způsobilost k právním úkonům fyzické osoby vzniká v plném rozsahu zletilostí. Podle § 8 ObčZ se zletilosti nabývá dovršením osmnáctého roku věku; před dosažením tohoto věku je možné zletilosti nabýt jen uzavřením manželství.

Za právnickou osobu může jednat buďto statutární orgán a nebo ten, který prokáže, že je oprávněný za tuto osobu jednat.

Fyzická osoba může být zastupována:

- a) zákonným zástupcem
- b) zástupcem pro daňové řízení určeným správcem daně
- c) zvoleným zástupcem

Předmět daně

Daň z pozemků

Předmětem daně z pozemků jsou pozemky na území České republiky vedené v katastru nemovitostí.

Předmětem daně z pozemků nejsou

- a) v rozsahu půdorysu stavby pozemky zastavěné stavbami, a to i v případě, že stavby nejsou předmětem daně ze staveb,
- b) lesní pozemky, na nichž se nacházejí lesy ochranné a lesy zvláštního určení,
- c) vodní plochy s výjimkou rybníků sloužících k intenzivnímu a průmyslovému chovu ryb,
- d) pozemky určené pro obranu státu.

Poplatníci daně

Poplatníkem daně z pozemku je vlastník pozemku. U pozemku ve vlastnictví České republiky (dále jen "stát") je poplatníkem daně

- a) organizační složka státu nebo státní organizace zřízená podle zvláštních právních předpisů,
- b) právnická osoba, která má právo trvalého užívání.

Nájemce je poplatníkem daně u pronajatých pozemků, jde-li o pozemky, jejichž původní vlastnické hranice v terénu neexistují, protože byly sloučeny do pozemků s hranicemi v terénu reálně existujícími, nebo o pozemky spravované Pozemkovým fondem České republiky nebo Správou státních hmotných rezerv nebo o pozemky převedené podle zvláštního právního předpisu na Fond národního majetku.

Uživatel je poplatníkem daně v případě, že vlastník pozemku není znám nebo u pozemků, jejichž hranice v terénu reálně vznikly po předání pozemků jako náhradních za původní pozemky sloučené.

Má-li k pozemku více subjektů vlastnické právo, právo trvalého jsou tyto subjekty povinny platit daň společně a nerozdílně.

Osvobození od daně

Od daně z pozemků jsou například osvobozeny:

- a) pozemky ve *vlastnictví státu*,
- b) pozemky ve *vlastnictví té obce*, na jejímž katastrálním území se nacházejí,
- c) pozemky užívané *diplomatickými zástupci pověřenými v České republice, konzuly z povolání* a jinými osobami, které podle mezinárodního práva požívají diplomatických a konzulárních výsad a imunity, a to za předpokladu, že nejsou občany České republiky, a že je zaručena vzájemnost,
- d) pozemky spravované *Pozemkovým fondem České republiky*, nebo převedené podle zvláštního právního předpisu na Fond národního majetku České republiky, ,
- e) pozemky tvořící jeden funkční celek se stavbou nebo její částí sloužící k vykonávání *náboženských obřadů církví* a náboženských společností státem uznaných, dále se stavbou nebo její částí sloužící k výkonu duchovní správy těchto církví a náboženských společností,
- f) pozemky tvořící jeden funkční celek se stavbou ve vlastnictví *sdružení občanů a obecně prospěšných společností*,
- g) pozemky tvořící jeden funkční celek se stavbou sloužící *školám a školským zařízením, muzeím a galeriím*, budou-li tato muzea a galerie vymezeny zvláštním předpisem, knihovnám, státním archivům, zdravotnickým zařízením, zařízením sociální péče, nadacím a se stavbou památkových objektů stanovených vyhláškou ministerstva financí České republiky v dohodě s ministerstvem kultury České republiky,

a další uvedené v zákoně.

Pozemkem tvořícím jeden funkční celek se stavbou se rozumí část pozemku nezbytně nutná k provozu a plnění funkce stavby.

Pozemky výše osvobozené jsou osvobozeny od daně z pozemků, nejsou-li využívány k podnikatelské činnosti nebo pronajímány.

Poplatník daně uplatní nárok na osvobození od daně z pozemků v daňovém přiznání.

Základ daně

Základem daně u pozemků orné půdy, chmelnic, vinic, zahrad, ovocných sadů a trvalých travních porostů je cena půdy zjištěná *násobením skutečné výměry pozemku v m² průměrnou cenou půdy stanovenou na 1 m²* ve vyhlášce č. 463/2002 Sb.(seznam katastrálních území s přiřazenými průměrnými základními cenami zemědělských pozemků).

Základem daně u pozemků hospodářských lesů a rybníků s intenzivním a průmyslovým chovem ryb je cena pozemku zjištěná podle platných cenových předpisů k 1. lednu zdaňovacího období nebo součin skutečné výměry pozemku v m² a částky 3,80 Kč.

Základem daně u ostatních pozemků je skutečná výměra pozemku v m² zjištěná k 1. lednu zdaňovacího období.

Sazba daně

Sazba daně činí u pozemků

a) orné půdy, chmelnic, vinic, zahrad, ovocných sadů	0,75%,
b) trvalých travních porostů, hospodářských lesů a rybníků
s intenzivním a průmyslovým chovem ryb	0,25%,

Sazba daně u ostatních pozemků činí za každý 1 m² u

a) zastavěných ploch a nádvoří	0,10 Kč,
b) stavebních pozemků	1,00 Kč,
c) ostatních ploch, pokud jsou předmětem daně	0,10 Kč.

ČÁST DRUHÁ - DAŇ ZE STAVEB

Předmět daně

Předmětem daně ze staveb jsou stavby na území České republiky, na které bylo vydáno kolaudační rozhodnutí nebo kolaudačnímu rozhodnutí podléhající, byty včetně podílu na společných částech stavby, které jsou evidovány v katastru nemovitostí (dále jen "byty") nebo nebytové prostory včetně podílu na společných částech stavby, které jsou evidovány v katastru nemovitostí (dále jen "samostatné nebytové prostory").

Předmětem daně ze staveb nejsou stavby, v nichž jsou byty nebo samostatné nebytové prostory, které jsou předmětem daně podle odstavce 1, stavby přehrad, stavby, jimiž se upravuje vodní tok, stavby vodovodních řadů a vodárenských objektů včetně úpraven vody, kanalizačních stok a kanalizačních objektů včetně čistíren odpadních vod, jakož i stavby, určené k předchozímu čištění vod před jejich vypouštěním do kanalizací, stavby na ochranu před povodněmi, stavby k zavlažování a odvodňování pozemků, stavby rozvodů energií a stavby sloužící veřejné dopravě (dálnice, silnice a další veřejné komunikace).

Poplatníci daně

Poplatníkem daně je vlastník stavby, bytu nebo samostatného nebytového prostoru.

Jde-li o stavbu, byt nebo samostatný nebytový prostor ve vlastnictví státu, je poplatníkem daně státní organizace nebo právnická osoba, která jej má v užívání.

Má-li ke stavbě, bytu nebo samostatnému nebytovému prostoru více subjektů vlastnické právo, jsou tyto subjekty povinny platit daň společně a nerozdílně

Osvobození od daně

Od daně ze staveb jsou například osvobozeny

- a) stavby ve *vlastnictví státu*,
- b) stavby ve *vlastnictví té obce*, na jejímž katastrálním území se nacházejí,
- c) stavby ve vlastnictví jiného státu užívané *diplomatickými zástupci* pověřenými v České republice, konzuly z povolání a jinými osobami, které podle mezinárodního práva požívají diplomatických a konzulárních výsad a imunity, a to za předpokladu, že nejsou občany České republiky, a že je zaručena vzájemnost,
- d) stavby, byty a samostatné nebytové prostory spravované *Pozemkovým fondem České republiky* nebo převedené podle zvláštního právního předpisu na Fond národního majetku České republiky,
- e) stavby ve vlastnictví *církví a náboženských společností* státem uznaných, sloužící k vykonávání náboženských obřadů a k výkonu duchovní správy těchto církví a náboženských společností,
- f) stavby ve vlastnictví *sdržení občanů* a obecně prospěšných společností,
- g) *na dobu 15 let*, počínaje rokem následujícím *po vydání kolaudačního rozhodnutí, novostavby obytných domů ve vlastnictví fyzických osob* a byty ve vlastnictví fyzických osob v novostavbách obytných domů, pokud slouží k trvalému bydlení vlastníků nebo osob blízkých,
- h) *do zdaňovacího období roku 2007* včetně, obytné domy vrácené do vlastnictví fyzickým osobám z titulu *restituce* podle zvláštních předpisů, pokud nedošlo k převodu nebo přechodu vlastnického práva na jiné osoby než osoby blízké,
- ch) stavby sloužící *školám a školským zařízením, muzeím a galeriím*, budou-li tato muzea a galerie vymezeny zvláštním předpisem, státním archivům, knihovnám, zdravotnickým zařízením, zařízením sociální péče, nadacím, občanským sdružením zdravotně postižených občanů a dále stavby památkových veřejně přístupných objektů stanovených vyhláškou Ministerstva financí České republiky v dohodě s Ministerstvem kultury České republiky,
- i) *stavby na dobu pěti let* od roku následujícího po provedení změny spočívající ve změně *systému vytápění* přechodem z pevných paliv na systém využívající obnovitelné energie solární, větrné, geotermální, biomasy, anebo změny spočívající ve snížení tepelné náročnosti stavby stavebními úpravami, na které bylo vydáno stavební povolení a další.

Základ daně

Základem daně ze stavby je výměra půdorysu nadzemní části stavby v m² (dále jen "zastavěná plocha") podle stavu k 1. lednu zdaňovacího období.

Základem daně z bytu nebo ze samostatného nebytového prostoru je výměra podlahové plochy bytu v m² nebo výměra podlahové plochy samostatného nebytového prostoru v m²

podle stavu k 1. lednu zdaňovacího období, vynásobená koeficientem 1,20 (dále jen "upravená podlahová plocha").

Sazba daně

Základní sazba daně činí

- a) u obytných domů 1 Kč za 1 m² zastavěné plochy; u ostatních staveb tvořících příslušenství k obytným domům z výměry přesahující 16 m² zastavěné plochy 1 Kč za 1 m² zastavěné plochy
- b) u staveb pro individuální rekreaci a rodinných domů využívaných pro individuální rekreaci 3,-Kč za 1 m² zastavěné plochy a u staveb, které plní doplňkovou funkci k těmto stavbám, s výjimkou garáží, 1 Kč za 1 m² zastavěné plochy,
- c) u garáží vystavěných odděleně od obytných domů a u samostatných nebytových prostorů užívaných, na základě rozhodnutí příslušného stavebního úřadu, jako garáže 4 Kč za 1 m² zastavěné plochy nebo upravené podlahové plochy,
- d) u staveb pro podnikatelskou činnost a u samostatných nebytových prostorů užívaných pro podnikatelskou činnost jsou sazby daně za m² zastavěné plochy stanoveny různě podle účelu použití,
- e) u ostatních staveb 3 Kč za 1 m² zastavěné plochy,
- f) u bytů a u ostatních samostatných nebytových prostorů 1 Kč za 1 m² upravené podlahové plochy.

Základní sazby daně za 1 m² zastavěné plochy stavby zjištěné podle odstavce 1 písm a) až e) se zvyšují o 0,75 Kč za každé další nadzemní podlaží, jestliže zastavěná plocha nadzemního podlaží přesahuje dvě třetiny zastavěné plochy.

U staveb pro podnikatelskou činnost se základní sazba daně za 1 m² zastavěné plochy zjištěné podle odstavce 1 zvyšuje o 0,75 Kč za každé další nadzemní podlaží

Základní sazba daně

- a) podle odstavce 1 písm. a) a f), případně zvýšená u staveb podle odstavce 2, se násobí koeficientem přiřazeným k jednotlivým obcím podle počtu obyvatel z posledního sčítání lidu

0,3 v obcích	do	300 obyvatel		
0,6 v obcích	nad	300 obyvatel	do	600 obyvatel
1,0 v obcích	nad	600 obyvatel	do	1 000 obyvatel
1,4 v obcích	nad	1 000 obyvatel	do	6 000 obyvatel
1,6 v obcích	nad	6 000 obyvatel	do	10 000 obyvatel
2,0 v obcích	nad	10 000 obyvatel	do	25 000 obyvatel
2,5 v obcích	nad	25 000 obyvatel	do	50 000 obyvatel
3,5 v obcích	nad	50 000 obyvatel	a ve	Frant. Lázních, Luhačovicích, Marián. Lázních a Poděbradech
4,5 v Praze				

Pro jednotlivé části obce může obec obecně závaznou vyhláškou koeficient, který je pro ni stanoven, zvýšit o jednu kategorii nebo snížit o jednu až tři kategorie v členění koeficientů; koeficient 4,5 lze zvýšit na koeficient 5,0,

- b) u jednotlivých druhů staveb podle odstavce 1 písm. b) až d), případně zvýšená podle odstavce 2 a samostatných nebytových prostorů podle odstavce 1 písm. c) a d) se v celé obci násobí koeficientem 1,5, který může obec stanovit obecně závaznou vyhláškou.

U staveb pro individuální rekreaci a rodinných domů užívaných pro individuální rekreaci a u staveb, které plní doplňkovou funkci k těmto stavbám, s výjimkou garáží, se základní sazba daně podle odstavce 1 písm. b), případně zvýšená podle odstavce 2 násobí koeficientem 2,0 nebo se koeficient, je-li stanoven podle odstavce 3 písm. b), násobí koeficientem 2,0, pokud jsou tyto stavby umístěny v národních parcích a v zónách I. chráněných krajinných oblastí vyhlášených podle zvláštního právního předpisu

Daň zjištěná podle §10 a § 11 odst. 3 se zvyšuje o 2 Kč za každý 1 m² podlahové plochy nebytového prostoru sloužícího v obytném domě k podnikatelské činnosti s výjimkou zemědělské prvovýroby nebo případů, kdy jsou pro tento nebytový prostor důvody pro osvobození podle § 9 tohoto zákona

Zdaňovací období

Zdaňovacím obdobím je kalendářní rok.

Daňové přiznání

Daňové přiznání je poplatník povinen podat příslušnému správci daně do 31. ledna zdaňovacího období. Daňové přiznání se nepodává, pokud je poplatník podal v některém z předchozích zdaňovacích období a ve srovnání s tímto předchozím zdaňovacím obdobím nedošlo ke změně okolností rozhodných pro vyměření daně. V tomto případě se daň vyměří ve výši poslední známé daňové povinnosti a za den vyměření daně a současně za den doručení tohoto rozhodnutí poplatníkovi se považuje 31. leden zdaňovacího období. Dojde-li ve srovnání s předchozím zdaňovacím obdobím ke změně okolností rozhodných pro vyměření daně nebo ke změně v osobě poplatníka, je poplatník povinen daň do 31. ledna zdaňovacího období přiznat; v těchto případech lze daň přiznat buď podáním daňového přiznání, nebo podáním dílčího daňového přiznání. V dílčím daňovém přiznání poplatník uvede jen nastalé změny a výpočet celkové daňové povinnosti.

Dojde-li ve srovnání s předchozím zdaňovacím obdobím pouze

- a) ke změně sazeb daně,
- b) ke změně průměrné ceny půdy přiřazené ke stávajícím jednotlivým katastrálním územím podle § 5 odst. 1,
- c) ke změně koeficientu podle § 6 odst. 4 nebo podle § 11 odst. 3 a 4, anebo
- d) k zániku osvobození od daně uplynutím zákonem stanovené lhůty a předmět daně není ani částečně osvobozen od daně z jiného důvodu,

poplatník není povinen podat daňové přiznání nebo dílčí daňové přiznání ani sdělit tyto změny. Daň se vyměří ve výši poslední známé daňové povinnosti upravené o změny podle písmen a) až d) a výsledek vyměření se poplatníkovi sdělí platebním výměrem nebo hromadným předpisným seznamem.

Podá-li daňové přiznání jeden z poplatníků majících vlastnická nebo jiná práva k téže nemovitosti, považuje se tento poplatník za jejich společného zástupce, pokud si poplatníci nezvolí jiného společného zástupce.

Přestane-li být fyzická nebo právnická osoba poplatníkem daně z nemovitostí proto, že v průběhu zdaňovacího období se změnila vlastnická nebo jiná práva ke všem nemovitostem v územním obvodu téhož správce daně, které u něho podléhaly dani z nemovitostí, nebo tyto nemovitosti zanikly, je povinen oznámit tuto skutečnost správci daně nejpozději do 31. ledna následujícího zdaňovacího období.

Dojde-li ke změně ostatních údajů uvedených v daňovém přiznání, je poplatník povinen tyto změny oznámit správci daně do 30 dnů ode dne, kdy nastaly.

Vyměření daně

Daň z nemovitosti se vyměřuje na zdaňovací období podle stavu k 1. lednu roku, na který je daň vyměřována.

Placení daně

Daň z nemovitostí je splatná

- a) u poplatníků daně provozujících zemědělskou výrobu a chov ryb ve dvou stejných splátkách, a to nejpozději do 31. srpna a do 30. listopadu běžného zdaňovacího období,
- b) u ostatních poplatníků daně ve čtyřech stejných splátkách, a to nejpozději do 31. května, do 30. června, do 30. září a do 30. listopadu běžného zdaňovacího období.

Nepřesáhne-li roční daň z nemovitostí částku 1000 Kč, je splatná najednou, a to nejpozději do 31. května běžného zdaňovacího období. Ke stejnému datu lze daň z nemovitostí zaplatit najednou i při vyšší částce.

Činí-li u jednoho poplatníka celková daňová povinnost z nemovitostí nacházejících se v obvodu územní působnosti jednoho správce daně méně než 30 Kč, daňové přiznání nebo dílčí daňové přiznání se podává, daň se vyměří, ale nepředepíše. Výsledek vyměření se poplatníkovi nebo společnému zástupci nesděluje, pokud o to poplatník nebo společný zástupce nepožádá.

5.1.2.2 Daň dědická

Tento zákon upravuje

- a) daň dědickou,
- b) daň darovací,
- c) daň z převodu nemovitostí.

DAŇ DĚDICKÁ

Poplatník

Poplatníkem daně dědické je dědic, který nabyl dědictví nebo jeho část ze závěti, ze zákona nebo z obou těchto právních důvodů.

Předmět daně

Předmětem daně dědické je nabytí majetku děděním. Majetkem pro účely daně dědické jsou:

- a) věci nemovité, byty a nebytové prostory (dále jen "nemovitosti"),
- b) věci movité, cenné papíry, peněžní prostředky v české a cizí měně, pohledávky, majetková práva a jiné majetkové hodnoty (dále jen "movitý majetek").

Z nemovitostí, které se nacházejí na území České republiky (dále jen "tuzemsko"), se vybere daň bez ohledu na státní občanství nebo bydliště zůstavitele; z nemovitostí, které se nacházejí v cizině, se daň nevybírání.

Jestliže zůstavitel v době své smrti:

- a) byl občanem České republiky a měl trvalý pobyt v tuzemsku, vybírá se daň z celého jeho movitého majetku bez ohledu na to, zda se tento majetek nachází v tuzemsku nebo v cizině,
- b) byl občanem České republiky a neměl trvalý pobyt v tuzemsku, vybírá se daň z jeho movitého majetku, který se nachází v tuzemsku,
- c) nebyl občanem České republiky, vybírá se daň z jeho movitého majetku, který se nachází v tuzemsku.

Základ daně

Základem daně dědické je cena majetku nabytého jednotlivým dědicem snižená o:

- a) prokázané dluhy zůstavitele, které na dědice přešly zůstavitelovou smrtí,
- b) cenu majetku osvobozeného, podle tohoto zákona od daně dědické,
- c) přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele,
- d) odměnu a hotové výdaje notáře pověřeného soudem k úkonům v řízení o dědictví a cenu jiných povinností uložených v řízení o dědictví,
- e) dědickou dávku prokazatelně zaplacenou jinému státu z nabytí majetku děděním v cizině, je-li tento majetek též předmětem daně dědické v tuzemsku.

Sazba daně

Sazba daně dědické je sazbou progresivní. Progresivní daňová sazba je taková, při které s růstem základu daně roste daň relativně rychleji než základ daně.

Při výpočtu daně dědické se vypočte suma dle tabulky, která se vynásobí koeficientem 0,5. Základ daně se zaokrouhluje na celé stokoruny nahoru a daň na celé koruny nahoru.

5.1.2.3 Daň darovací

DAŇ DAROVACÍ

Poplatník

Poplatníkem daně darovací je *nabyvatel*; při *darování do ciziny je poplatníkem vždy dárce*. Nejde-li o darování z ciziny nebo do ciziny, je dárce ručitelem.

Předmět daně

Předmětem daně darovací je *bezúplatné nabytí majetku* na základě právního úkonu, a to jinak než smrtí zůstavitele. Majetkem pro účely daně darovací jsou:

- a) nemovitosti a movitý majetek,
- b) jiný majetkový prospěch.

Předmětem daně darovací *nejsou*:

- a) plnění nebo bezúplatné převody majetku na základě povinnosti stanovené právním předpisem,
- b) důchody vyplácené na základě smlouvy o důchodu,
- c) bezúplatná nabytí majetku, která jsou příjmem a jsou předmětem daně z příjmů podle zvláštního předpisu,
- d) dotace, příspěvky a podpory ze státního rozpočtu, z rozpočtu územních samosprávných celků, státních fondů nebo jiných peněžních fondů státu nebo územních samosprávných celků, jakož i z veřejných rozpočtů a jiných peněžních fondů cizího státu. To se netýká peněžních fondů spravovaných podnikatelskými subjekty,
- e) prostředky poskytnuté pojišťovny na zábranná opatření a prevenci.

Nabývá-li spoluvlastník při reálném rozdělení společné věci mezi spoluvlastníky bezúplatně více, než činila hodnota jeho podílu, považuje se nabytí nad tuto hodnotu za darování.

Základ daně

Základem daně darovací je cena majetku, který je předmětem této daně, snižená o:

- a) prokázané dluhy a cenu jiných povinností, které se váží k předmětu daně,
- b) cenu majetku osvobozeného podle tohoto zákona od daně darovací,
- c) clo a daň placené při dovozu v případě, že se jedná o movité věci darované nebo dovezené z ciziny.

Cenou je cena zjištěná podle zvláštního předpisu (zákon č. 151/97 Sb., o oceňování majetku) ke dni nabytí majetku. Je-li předmětem daně *jiný majetkový prospěch*, jehož obsahem je opětující se plnění na dobu neurčitou, na dobu života nebo na dobu delší než pět let, je touto cenou pětinasobek ceny ročního plnění.

Cena movitého majetku nabytého darováním od téže osoby tímž nabyvatelem v průběhu dvou po sobě jdoucích kalendářních roků se sčítá a tento součet cen je základem daně. Pokud byla daň darovací z nabytí majetku v tomto období již vyměřena, započítá se na daň vyměřenou při opakovaném nabytí majetku.

Sazba daně

Základ daně se zaokrouhluje na celé stokoruny nahoru a daň na celé koruny nahoru. Sazba daně darovací je sazbou progresivní. Progresivní daňová sazba je taková, při které s růstem základu daně roste daň relativně rychleji než základ daně.

5.1.2.4 Daň z převodu nemovitostí

DAŇ Z PŘEVODU NEMOVITOSTÍ

Poplatník

Poplatníkem daně z převodu nemovitosti je:

- a) převodce (prodávající); nabyvatel je v tomto případě ručitelem,
- b) nabyvatel, jde-li o nabytí nemovitosti při výkonu rozhodnutí nebo exekuci podle zvláštního právního předpisu, vyvlastnění, konkursu, vyrovnání, vydržení nebo ve veřejné dražbě anebo o nabytí nemovitosti při zrušení právnické osoby bez likvidace nebo při rozdělení likvidačního zůstatku při zrušení právnické osoby s likvidací,
- c) převodce i nabyvatel, jde-li o výměnu nemovitostí; převodce a nabyvatel jsou v tomto případě povinni platit daň společně a nerozdílně.

Jde-li o převod nebo přechod vlastnictví k nemovitosti z bezpodílového spoluvlastnictví manželů nebo do bezpodílového spoluvlastnictví manželů, považuje se každý z manželů za samostatného poplatníka a jejich podíly za stejné, pokud nejsou podíly dohodnuty nebo stanoveny jinak. V případě podílových spoluvlastníků je každý spoluvlastník samostatným poplatníkem a platí daň podle velikosti svého podílu.

Předmět daně

Předmětem daně z převodu nemovitostí je:

- a) úplatný převod nebo přechod vlastnictví k nemovitostem včetně vypořádání podílového spoluvlastnictví,
- b) bezúplatné zřízení věcného břemene nebo jiného plnění obdobného věcnému břemenu při nabytí nemovitosti darováním.

Vyměňují-li se nemovitosti, považují se jejich vzájemné převody za jeden převod. Daň se vybere z převodu té nemovitosti, z jejíhož převodu je daň vyšší.

Základem daně z převodu nemovitostí je:

- a) cena zjištěná podle zvláštního předpisu (zákon č. 151/97 Sb., o oceňování majetku), platná v den nabytí nemovitosti, a to i v případě, je-li cena nemovitosti sjednaná dohodou nižší než cena zjištěná; rozdíl cen nepodléhá dani darovací. Je-li však cena sjednaná vyšší než cena zjištěná, je základem daně cena sjednaná,
- b) cena bezúplatně zřízeného věcného břemene nebo jiného plnění obdobného věcnému břemenu,
- c) cena dosažená vydražením, při vydražení nemovitosti při výkonu rozhodnutí, při exekuci nebo ve veřejné dražbě,

Sazba daně

U daně z převodu nemovitosti zákon stanovil jednotnou pevnou sazbu daně ve výši 3 % ze základu daně. Stupeň příbuznosti nemá vliv na výši sazby daně.

Rozdělení osob do skupin pro účely výpočtu daně dědické, daně darovací a daně z převodu nemovitostí

Pro účely výpočtu daně dědické, daně darovací a daně z převodu nemovitostí jsou osoby zařazeny do tří skupin vyjadřujících vztah poplatníka k zůstaviteli, dárci (obdarovanému) nebo nabyvateli (převodci). Příbuzenským vztahům vzniklým narozením jsou na roveň postaveny vztahy založené osvojením.

Do I. skupiny patří:

- příbuzní v řadě přímé a manželé.

Do II. skupiny patří:

- a) příbuzní v řadě pobočné, a to sourozenci, synovci, neteře, strýcové a tety,
- b) manželé dětí (zeťové a snachy), děti manžela, rodiče manžela, manželé rodičů a osoby, které s nabyvatelem, dárcem nebo zůstavitelem žily nejméně po dobu jednoho roku před převodem nebo smrtí zůstavitele ve společné domácnosti a které z tohoto důvodu pečovaly o společnou domácnost nebo byly odkázány výživou na nabyvatele, dárce nebo zůstavitele.

Do III. skupiny patří:

-ostatní fyzické osoby a právnické osoby.

Sazba daně dědické a daně darovací u osob zařazených do I. skupiny

(1) Daň činí při základu daně

přes Kč	do Kč		ze základu přesahujícího
-	1 000 000	1,0%	
1 000 000	2 000 000	10 000 Kč a 1,3%	1 000 000 Kč
2 000 000	5 000 000	23 000 Kč a 1,5%	2 000 000 Kč
5 000 000	7 000 000	68 000 Kč a 1,7%	5 000 000 Kč
7 000 000	10 000 000	102 000 Kč a 2,0%	7 000 000 Kč
10 000 000	20 000 000	162 000 Kč a 2,5%	10 000 000 Kč
20 000 000	30 000 000	412 000 Kč a 3,0%	20 000 000 Kč
30 000 000	40 000 000	712 000 Kč a 3,5%	30 000 000 Kč
40 000 000	50 000 000	1 062 000 Kč a 4,0%	40 000 000 Kč
50 000 000	a více	1 462 000 Kč a 5,0%	50 000 000 Kč

(2) Při výpočtu daně dědické se postupuje podle odstavce 1 a výsledná částka se vynásobí koeficientem 0,5.

Sazba daně dědické a daně darovací u osob zařazených do II. skupiny

(1) Daň činí při základu daně

přes Kč	do Kč		ze základu přesahujícího
-	1 000 000	3,0%	
1 000 000	2 000 000	30 000 Kč a 3,5%	1 000 000 Kč
2 000 000	5 000 000	65 000 Kč a 4,0%	2 000 000 Kč
5 000 000	7 000 000	185 000 Kč a 5,0%	5 000 000 Kč
7 000 000	10 000 000	285 000 Kč a 6,0%	7 000 000 Kč
10 000 000	20 000 000	465 000 Kč a 7,0%	10 000 000 Kč
20 000 000	30 000 000	1 165 000 Kč a 8,0%	20 000 000 Kč
30 000 000	40 000 000	1 965 000 Kč a 9,0%	30 000 000 Kč
40 000 000	50 000 000	2 865 000 Kč a 10,5%	40 000 000 Kč
50 000 000	a více	3 915 000 Kč a 12,0%	50 000 000 Kč

(2) Při výpočtu daně dědické se postupuje podle odstavce 1 a výsledná částka se vynásobí koeficientem 0,5.

Sazba daně dědické a daně darovací u osob zařazených do III. skupiny

(1) Daň činí při základu daně

přes Kč	do Kč		ze základu přesahující
-	1 000 000	7,0%	
1 000 000	2 000 000	70 000 Kč a 9,0%	1 000 000 Kč
2 000 000	5 000 000	160 000 Kč a 12,0%	2 000 000 Kč
5 000 000	7 000 000	520 000 Kč a 15,0%	5 000 000 Kč
7 000 000	10 000 000	820 000 Kč a 18,0%	7 000 000 Kč
10 000 000	20 000 000	1 360 000 Kč a 21,0%	10 000 000 Kč
20 000 000	30 000 000	3 460 000 Kč a 25,0%	20 000 000 Kč
30 000 000	40 000 000	5 960 000 Kč a 30,0%	30 000 000 Kč
40 000 000	50 000 000	8 960 000 Kč a 35,0%	40 000 000 Kč
50 000 000	a více	12 460 000 Kč a 40,0%	50 000 000 Kč

Vyměření a splatnost daní

Na základě daňového přiznání, ve kterém poplatník uvede údaje rozhodné pro vyměření daně, a podle výsledků vyměřovacího řízení správce daně daň vypočte a vyměří platebním výměrem.

Daň dědickou, daň darovací a daň z převodu nemovitostí je poplatník povinen zaplatit nejpozději do 30 dnů ode dne, v němž mu byl doručen platební výměr o vyměření daně.

Osvobození od daně dědické, daně darovací a daně z převodu nemovitostí (§ 19)

Od **daně dědické** je osvobozeno nabytí majetku děděním, pokud k němu dochází mezi osobami zařazenými v I. skupině.

Od **daně dědické** je za podmínek dále uvedených osvobozeno nabytí:

- a) movitých věcí osobní potřeby u fyzických osob, pokud cena tohoto majetku nepřevyšuje u osob II. skupiny 60 000 Kč a u osob III. skupiny 20 000 Kč u každého jednotlivého poplatníka,
- b) vkladů na účtech u bank na území České republiky, peněžních prostředků v české nebo cizí měně a cenných papírů v tuzemsku, pokud úhrnná částka všech těchto hodnot nepřevyšuje u osob II. skupiny 60 000 Kč a u osob III. skupiny 20 000 Kč u každého jednotlivého poplatníka,

Od **daně darovací** je za podmínek dále uvedených osvobozeno nabytí:

- a) movitých věcí osobní potřeby u fyzických osob, jestliže tyto věci po dobu 1 roku před nabytím nebyly součástí obchodního majetku dárce, pokud cena tohoto majetku nepřevyšuje u osob I. skupiny 1 000 000 Kč, u osob II. skupiny 60 000 Kč a u osob III. skupiny 20 000 Kč u každého jednotlivého poplatníka,
- b) vkladů na účtech u bank a poboček zahraničních bank působících na území České republiky (s výjimkou vkladů na účtech zřízených pro podnikatelské účely), peněžních prostředků v české nebo cizí měně a cenných papírů v tuzemsku, pokud úhrnná částka všech těchto hodnot nepřevyšuje u osob I. skupiny 1 000 000 Kč, u osob II. skupiny 60 000 Kč a u osob III. skupiny 20 000 Kč u každého jednotlivého poplatníka,

(4) U jednoho poplatníka se podmínky pro osvobození uvedené v odstavci 2 písm. a) a b) a v odstavci 3 písm. a) a b) posuzují samostatně.

(5) Daň se vybere jen z té části ceny dědictví nebo ceny daru nabývaných každým nabyvatelem, která převyšuje uvedené částky

(6) Osvobození od daně dědické uvedené v odstavci 2 písm. a) a b) se poskytne jen za předpokladu, že poplatník tyto věci a hodnoty uvede v daňovém přiznání.

Daňové přiznání

Poplatník je povinen podat místně příslušnému správci daně přiznání k dani dědické, dani darovací nebo k dani z převodu nemovitostí, a to do 30 dnů ode dne:

- a) pravomocně skončeného řízení o dědictví, jde-li o daň dědickou,
- b) v němž je smlouva s doložkou o povolení vkladu do katastru nemovitostí nebo rozhodnutí či jiná listina, kterými se potvrzují nebo osvědčují vlastnické vztahy k

nemovitostem, doručena poplatníkovi daně darovací nebo daně z převodu nemovitostí,

Součástí daňového přiznání je ověřený opis smlouvy nebo jiné listiny, kterou se potvrzují nebo osvědčují vlastnické vztahy k nemovitosti, a znalecký posudek o ceně nemovitosti, jde-li o úplatný nebo bezúplatný převod či přechod vlastnictví k nemovitosti.

5.1.2.5 Daň silniční

Předmět daně

Předmětem daně silniční (dále jen "daň") jsou silniční motorová vozidla a jejich přípojná vozidla (dále jen "vozidla") registrovaná v České republice nebo v zahraničí, provozovaná na území České republiky, ***jsou-li používána nebo určena k podnikání nebo k jiné samostatné výdělečné činnosti (dále jen "podnikání")***. Bez ohledu na to, zda jsou používána nebo určena k podnikání, jsou předmětem daně vozidla s celkovou hmotností alespoň 12 tun, registrovaná v České republice a určená výlučně k přepravě nákladů.

Předmětem daně nejsou:

- a) speciální pásové automobily a ostatní vozidla podle zvláštního právního předpisu, jakož i zemědělské a lesnické traktory a jejich přípojná vozidla a další zvláštní vozidla podle zvláštního právního předpisu,
- b) vozidla, kterým byla přidělena zvláštní registrační značka.

Osvobození od daně

Od daně jsou osvobozena:

- a) vozidla zpravidla *s méně než čtyřmi koly* a jejich přípojná vozidla,
- b) vozidla *diplomatických misí a konzulárních úřadů*, pokud je zaručena vzájemnost,
- c) vozidla zabezpečující *linkovou osobní vnitrostátní přepravu* za předpokladu, že ujedou pro tento účel více než 80 % kilometrů z celkového počtu kilometrů jimi ujetých ve zdaňovacím období,
- d) vozidla provozovaná *ozbrojenými silami, vozidla civilní obrany*, vozidla, která jsou mobilizační rezervou nebo pohotovostní zásobou, vozidla Policie České republiky, vozidla požární ochrany, vozidla zdravotnické, důlní a horské záchranné služby a poruchové služby plynárenských a energetických zařízení; vozidla musí být vybavena zvláštním výstražným světlem zapsaným v technickém průkazu k vozidlu
- e) *vozidla speciální* samosběrová (zametací), speciální jednoúčelová vozidla - značkovače silnic a vozidla správců komunikací
- f) vozidla na *elektrický pohon*.

Poplatníci daně

Poplatníkem daně je fyzická nebo právnická osoba, která:

- a) je provozovatelem vozidla registrovaného v České republice v registru vozidel a je zapsána v technickém průkazu,

- b) užívá vozidlo *registrované* v zahraničí na území České republiky

Poplatníkem daně je rovněž zaměstnavatel, pokud vyplácí cestovní náhrady svému zaměstnanci za použití osobního automobilu nebo jeho přípojného vozidla, pokud daňová povinnost nevznikla již provozovateli vozidla,

Je-li u téhož vozidla poplatníků více, platí daň společně a nerozdílně.

Základ daně

Základem daně je:

- zdvihový objem motoru v cm³ u osobních automobilů, s výjimkou osobních automobilů na elektrický pohon,
- součet největších povolených hmotností na nápravy v tunách a počet náprav u návěsů,
- největší povolená hmotnost v tunách a počet náprav u ostatních vozidel.

Sazby daně

Roční sazba daně ze základu daně činí při zdvihovém objemu motoru:

do 800 cm ³	1 200 Kč
nad 800 cm ³ do 1250 cm ³	1 800 Kč
nad 1250 cm ³ do 1500 cm ³	2 400 Kč
nad 1500 cm ³ do 2000 cm ³	3 000 Kč
nad 2000 cm ³ do 3000 cm ³	3 600 Kč
nad 3000 cm ³	4 200 Kč.

Roční sazba daně ze základu daně činí:

Je uveden příklad jen pro jednu nápravu

při počtu náprav	Hmotnosti	roční sazba
1 náprava		
	do 1 tuny	1 800 Kč
	nad 1t do 2t	2 700 Kč
	nad 2t do 3,5t	3 900 Kč
	nad 3,5t do 5t	5 400 Kč
	nad 5t do 6,5t	6 900 Kč
	nad 6,5t do 8t	8 400 Kč
	nad 8t	9 600 Kč

Roční sazba daně se zjistí pro každé jednotlivé vozidlo podle údajů uvedených v technických dokladech k vozidlu.

V případě, že poplatníkem daně je zaměstnavatel, pokud vyplácí cestovní náhrady svému zaměstnanci za použití osobního automobilu pro služební účely činí sazba daně 25 Kč za každý den použití osobního automobilu, je-li to pro poplatníka (zaměstnavatele) výhodnější.

Pokud vozidla splňují určité limity úrovně Euro 2 stanovené předpisy Evropské hospodářské komise o čemž je údaj zapsán v technickém průkazu, jsou na přechodnou dobu od silniční daně osvobozena a nebo silniční daň je jim snížena.

Vznik a zánik daňové povinnosti, splatnost, placení, a zaokrouhlování daně a záloh na daň

U vozidel, která jsou registrována na území České republiky a u vozidel registrovaných v zahraničí, jsou-li na území České republiky provozována osobami se sídlem nebo trvalým pobytem na území České republiky vzniká daňová povinnost počínaje kalendářním měsícem, v němž byly splněny rozhodné skutečnosti uvedené v § 2 odst. 1 zákona (viz odst. Předmět daně). Poplatníci daně z těchto vozidel podávají daňové přiznání u místně příslušného správce daně.

U vozidel registrovaných v zahraničí, vzniká daňová povinnost dnem vstupu na území České republiky a zaniká dnem výstupu z území České republiky; správcem daně je orgán uvedený ve zvláštním předpise.

U vozidel, u nichž v průběhu zdaňovacího období vznikne nebo zanikne daňová povinnost, činí daň poměrnou výši daňové sazby odpovídající součinu jedné dvanáctiny roční daňové sazby a počtu kalendářních měsíců počínaje počátkem zdaňovacího období nebo kalendářním měsícem, v němž vznikla daňová povinnost, do konce zdaňovacího období nebo do konce kalendářního měsíce, v němž zanikla daňová povinnost.

Stejně jako vznik daňové povinnosti se posuzuje zánik nároku na osvobození od daně a stejně jako zánik daňové povinnosti se posuzuje vznik nároku na osvobození.

Poplatník platí zálohy na daň, které jsou splatné do 15. dubna, 15. července, 15. října a 15. prosince.

Zálohy na daň se vypočtou ve výši 1/12 příslušné roční sazby daně za každý kalendářní měsíc, ve kterém u vozidla trvala, vznikla nebo zanikla daňová povinnost v rozhodném období.

Daň, záloha na daň a sleva na dani za jednotlivá vozidla se zaokrouhlují na celé koruny nahoru.

Zdaňovací období

Zdaňovacím obdobím je kalendářní rok.

U vozidel registrovaných v zahraničí je zdaňovacím obdobím doba začínající dnem vstupu na území České republiky a končící dnem výstupu z území České republiky.

Daňové přiznání

Daňové přiznání podává poplatník, jemuž vzniká daňová povinnost nejpozději do 31. ledna kalendářního roku *následujícího* po uplynutí zdaňovacího období, a to i v případech, jedná-li se o poplatníka, kterému přiznání zpracovává daňový poradce.

Poplatník je povinen v daňovém přiznání daň sám vypočítat a zaplatit ji správci daně ve lhůtě pro podání přiznání.

Animace 9: [Animace SWF\5b, Dane prime.swf](#)

Animace ukazuje rozdělení daňové soustavy České Republiky. Soustava je rozdělena na daně přímé a daně nepřímé. Každá daň je pak zařazena podle toho, do které oblasti patří.

Literatura

- [1] STIBOR, M., VAŠUT, P., VOZŇÁKOVÁ, I. *Finanční systémy*, Ostrava. Vysoká škola báňská – TU. 2005.
- [2] PEKOVÁ, J. *Veřejné finance. Úvod do problematiky*. Praha. ASPI Publishing, s.r.o., 2001.
- [3] PEKOVÁ, J. *Hospodaření obcí a rozpočet*. Praha. CODEX Bohemia. 1997.
- [4] SYNEK, M. a kolektiv. *Podniková ekonomika, 2. vydání*. Praha. C. H. Beck. 2000.
- [5] BROWN, C. V., JACKSON, P. M. *Public Sector Economics, 4th Edition*. Oxford UK and Cambridge USA. 1994.

5.2 Nepřímé daně

5.2.1 Daně ze spotřeby

- daň z přidané hodnoty (DPH – univerzální daň)
- spotřební daň (selektivní daň)

5.2.1.1 Daň z přidané hodnoty (DPH) – univerzální daň

Daň z přidané hodnoty (dále jen DPH) upravuje zákon č. 235/2004 Sb.

DPH patří spolu s daní z příjmů fyzických a právnických osob k nejdůležitějším daním České daňové soustavy.

Dnem 1. května 2004, kdy vstoupila v platnost smlouva o přistoupení České republiky k Evropské unii, nabyl účinnosti zcela nový zákon č. 235/2004 Sb. o dani z přidané hodnoty.

DPH je daní nepřímou a univerzální. Pro všechny nepřímé daně je charakteristické, že je neodvádí do státního rozpočtu přímo její poplatník, ale plátce.

Základní pojmy v DPH

Plátce - osoba, která pod vlastní majetkovou odpovědností daň vybere a odvede prostřednictvím místně příslušného finančního úřadu do státního rozpočtu.

Poplatník - osoba, jejíž příjem je přímo podroben dani.

Úplata – zaplacení v penězích.

Základ daně – je vše, co jako úplatu obdržel nebo má obdržet plátce za uskutečněné zdanitelné plnění od osoby, pro kterou je zdanitelné plnění uskutečněno.

Daň na vstupu – daň, která je obsažena v částce za přijaté plnění.

Daň na výstupu – daň, kterou je plátce povinen přiznat ze základu daně za uskutečněné zdanitelné plnění nebo za přijaté platby.

Vlastní daňová povinnost – daňová povinnost, kdy daň na výstupu převyšuje odpočet daně za zdaňovací období.

Nadměrný odpočet - daňová povinnost, kdy odpočet daně převyšuje daň na výstupu za zdaňovací období.

Daňová povinnost – vlastní daňová povinnost nebo nadměrný odpočet.

Správce daně – příslušný FÚ

Provozovna – místo, které má personální a materiální vybavení nutné k zajištění ekonomických činností.

Zbožím – jsou věci movité, elektřina, teplo, chlad, plyn a voda. Za zboží se nepovažují peníze a cenné papíry.

Obchodní majetek – souhrn majetkových hodnot, který slouží nebo je určen osobě povinné k dani k uskutečňování ekonomických činností a o kterém je tato osoba povinna účtovat nebo jej evidovat.

Co je to vlastně DPH

Daň z přidané hodnoty je v podstatě všeobecná daň ze spotřeby, kterou se zatěžuje přidaná hodnota poskytovaného zboží a služeb. Daň se vybírá v každém článku výroby, distribuce a dodávky.

Daň z přidané hodnoty je stanovena procentem z ceny. Plátců daně mohou snížit svou daňovou povinnost o částku, kterou zaplatili oni sami ostatním plátcům DPH při koupi zboží. Nejdůležitější na dani z přidané hodnoty je, že konečným plátcem této daně je spotřebitel - tedy občané každého státu.

Předmět úpravy

Předměty úpravy daně z přidané hodnoty jsou zboží, služby a nemovitosti, a to za podmínek stanovených zákonem.

Plátci

Mezi plátce se počítají *právnícké a fyzické osoby*, kteří samostatně uskutečňují ekonomické činnosti a mají sídlo a místo podnikání v tuzemsku. Jejich obrat za nejbližších nejvýše 12 předcházejících měsíců přesáhl částku **1.000.000Kč**. Registrace plátce je důležitou součástí správy daně z přidané hodnoty. Přihlášku je nutné podat do 15 dnů po skončení kalendářního měsíce, ve kterém plátce překročil stanovený limit. Registrace se provede vyplněním určeného tiskopisu a jeho podáním na finančním úřadě. Pokud osoba povinná k dani svoji zákonnou registrační povinnost nesplní, je jí uložena sankce v souladu se zákonem.

Jak správně určit místo plnění?

Správné stanovení místa plnění je pro následné uplatnění DPH klíčové. Tato plnění jsou předmětem daně pouze v případě, že mají místo plnění v tuzemsku, tedy v České republice – v takovém případě se jedná o zdanitelná plnění.

Naopak, pokud je místo plnění mimo tuzemsko, není dané plnění (poskytnutí služby či dodání zboží) předmětem DPH a tudíž není ani zdanitelným plněním.

Jak správně vystavovat daňové doklady

Doklad musí plátce vystavit nejpozději do 15 dnů ode dne uskutečnění zdanitelného plnění a také do 15 dnů ode dne přijetí platby, pokud k přijetí platby došlo před uskutečněním zdanitelného plnění. Důležité je také stanovení osoby odpovědné za správnost všech údajů uvedených na daňovém dokladu. Za tyto skutečnosti odpovídá plátce.

Naopak, za správnost výpočtu daně odpovídá plátce, pro něhož se zdanitelné plnění uskutečňuje. Důvodem je, že výši daně vypočte právě příjemce daného plnění.

Daňových dokladů existuje několik typů – běžný daňový doklad, zjednodušený daňový doklad, souhrnný daňový doklad, splátkový kalendář, opravný daňový doklad, daňový dobropis, daňový vrubopis a platební kalendář.

Běžný daňový doklad musí obsahovat náležitosti taxativně uvedené v zákoně (par.28 odst.2). Daň a základ daně uvádí plátce na daňovém dokladu v české měně.

Použití zjednodušeného daňového dokladu je zákonem omezené. Limit celkové ceny plnění včetně daně nesmí přesáhnout 10 tis. Kč.

Daňové doklady jako hlavní důkazní prostředek nároku na odpočet daně je nutno zachovat v původním stavu podobu 10 let.

Kdy a jak je možno uplatnit odpočet daně?

Mezi základní práva plátce patří možnost uplatnění nároku na odpočet daně na vstupu. Po uplynutí 3 let od konce zdaňovacího období, ve kterém mohl být nárok na odpočet nejdříve uplatněn, nelze nárok na odpočet uplatnit. Nárok na odpočet daně plátce uplatní uvedením tohoto odpočtu daně do daňového přiznání. Pokud nárok na odpočet převyší jeho vlastní daňovou povinnost, vznikne nadměrný odpočet, který správce daně plátci vrátí do 30 dnů od jeho vyměření.

Kdy a jaké podat daňové přiznání?

Mezi základní povinnosti plátce DPH patří podávání daňových přiznání. Rozlišujeme 3 typy daňových přiznání – řádné, opravné a dodatečné. Pokud plátce zjistí, že v daňovém přiznání uvedl nesprávné či neúplné údaje, musí, nebo v některých případech může, podat dodatečné daňové přiznání.

Plátce je povinen podat daňové přiznání k DPH nejpozději do 25 dnů po skončení zdaňovacího období. Zdaňovací období může být měsíční nebo čtvrtletní. Zdaňovacím obdobím je kalendářní čtvrtletí, pokud obrat plátce za předcházející kalendářní rok nedosáhl 10 000 000 Kč. Daňové přiznání je povinen plátce podat i v případě, že mu nevznikla v předmětném zdaňovacím období daňová povinnost.

Daň vyměřená na základě podaného daňového přiznání je splatná ve lhůtě pro podání přiznání, tedy daň je nutno uhradit nejpozději do 25 dnů po skončení zdaňovacího období.

Souhrnné hlášení

Souhrnné hlášení je povinen vyhotovit a podat na místně příslušném finančním úřadě každý plátce, který uskutečnil dodání zboží do jiného členského státu, a to fyzické nebo právnické osobě registrované k dani v jiném členském státě. Souhrnné hlášení se podává vždy nejpozději do 25 dnů po skončení kalendářního čtvrtletí, a to současně s podáním přiznání k DPH.

Jak zrušit registraci plátce?

Základní podmínky pro zrušení registrace jsou dvě:

- 1) o zrušení registrace může plátce požádat nejdříve po uplynutí jednoho roku od data účinnosti, uvedeného na správcem daně vydaném osvědčení o registraci a
- 2) dále jeho obrat nesmí přesáhnout za nejbližších předcházejících 12 po sobě jdoucích kalendářních měsíců částku 1 milion Kč.

Pojem obrat je definován jako výnosy za uskutečněné plnění.

Povinností plátce je při zrušení registrace snížit svůj nárok na odpočet daně u obchodního majetku, u kterého při pořízení nebo i později uplatnil plný nebo částečný nárok na odpočet daně.

Dodání zboží do jiného členského státu (intra-komunitární plnění)

Za osvobozené plnění s nárokem na odpočet při dodání zboží do jiného členského státu je v případě, kdy:

- kupující zboží musí být v jiném členském státě EU registrován k dani z přidané hodnoty (bylo mu přiděleno DIČ pro účely DPH)
- a zároveň bylo zboží doopravdy přepraveno nebo posláno do jiného státu EU kupujícím nebo prodávajícím či zmocněnou třetí osobou

Dodá-li se zboží osobě, pro níž nebude předmětem daně, není možné osvobození uplatnit. *Dodavatel je tedy povinen uvést a zkontrolovat platnost DIČ svého zákazníka. Zboží je tak dodáno za cenu včetně DPH podle sazby v tuzemsku.*

Pořízení zboží z jiného členského státu EU

Jestliže se pořídí zboží z jiného členského státu, stává se předmětem daně v tuzemsku. Dochází zde k přiznání daně až v rámci [daňového přiznání](#). Správcem daně se tak stává místně příslušný [finanční úřad](#). Naopak tomu je u dovozu zboží ze třetí země, kde dochází ke zdanění zboží při přechodu státní hranice a správcem daně je celní úřad.

Systém VIES

Od našeho vstupu do Evropské unie jsme zapojeni do „**Jednotného vnitřního trhu**“, který je spojen s volným pohybem zboží, služeb, kapitálu a pracovních sil. Pro přesnější kontrolu daňových úniků byla zavedena kontrola uplatňování nároku na osvobození od DPH při dodání zboží do jiného státu EU. K tomuto účelu byl vyvinut elektronický systém pro výměnu informací v oblasti DPH „**VIES**“ (VAT Information Exchange System) umožňující správcům daně států EU ověřit, zda prodávající měl právo osvobodit zdanitelné plnění, a naopak v zemi určení zkontrolovat, zda kupující nabyté zboží řádně přiznal a zdanil. Systém VIES tedy slouží k zabezpečení výměny informací o pravdivém dodání zboží do jiného členského státu a identifikačních údajů o osobách registrovaných k DPH v rámci EU.

Daň z přidané hodnoty je důležitým zdrojem státního rozpočtu ve všech evropských zemích. Pro tuto daň je charakteristické, že mnoho občanů ani přesně neví, jakou sumou přispěli do státního rozpočtu. DPH ale není zdaleka ve všech zemích světa - ale v Evropě je nejvyšší.

Celkově je [daň z přidané hodnoty](#) běžnými občany mnohem méně sledovaná než přímé daně či sociální a zdravotní pojištění. Přitom právě kvůli této dani je veškeré zboží a služby pro nás, zákazníky, podstatně dražší.

V Evropské unii je daň z přidané hodnoty zavedena ve všech zemích. Její základní sazba se pohybuje od 15 % (Lucembursko a Kypr) do 25 % (Dánsko, Švédsko a Maďarsko).

USA

V USA neexistuje DPH (Daň z přidané hodnoty) tak jako v ČR. Ale existuje zde tzv. Sales tax. Sales tax je daň, která se účtuje pouze při prodeji v rámci státu na hmotné zboží. Nevztahuje se na služby a nevztahuje se např. na prodeje do jiných států přes Internet, telefonu, poštou, apod. Její výše se pohybuje mezi 0 až cca 9 procenty.

Jižní Amerika

Daň z přidané hodnoty mají zavedenu všechny státy v Jižní Americe. Pro státní rozpočty jednotlivých zemí je naprosto nepostradatelná, neboť tvoří nejvyšší příjmovou položku ve všech zemích v Jižní Americe.

Dlouhodobým problémem zemí v této oblasti je nízká platební morálka daňových poplatníků. Přístup soukromých podniků k placení daní je velmi laxní. Daň z přidané hodnoty je postižena krácením daní nejméně, a je proto pro státní pokladnu nesmírně důležitá.

V zemích Jižní Ameriky je daň z přidané hodnoty poměrně vysoká. Nejnižší sazba daně je v Paraguay a Ekvádoru, kde činí 10 %, v Bolívii je 13 %. Ostatní země se již nedostaly pod 15 % hranici. Nejvyšší sazba daně je v nejlidnatější zemi Jižní Ameriky – v Brazílii 25 %, následuje Uruguay 23 %, Argentina 21 %, Chile 19 % a Peru 19 %.

Asie

Pro všechny asijské země jsou charakteristické nízké daně se současně nízkou sociální ochranou občanů (v některých zemích neexistuje žádná). V Japonsku, Taiwanu a Singapuru činí sazba daně z přidané hodnoty 5 %, v Thajsku je 7 % (placení daně nepodléhají následující případy: vzdělávací služby, zdravotnické zařízení a služby, subjekty produkující potraviny a další zemědělské produkty, náboženské a charitativní organizace), v Jižní Koreji, Kambodži, Filipínách a Vietnamu 10 % (od daně z přidané hodnoty jsou osvobozeny aktivity financované ze státního rozpočtu, zboží určené na export a některé druhy zboží uvedené na zvláštním státním seznamu).

Nejvyšší základní sazba daně z přidané hodnoty tak je v Číně -17 %. V Číně existují tři sazby daně: 0% sazba na vyvážené zboží, dodávky v rámci zahraniční pomoci aj., 13% sazba na zemědělské výrobky, vodné, topení, chlazení, uhlí, knihy, časopisy atd., 17% základní sazba na zbylé zboží a služby. Plátcem DPH dle čínských právních předpisů je společnost s ročními tržbami v přepočtu nad 120 tis. USD.

Ostatní

V Africe funguje systém daně z přidané hodnoty nejlépe v Jihoafrické republice, kde sazba daně činí 14 %, a v Maroku (20 %). Překvapivě je daň z přidané hodnoty zavedena i v Saudské Arábii (5 %). Z dalších světových velmocí si ještě uvedme Kanadu (7 %), Austrálii (10 %), Izrael (17 %) či Mexiko (15 %).

Kde ve světě není daň z přidané hodnoty

Z neznámějších zemí světa, kde není daň z přidané hodnoty stanovena můžeme uvést: Egypt, Hong-Kong, Indie, USA, Saudská Arábie, Indonésie a Zambie. Absence daně z přidané hodnoty v těchto zemích řadí tyto země k zemím s nejnižším daňovým zatížením na světě. To platí i pro Egypt a Indii, kde je ale poměrně vysoká sazba daně z příjmů právnických osob (40 %).

Do skupiny vyspělých zemí, kde není daň z přidané hodnoty zavedena, patří i malinké evropské státy: Andorra, San Marino a Monaco - tzv. „evropské daňové oázy“.

Shrnutí

Jednoznačně můžeme říci, že daň z přidané hodnoty je ve světě nejvyšší v členských zemích Evropské unie, kde na základě směrnice Rady z roku 1992 nesmí být DPH nižší než 15 %. Členské země Evropské unie mohou uplatnit jednu nebo dvě zvýhodněné sazby. Bylo stanoveno šest skupin produktů, u nichž byla sazba DPH redukována na rozmezí 4 - 9 %. Jedná se o potraviny, energetické produkty, dodávky vody, farmaceutické výrobky, dopravu osob a knihy, noviny a periodika.

Historie české sazby DPH		
Období	Základní sazba	Snížená sazba
1.1.1993 - 31.12.1994:	23%	5%
1.1.1993 - 31.12.1994:	22%	5%
1.5.2004 - 31.12.2007:	19%	5%
1.1.2008 - 31.12.2009:	19%	9%
1.1.2010 – 31.12.2011	20%	10%

Tab. 5 Historie české sazby DPH (Od 1.1.2012 jsou sazby 14% a 20%)

5.2.1.2 Spotřební daň – selektivní daň

Spotřebními daněmi je zatěžován prodej a spotřeba níže uvedených výrobků, předpokládá se u nich rovnoměrný daňový výnos a jejich spotřeba negativně působí na zdraví obyvatelstva či životní prostředí.

Předmět daně

Spotřební daň zpracovává a upravuje:

- podmínky zdaňování minerálních olejů, lihu, piva, vína a meziproductů a tabákových výrobků spotřebními daněmi,
- způsob značení a prodeje tabákových výrobků a také způsob značení některých minerálních olejů.

Spotřebními daněmi jsou:

- daň z minerálních olejů,
- daň z lihu,
- daň z piva,
- daň z vína a meziproductů,
- daň z tabákových výrobků.

Předmětem spotřební daně se rozumí vyrobené vybrané výrobky na daňovém území Evropského společenství nebo vybrané výrobky dovezené na daňové území Evropského společenství.

Plátce daně

Plátci spotřební daně jsou všechny právnické i fyzické osoby, které vybrané výrobky vyrábějí v tuzemsku nebo také kterým mají být dovážené a vyvážené výrobky propuštěny.

Sazby daně

Sazby spotřební daně jsou stanoveny jednotně po celé České republice. Sazby spotřební daně uvedu u konkrétních jednotlivých spotřebních daní.

Výpočet daně

Spotřební daň vypočteme tak, že vynásobíme základ daně se sazbou daně stanovenou pro příslušný vybraný výrobek, pokud to zákon nestanoví jinak.

Základ daně

Základem spotřební daně se rozumí množství vybraných výrobků, které jsou uvedeny na daňovém dokladu vyjádřených v měrných jednotkách (tuny, kusy, litry).

Daň z minerálních olejů

Plátce daně

Plátci daně z minerálních olejů jsou všechny fyzické a právnické osoby, kterým vznikne daň zaplatit:

- při použití či prodeji minerálních olejů, které nebyly zdaněny nebo u nichž byla sazba daně nižší než sazba daně stanovená pro daný účel použití,
- při použití či prodeji směsí minerálních olejů, které jsou určeny pro pohon dvoutaktních motorů za účelem pohonu jiných než dvoutaktních motorů,
- při použití či prodeji minerálních olejů pro pohon motoru nebo pro výrobu tepla bez ohledu na způsob spotřeby tepla,
- při použití či prodeji minerálních olejů pro pohon motorů,
- při použití či prodeji minerálních olejů pro výrobu tepla,
- při použití či prodeji přísady nebo plnidla do minerálních olejů
- při prodeji či bezplatném předání odpadních olejů, které nebyly zdaněny, ke konečné spotřebě pro pohon motorů či pro výrobu tepla,
- při použití odpadních olejů, které nebyly zdaněny, pro pohon motorů či pro výrobu tepla.

Předmět daně

Předmětem daně z minerálních olejů jsou:

- a) motorové benziny označené pod kódy nomenklatury 2710 11 41 až 2710 11 59, jiné než motorové benziny označené pod kódy nomenklatury 2710 11 11 až 2710 11 90 a letecké pohonné hmoty benzinového typu označené pod kódy nomenklatury 2710 11 31 až 2710 11 710,
- b) střední oleje a těžké plynové oleje označené pod kódy nomenklatury 27 10 19 11 až 27 10 19 49,
- c) těžké topné oleje označené pod kódy nomenklatury 27 10 19 51 až 27 10 19 69,
- d) odpadní oleje označené pod kódy 2710 91 až 2710 99,
- e) zkapalněné ropné plyny, které jsou určeny k použití nebo nabízeny k prodeji či používány pro pohon motorů nebo pro jiné účely označené pod kódy nomenklatury 2711 12 11 až 2711 19; výjimku tvoří zkapalněné ropné plyny uvedeny v písmenech f) a g),
- f) zkapalněné ropné plyny, které jsou určeny k použití nebo nabízeny k prodeji či používány pro výrobu tepla označené pod kódy nomenklatury 2711 12 11 až 2711 19,
- g) zkapalněné ropné plyny, které jsou určeny nebo nabízeny k prodeji nebo používány:
 1. pro stacionární motory,
 2. v souvislosti s provozy a stroji, které jsou používány při stavbách, stavebně inženýrských pracích a veřejných pracích,
 3. pro vozidla určená k používání mimo veřejné cesty či pro vozidla, která jsou schválená k používání převážně na veřejných silnicích označené pod kódy nomenklatury 2711 12 11 až 2711 19.

Základ daně

Základem daně z minerálních olejů se rozumí množství minerálních olejů vyjádřené v 1 000 litrech při teplotě 15°C. Výjimku tvoří těžké topné oleje a také zkapalněné ropné plyny, u kterých je základem daně množství vyjádřené v tunách čisté hmotnosti.

Výpočet daně

Pro výpočet daně z minerálních olejů je rozhodující množství minerálních olejů v okamžiku vzniku povinnosti daň priznat a zaplatit.

Vypočtené množství minerálních olejů, u kterých vznikla daňová povinnost, se zaokrouhluje na dvě desetinná místa.

Sazby daně

Kód nomenklatury	Text	Sazba daně
2710	motorové benziny, ostatní a letecké pohonné hmoty benzinového typu s obsahem olova do 0,013g/l včetně	11 840 Kč/1000 l
	motorové benziny, ostatní benziny a letecké pohonné hmoty benzinového typu s obsahem olova 0,13g/l	13 710 Kč/1000 l
	střední oleje, těžké plynové oleje a těžké topné oleje	9 950 Kč/1000 l
	těžké topné oleje	472 Kč/t
	odpadní oleje	660 Kč/1000 l
2711	zkapalněné ropné plyny písm. e)	3 933 Kč/t
	zkapalněné ropné plyny písm. f)	0 Kč/t
	zkapalněné ropné plyny písm. g)	1 290 Kč/t

Směsi minerálních olejů uvedené pod písmenem c) se zdaňují sazbou 6 866 Kč/1000 l.

Daň z lihu a lihovin

Plátce daně

Plátci daně z lihu a lihovin jsou všechny fyzické i právnické osoby, které:

- nakoupí a dovezou líh a výrobky, které líh obsahují osvobozený od daně,
- nakoupí nebo dovezou výrobky, které obsahují líh osvobozený od daně,
- skladují nebo uvádějí líh do volného daňového oběhu, který je předmětem daně; výjimku tvoří líh osvobozený od daně,
- překročí při výrobě nebo oběhu lihu stanovené normy ztrát lihu.

Právnické i fyzické osoby jsou povinny oznámit v každém kalendářním roce první nákup nebo dovoz výrobků, které obsahují líh osvobozený od daně, celnímu úřadu.

Předmět daně

Předmětem daně z lihu a lihovin je líc neboli ethanol včetně neodděleného lihu, který vznikl kvašením a který je obsažený v jakýchkoli výrobcích, pokud nejde o výrobky označené pod kódy nomenklatury 2203, 2204, 2205, 2206 a pokud v těchto výrobcích celkový obsah lihu činí více než 1,2% objemových etanolu.

Dále je předmětem i líc včetně neodděleného lihu, který je obsažený ve výrobcích označených pod kódy nomenklatury 2204, 2205, 2206 a pokud v těchto výrobcích celkový obsah lihu činí více než 22% objemových etanolu.

Nedenaturovaný líc

Nedenaturovaný líc je takový líc, s menším množstvím denaturačního prostředku nebo použitý pro jiný než stanovený účel.

Dani nepodléhá líc, který byl již jednou zdaněn a pokud u něj nebylo uplatněno vrácení daně.

Základ daně

Základem daně z lihu a lihovin rozumíme množství lihu vyjádřené v hektolitrech etanolu při teplotě 20°C zaokrouhlené na dvě desetinná místa.

Sazby daně

Kód nomenklatury	Text	Sazba daně
2207	Líc obsažený ve výrobcích označených pod kódem nomenklatury 2207	26 500 Kč/hl etanolu
2208	Líc obsažený ve výrobcích označených pod kódy nomenklatury 2208, výjimku tvoří destiláty z pěstitelského pálení	26 500 Kč/hl etanolu
	Líc obsažený v destilátech ovocných z pěstitelského pálení	13 300 Kč/hl etanolu
ostatní	Líc obsažený ve výrobcích označených pod ostatními kódy nomenklatury	26 500Kč/hl

Daň z piva**Plátce daně**

Mezi plátce daně se nepovažuje fyzická osoba, která vyrobí v zařízení pro domácí výrobu piva, pro vlastní spotřebu také pro spotřebu členů její domácnosti, osob jí blízkých či jejích hostů, pivo v celkovém množství nepřesahující 200 litrů za kalendářní rok, ale za podmínky, že nedojde k jeho prodeji.

Každá fyzická osoba, která vyrábí pivo, je povinna toto nahlásit příslušnému celnímu úřadu a také oznámit datum zahájení výroby, místo výroby a předpokládané množství vyrobeného piva za kalendářní rok.

Pokud fyzická osoba poruší tyto podmínky, je povinna se zaregistrovat nejpozději do 15 kalendářních dní ode dne porušení těchto podmínek jako plátce.

Předmět daně

Předmětem daně z piva rozumíme:

- výrobek označený pod kódem nomenklatury 2203, který obsahuje více než 0,5% objemových alkoholu,
- směsi výrobku s nealkoholickými nápoji označené pod kódem nomenklatury 2206, který obsahuje více než 0,5% objemových alkoholu,

Základ daně

Základem daně z piva rozumíme množství piva vyjádřené v hektolitrech.

Sazba daně

Kód nomenklatury	Sazba daně v Kč/hl za každé celé procento extraktu původní mladiny					
	Základní sazba	Snižené sazby pro malé nezávislé pivovary				
Velikostní skupina podle výroby v hl ročně						
do 10 000 včetně		nad 10 000 do 50 000 včetně	nad 50 000 do 100 000 včetně	nad 100 000 do 150 000 včetně	nad 150 000 do 200 000 včetně	
2203, 2206	24,00 Kč	12,00 Kč	14,40 Kč	16,80 Kč	19,20 Kč	21,60 Kč

Daň z vína a meziproduktů

Plátce daně

Plátce daně z vína není fyzická osoba, která vyrábí na daňovém území České republiky výhradně tiché víno, ale za podmínky, že celkové množství vyrobeného tichého vína nepřesáhne 2 000 litrů za kalendářní rok.

Tiché víno je takové víno, které vyrábí fyzická osoba na daňovém území České republiky, ale za podmínky, že víno nemůže být dopravováno do jiného členského státu pro účely podnikání. Tiché víno, které je vyrobeno fyzickou osobou na daňovém území České republiky, ale za podmínky, že víno nemůže být uvedeno do režimu podmíněného osvobození od daně.

Stejně jako u daně z piva, pokud fyzická osoba poruší stanovené podmínky, je povinna se zaregistrovat nejpozději do 15 kalendářních dní ode dne porušení těchto podmínek jako plátce.

Předmět daně

Předmětem daně z vína a meziproduktů rozumíme vína a fermentované nápoje a meziprodukty označené pod kódy nomenklatury 2204, 2205, 2206, které obsahují více než 1,2% objemových alkoholu, nejvýše ale 22% objemových alkoholu.

Meziprodukty se rozumí všechny výrobky, které jsou označeny pod kódy nomenklatury 2204, 2205, 2206, jejichž skutečný obsah alkoholu přesahuje 1,2% objemových, ale nesmí přesahovat 22% objemových, které nejsou šumivým ani tichým vínem nebo nepodléhají dani z piva.

Šumivé víno rozumíme všechny výrobky, které jsou plněny do lahví s hřibovitou zátkou pro šumivé víno, která je upevněna zvláštním úchytným zařízením nebo které při uzavřeném obsahu při 20°C mají přetlak 3 bary a více a ten lze odvodit z přítomnosti rozpuštěného oxidu uhličitého.

Základ daně

Základem daně z vína a meziproduktů je množství vína a meziproduktů vyjádřené v hektolitrech.

Sazby daně

Text	Sazba daně
Šumivá vína	2 340 Kč/hl
Tichá vína	0 Kč/ hl
Meziprodukty	2 340 Kč/hl

Daň z tabákových výrobků**Plátce daně**

Plátce daně z tabákových výrobků jsou také fyzické nebo právnické osoby, které poruší zákaz prodeje cigaret konečnému spotřebiteli za cenu vyšší, než je cena pro konečného spotřebitele uvedená na tabákové nálepce.

Předmět daně

Předmětem daně z tabákových výrobků jsou veškeré tabákové výrobky. Tabákovými výrobky rozumíme cigarety, doutníky, cigarillos a tabák ke kouření.

Nyní si v rámci předmětu daně jednotlivé tabákové výrobky rozepíšeme.

Cigarety jsou:

- tabákové provazce, které se kouří a nejsou doutníky ani cigarillos,
- tabákové provazce, které se jednoduchou neprůmyslovou manipulací vloží do dutinek z cigaretového papíru,
- tabákové provazce, které se jednoduchou neprůmyslovou manipulací zabalí do cigaretového papíru.

Doutníky a cigarillos tabákové smotky:

- obsahují výlučně přírodní tabák,
- mají krycí list z přírodního tabáku,
- obsahují tabákovou náplň, krycí list v normální barvě doutníku zakrývající celý výrobek včetně případného filtru, ale nezakrývají náustek v případě náustkových doutníků a vázací list,
- obsahují tabákovou náplň, krycí list v normální barvě doutníku zakrývající celý výrobek včetně případného filtru, ale nezakrývají náustek v případě náustkových doutníků.

Tabákem ke kouření:

- tabák řezaný, popřípadě jinak dělený, kroucený nebo lisovaný do desek a způsobilý ke kouření bez dalšího průmyslového zpracování,
- tabákový odpad upravený pro prodej konečnému spotřebiteli, který je možné kouřit
- tabák ke kouření obsahující více než 25% hmotnosti tabákových částic užších než 1mm; jedná se o jemně řezaný tabák určený pro ruční výrobu cigaret

Ostatní tabákové výrobky jsou určeny pro konečného spotřebitele a k jinému účelu, než je ke kouření; výjimku tvoří šňupavé a žvýkací tabáky.

Základ daně

Základem daně rozumíme, pro procentní část daně u cigaret, cena pro konečného spotřebitele. Dále základem daně rozumíme, pro pevnou část daně u cigaret, množství vyjádřené v kusech. Základem daně u doutníků a cigarillos je množství vyjádřené v kusech a u tabáku ke kouření množství vyjádřené v kilogramech.

Sazba daně

Text	Sazba daně		
	Procentní část	Pevná část	Minimální
cigarety	28%	1,03 Kč/kus	Celkem nejméně však 1,92 Kč/kus
doutníky, cigarillos		1,15 Kč/kus	
tabák ke kouření		1 280,00 Kč/kg	
ostatní tabák		1 280,00 Kč/kg	

Animace 10: [Animace SWF\5c, Dane neprime.swf](#)

Animace ukazuje rozdělení nepřímých daní v České Republice. Každá daň je pak zařazena podle toho, do které oblastí patří.

Shrnutí pojmů

Daň, přímé daně, nepřímé daně, zdaňovací období, předmět daně, srážková daň, daňové subjekty, plátce, poplatník, základ daně, dílčí základ daně, samostatný základ daně, záloha na daň, osvobozené příjmy, smlouvy o zamezení dvojího zdanění, fyzické osoby (FO), právnické osoby (PO)

Otázky

- 1) Jaké známe daně přímé?
- 2) Jaké známe daně nepřímé?
- 3) Popište daň z příjmů fyzických osob.
- 4) Popište daň z příjmů právnických osob.
- 5) Popište daň dědickou, darovací.
- 6) Popište daň silniční.
- 7) Popište daň z nemovitosti.
- 8) Popište majetkové daně.
- 9) Popište daň spotřební.
- 10) Popište daň z přidané hodnoty (DPH).

Literatura

- [1] DAŇOVÉ ZÁKONY 2010. Praha. KMa Levné knihy. 2010.
- [2] VANČUROVÁ, A., LÁCHOVÁ, L. *Daňový systém ČR aneb učebnice daňového práva*. Praha. Nakladatelství 1. VOX, a.s. 2010.
- [3] MARKOVÁ, H. *Daňové zákony 2010*. Praha. Grada Publishing, a.s. 2010.
- [4] VANČUROVÁ, A., a kolektiv autorů. *Daňový systém ČR - cvičebnice*. Praha. Nakladatelství 1. VOX, a.s. 2006.
- [5] DUŠEK, J. *Daně z příjmů 2009*. Praha. Grada Publishing, a.s. 2009
- [6] DUŠEK, J. *DPH 2009*. Praha. Grada Publishing, a.s. 2009.
- [7] LEDVINKOVÁ, J. *DPH a daňové doklady v praxi*. Praha. Nakladatelství 1. VOX, a.s. 2006.
- [8] SEDLÁKOVÁ, E., KLÍMA, J. *Komentované znění zákona o daních z příjmů*. Praha. Nakladatelství 1. VOX, a.s. 2006.
- [9] Internetový zdroj. [www. center.cz](http://www.center.cz). – Daňové zákony ČR – on line server.
- [10] [http://www. mesec.cz/dane/pruvodce/](http://www.mesec.cz/dane/pruvodce/)

MARKOVÁ, H. *Daňové zákony 2009*. Praha: Grada publishing, 2009. 216 s. ISBN 978-80-247-2803-2

6. VEŘEJNÁ SPRÁVA A ROZPOČTY

Čas ke studiu: 2 hodiny

Cíl Po prostudování tohoto odstavce budete umět

- vysvětlit co je veřejná správa,
- definovat základní funkce veřejných financí,
- klasifikovat rozpočtové zásady,
- vysvětlit co je státní správa a samospráva,
- definovat co patří do rozpočtové soustavy,
- vyhodnotit, jaký může být státní rozpočet,

Výklad

6.1. Veřejná správa

Veřejná správa je společenskou činností, kterou se spravuje veřejné záležitosti ve státě a realizuje se výkonnou mocí státu, veřejnoprávními subjekty (obce, kraje, komory), které kromě státem delegovaných oblastí spravují věci veřejné svým jménem (samospráva). Pojmeme veřejná správa se rozumí i orgány a organizace veřejné správy.

Státní správa

Státní správou se realizuje výkonná moc státu, především organizováním, prováděním a zajišťováním zákonů. Zároveň se na nižších stupních realizují nařízení stupňů vyšších, představovaná obecně závaznými předpisy, které mají povahu normativně správních aktů. Státní správa má vůči svému vymezenému okolí nařizovací pravomoc. Lze tedy souhrnně konstatovat, že státní správa je vykonávána v symbióze výkonného, prvozákonného a nařizovacího aspektu její činnosti. Z organizačního hlediska pak představuje hierarchickou soustavu příslušných státních orgánů.

Samospráva

Samosprávou se rozumí realizace vymezených úkolů správy státu, decentralizovaných na veřejnoprávní nestátní subjekty, jejichž se bezprostředně dotýkají. V samosprávě jde o zaměření na záležitosti v okruhu své působnosti (územní, osobní, věcné vymezení). Samospráva disponuje příslušným rozsahem veřejné moci, jednak pro realizaci vlastních samosprávních aktů, jednak pro výkon obsahu zákonů státu v podmínkách působení samosprávných subjektů. Samospráva plní i organizační a mocensko – ochrannou funkci, má

oprávnění k tvorbě samosprávních moci. K výkonu samosprávy jsou vytvářeny samosprávné orgány.

6.2. Veřejné finance

Veřejné finance se zabývají tím, jak získat potřebné finanční prostředky a efektivně je použít na financování jednotlivých druhů státních zásahů. Znalost veřejných financí by měla pomoci dosáhnout efektivních rozhodnutí ve veřejné volbě.

Veřejné finance jsou tedy vztahy tvorby, rozdělení a užití různých peněžních fondů, přičemž respektují tři základní principy:

- **nenávratnosti**, čímž se liší od ostatních finančních vztahů
- **neekvivalentnosti**, kdy není přímá úměra mezi příjmy, které do peněžních fondů plynou od různých subjektů (např. daně) a výdaji, které tyto subjekty z těchto fondů získávají (např. na veřejné statky)
- **nedobrovolnosti**, jelikož tyto finanční vztahy jsou podloženy legislativou.

Funkce veřejných financí

Teorie vymezuje 3 základní funkce veřejných financí:

- **alokační**, která je spjata s existencí nutnosti zajišťovat veřejné statky a efektivně alokovat finanční prostředky
- **redistribuční**, která je spojena se sociálními cíli, spočívá ve využití efektivních nástrojů redistribuce, a to při tvorbě, rozdělení a použití peněžních fondů, cílem je zmírnit nerovnost mezi subjekty
- **stabilizační**, která využívá tvorby, rozdělení a použití peněžních fondů ke stabilizaci ekonomiky.

6.3. Veřejné rozpočty

Předpokladem úspěšného fungování každé vládní úrovně a důležitým finančním nástrojem k zajištění jednotlivých úrovní veřejné vlády a veřejné správy je příslušný **veřejný rozpočet**. V širších souvislostech můžeme mluvit o soustavě veřejných rozpočtů. Veřejné rozpočty a ostatní peněžní fondy tvoří rozpočtovou soustavu. Pod pojmem **rozpočtová soustava** se rozumí:

- **soustava peněžních fondů**, z nichž nejdůležitější jsou veřejné rozpočty,
- **soustava rozpočtových vztahů** uvnitř rozpočtové soustavy,
- **soustava orgánů a institucí**, které se starají o tvorbu, rozdělování a užití veřejných rozpočtů, zajišťují jejich naplnění. Významné postavení má zde **ministerstvo financí** – je vrcholným orgánem rozpočtové soustavy, a jeho decentralizované orgány jsou např. finanční úřady a finanční ředitelství.

Do rozpočtové soustavy patří:

- a) **soustava veřejných rozpočtů**, a to:
 - státní rozpočet,
 - rozpočty okresních úřadů,
 - rozpočty měst a obcí,

- rozpočty krajů,
- rozpočty organizačních složek,
- b) **soustava mimorozpočtových fondů, a to:**
 - státní fondy,
 - mimorozpočtové fondy měst a obcí,
 - mimorozpočtové fondy na úrovni krajů
- c) **rozpočty vládních neziskových organizací**, např. příspěvkové organizace zřizované státem,

Rozpočet může být:

- 1) **vyrovnaný**, jsou-li příjmy rovny výdajům
- 2) **přebytkový**, jsou-li příjmy vyšší než výdaje. Je-li tento stav na konci rozpočtového období, přebytek se převede do rezerv nebo se může investovat do nákupu nerizikových cenných papírů,
- 3) **schodkový (deficitní)**, jsou-li příjmy nižší než výdaje. To znamená, že se deficit bude muset vyrovnat z finančních rezerv vytvořených v minulých obdobích nebo návratnými finančními prostředky, nejčastěji emisí státních dluhopisů, úvěrování centrální bankou, zahraničními úvěry i úsporami vnitřního soukromého sektoru.

Rozpočtové zásady:

- a) zásada každoročního sestavování a schvalování rozpočtu,
- b) zásada reálnosti a pravdivosti rozpočtu, reálně sestavený návrh rozpočtu je jedním z důležitých předpokladů pro jeho splnění bez větších odchylek,
- c) zásada úplnosti a jednotnosti rozpočtu, využívá se závazná rozpočtová skladba, která jednotně člení příjmy a výdaje v celé rozpočtové soustavě,
- d) zásada dlouhodobé vyrovnanosti rozpočtu, která předpokládá stabilní finance a ne zadlužování státu,
- e) zásada efektivnosti a hospodárnosti rozpočtu, která je také propojena na zásadu účelovosti,
- f) zásada publicity rozpočtu, tedy jeho zveřejnění občanům.

6.4. Státní rozpočet

Státní rozpočet je nejvýznamnějším veřejným rozpočtem, jelikož soustřeďuje největší část příjmů rozpočtové soustavy. Prostřednictvím státního rozpočtu jsou realizovány základní cíle rozpočtové politiky vlády. Je nejvýznamnějším nástrojem stabilizační politiky. Prostřednictvím státního rozpočtu se nenávratným způsobem přerozděluje významná část hrubého domácího produktu.

Státní rozpočet je:

- a) centralizovaný peněžní fond, soustřeďuje rozhodující část finančních prostředků rozpočtové soustavy, do jeho příjmů plyne rozhodující část daňového výnosu,
- b) nejdůležitější bilance státu, příjmy a výdaje státního rozpočtu závazně člení rozpočtová skladba. U státního rozpočtu je důležité rozpočtové saldo, tzn. do jaké

míry kryjí příjmy výdaje. Vzhledem k objemu státního rozpočtu je významná výše jeho deficitu, způsob jeho krytí a dopad deficitu do růstu státního dluhu a tím i dluhu veřejného,

- c) finanční plán, státní rozpočet by měl být závazným finančním plánem, neboť nabývá formy rozpočtového zákona. Pokud státní rozpočet není schválen do začátku rozpočtového období, hospodaří se podle tzv. rozpočtového provizoria.

Za plnění státního rozpočtu odpovídá ministerstvo financí.

Příjmy státního rozpočtu:

Nejvýznamnější skupinu tvoří daňové příjmy (včetně sociálního pojištění – největší část příjmů), které mají charakter pravidelně se opakujících příjmů. Výlučným příjmem státního rozpočtu jsou cla. Jde o jednorázovou daň.

Druhou skupinu příjmů státního rozpočtu tvoří nedaňové příjmy. Tady můžeme zahrnout příjmy z prodeje státního majetku, z pronájmu státního majetku, přijaté sankční platby apod. Můžeme zde také uvést i návratné zdroje, jako jsou příjmy z emise státních dluhopisů a půjček v cizích zemích.

ČR také čerpá finanční prostředky do státního rozpočtu z fondů Evropské unie.

Výdaje státního rozpočtu

Nejvýznamnějšími výdaji státního rozpočtu jsou:

- 1) starobní důchody, nemocenská, podpora v nezaměstnanosti, mateřská, ostatní sociální dávky,
- 2) výdaje na armádu, policii, prokuraturu, soudy, vládu, kulturu, školství, sport apod.
- 3) infrastruktura, dotace.

Shrnutí pojmů

státní správa, samospráva, veřejný rozpočet, veřejné finance, státní rozpočet, rozpočtové zásady, rozpočtové příjmy a výdaje,

Otázky

- 1) Z čeho se skládá veřejný rozpočet?
- 2) Jaké příjmy a výdaje má státní rozpočet?
- 3) Jaké základní funkce plní veřejný rozpočet?
- 4) Jaký může být státní rozpočet?
- 5) Jaké mohou být příjmy a výdaje státního rozpočtu?
- 6) Jaké známe rozpočtové zásady?
- 7) Jaké základní funkce mají veřejné finance?

Literatura

- [6] STIBOR, M., VAŠUT. P., VOZŇÁKOVÁ, I. *Finanční systémy*, Ostrava. Vysoká škola báňská – TU. 2005.
- [7] PEKOVÁ, J. *Veřejné finance. Úvod do problematiky*. Praha. ASPI Publishing, s.r.o., 2001.
- [8] PEKOVÁ, J. *Hospodaření obcí a rozpočet*. Praha. CODEX Bohemia. 1997.
- [9] SYNEK, M. a kolektiv. *Podniková ekonomika, 2. vydání*. Praha. C. H. Beck. 2000.
- [10] BROWN, C. V., JACKSON, P. M. *Public Sector Economics, 4th Edition*. Oxford UK and Cambridge USA. 1994.

7. POJIŠŤOVNICTVÍ

Čas ke studiu: 4 hodiny

Cíl Po prostudování tohoto odstavce budete umět

- definovat a vysvětlit funkci komerčního pojištění,
- definovat a vysvětlit funkci sociálního pojištění,
- definovat a vysvětlit funkci zdravotního pojištění,

Výklad

Nahodilé (nepředvídatelné) události a jejich negativní dopady mají původ v působení přírodních jevů (povodně, větrné smrště, blesky apod.), nebo v nedokonalosti existence společnosti (násilí, havárie, neopatrnost aj.).

Negativní dopady nahodilostí promítající se do potřeby peněžních prostředků lze řešit buď vytvářením vlastních rezerv, nebo přesunutím rizika jejich dopadů na speciální finanční investici – pojišťovnu.

Pojišťovací systém se v České republice vyskytuje ve dvou formách:

- 1) Komerční pojištění, jímž se poskytuje pojistná ochrana komerčními pojišťovnami na komerčních principech
- 2) Sociální a zdravotní pojištění, kterým se zajišťuje poskytování zdravotní péče, důchodová pojištění a nemocenské pojištění, přičemž rozhodující pravidla stanovuje stát a má charakter specifické daně.

7.1. Komerční pojištění

Pojištění v komerčním pojišťovnictví je vztah, kdy pojišťovna uhradí pojištěnému újmu, která vznikla v rámci pojistných podmínek. Za tento závazek hradí pojištěný pojistné, jako úplatu za přenos rizik na pojišťovnu.

Pojišťovnou může být pouze právnická osoba s povolením Ministerstva financí ve formě akciové společnosti nebo družstva. Základní kapitál pojišťovny musí pobývat podle druhu pojišťovacích činností nejméně od 60 mil. Kč do 200 mil. Kč.

Do pojišťovacích činností se kromě uzavírání pojistných smluv a plnění z nich vyplývajících zařazuje nakládání s aktivy, jejichž zdrojem jsou technické rezervy pojišťovny (viz dále), uzavírání smluv pojišťoven se zajišťovnami a zábranná činnost (k předcházení vzniku škod a zmírňování jejich následků).

K plnění závazků z provozování pojistné a zajišťovací činnosti, které jsou pravděpodobné nebo jisté, ale nejisté je jejich výše nebo okamžik, ke kterému vzniknou se musí povinně tvořit technické rezervy.

Je-li provozována pojišťovací činnost podle jednoho nebo více pojistných odvětví životních pojištění, vytváříme povinně tyto technické rezervy:

- a) rezervu na nezasloužené pojistné,
- b) rezervu na pojistná plnění,
- c) rezervu pojistného životních pojištění,
- d) rezervu na prémie a slevy,
- e) rezervu životních pojištění, je-li nositelem investičního rizika pojistník,
- f) rezervu na splnění závazků z použité technické úrokové míry a ostatních početních parametrů,
- g) rezervu pojistného neživotních pojištění,
- h) jinou rezervu.

Je-li provozována pojišťovací činnost podle jednoho nebo více pojistných odvětví neživotních pojištění, vytváří tuzemská pojišťovna tyto technické rezervy:

- a) rezervu na nezasloužené pojistné,
- b) rezervu na pojistná plnění,
- c) rezervu na prémie a slevy,
- d) vyrovnávací rezervu,
- e) rezervu pojistného neživotních pojištění,
- f) rezervu na splnění závazků z ručení za závazky podle zákona upravujícího pojištění odpovědnosti z provozu vozidla,
- g) jinou rezervu.

Tuzemská pojišťovna, která současně s pojišťovací činností provozuje i zajišťovací činnost, vytváří technické rezervy odpovídající jejím závazkům vyplývajícím z jí uzavřených zajišťovacích smluv.

Zajišťovací činností se rozumí dělení pojistných rizik vzniklých s provozováním pojištění. Ve smluvním vztahu se zajišťovna zavazuje poskytnout pojišťovně ve sjednaném rozsahu plnění, nastane-li nahodilá událost ve smlouvě označená. Pojišťovna se zavazuje platit zajišťovně určenou část pojistného z uzavřených pojistných smluv. S určitou mírou zjednodušení lze zajišťovací činnost charakterizovat jako pojištění. Základní kapitál zajišťovny činní nejméně 1 mld. Kč.

Zákon o pojišťovnictví pak vymezuje příslušné formy finančního umístění:

- státní, bankovní, komunální dluhopisy, hypotéční zástavní listy, pokladniční poukázky, veřejně obchodovatelné akcie a podílové listy,

- státní dluhopisy členských států Evropské unie, zahraniční cenné papíry, s nimiž se obchoduje na veřejném trhu členských států Evropské unie,
- půjčky, úvěry, směnky a jiné pohledávky, jejichž splnění je zajištěno bankovní zárukou, směnečným rukojemstvím, nebo bankovním avalem,
- depozita a depozitní certifikáty u bank,
- nemovitosti na území České republiky, předměty a díla umělecké kulturní hodnoty pojištěné u jiné pojišťovny.

Část finančního umístění musí být uložena v takové formě, aby byla zabezpečena splnitelnost závazků z provozované pojišťovací a zajišťovací činnosti ve lhůtách stanovených zvláštním zákonem a dohodnutých v pojistné smlouvě. Limity pro jednotlivé složky finanční skladby určuje Ministerstvo financí.

Finanční stabilita pojišťoven a zajišťoven je náplní funkce pojistného matematika, který potvrzuje správnost stanovení sazeb pojistného, výpočtu pojistných rezerv a solventnosti. Pojistný matematik má povinnost informovat Ministerstvo financí o nepříznivých tendencích ovlivňujících finanční situaci.

Pojištění se rozděluje do odvětví životních pojištění a neživotních pojištění.

Životní pojištění kryje dvě základní rizika – riziko úmrtí a riziko dožití. U pojištění pro případ úmrtí jde o krytí finančních potřeb pozůstalých. Pojištění pro případ dožití má spořicí charakter a vytváří jeden ze zdrojů krytí potřeb ve stáří. Smíšené životní pojištění je kombinací dvou předchozích. Pojistná částka se v případě dožití vyplátí v daný den, v případě dřívější smrti se vyplácí stejná částka ve prospěch pojistníkem určené osobě (obmyšlenému). Zvláštní formou je investiční životní pojištění. Výše pojistného plnění závisí na výnosech z investování rezerv pojistného, přičemž rizika nese pojistník. Zpravidla má vyšší zhodnocení za cenu převzetí rizika. U životních pojištění lze sjednat i připojištění rizik neživotního charakteru (úraz, invalidita, nemocenská, apod.).

Neživotní pojištění zahrnuje celou škálu rizik neživotního charakteru – rizika ohrožující zdraví a životy osob, rizika vyvolávající věcné škody a rizika finančních ztrát. V kombinaci s produkty životního pojištění se pak nabízí komplexní pojistná ochrana. Z pohledu potřeb se dělí na neživotní pojištění osob, pojištění majetková, odpovědnostní, pojištění právní ochrany a cestovní pojištění.

Neživotní pojištění osob zahrnuje pojištění úrazové a nemocenské. Základem úrazového pojištění je krytí trvalých následků úrazu a smrti s následkem úrazu. Pojistné plnění je sjednáno na dobu nezbytného léčení, denní odškodné za dobu pracovní neschopnosti a při pobytu v nemocnici, i úhrada nákladů spojených s úrazem. Může být sjednáno samostatně, nebo v rámci sdružených pojištění (s životními riziky), ale i v rámci cestovního pojištění nebo pojištění motorových vozidel. Pojistné plnění je buď jednorázové, nebo má formu důchodu (časově omezenou nebo doživotního). Nemocenské pojištění provozované komerčními pojišťovnami se uplatňuje jako doplněk všeobecného zdravotního pojištění a povinného sociálního nemocenského pojištění, pokud má osoba zájem na vyšším rozsahu pokrytí potřeb, nebo není zahrnuta do povinného pojištění. Mimo jiné může kryt rizika ve formě pojištění léčebných výloh v zahraničí, pojištění nadstandardního vybavení pobytu v nemocnici, vybraných stomatologických výkonů apod.

Pojištění majetková se vztahují na rizika způsobená živelnými událostmi, požárem, krádeží, vandalismem a dalšími vybranými nebezpečími na věcech movitých i nemovitých. K nejznámějším patří pojištění budov, domácností, havarijní pojištění motorových vozidel,

plavidel a letadel, pojištění zboží při přepravě, hospodářských zvířat, pojištění věcí, peněz, cenin a starožitností pro případ odcizení a další.

Pojištění odpovědnosti za škodu je jedním z nejdůležitějších, protože kryje rizika, kdy pojištěný subjekt způsobí svou činností škodu jinému (na majetku, zdraví, životě, finanční škodu). Dále zahrnuje pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, pojištění odpovědnosti zaslátelce, v běžném občanském životě, i způsobenou zaměstnancem při výkonu povolání. Povinné pojištění ze zákona se uplatňuje u motorových vozidel, letadel a plavidel a u výkonu některých profesí za profesionální chyby a omyly (lékaři, lékárníci, advokáti, notáři, daňoví poradci, pojišťovací makléři a agenti, správci konkurzní podstaty atd.). Pojistit lze dále poskytnutí úvěru, vznik různých činností, vznik škod na životní prostředí apod.

Pojištění právní ochrany kryje rizika spojená s prosazováním zájmů pojištěného. Jde zpravidla o krytí soudních nákladů, nákladů na svědky a soudní znalce, odměny právnímu zástupci, výdaje pojištěného za cesty k soudnímu řízení apod.

Cestovní pojištění kryje léčebné výlohy v zahraničí, asistenční službu v zahraničí, pojištění odpovědnosti za škodu, zavazadel a storna zájezdu.

Peněžní připojištění je upraveno zákonem 42/1994 Sb. Prostředky spravují penzijní fondy. Je daňově zvýhodněno a na připojištění svých zaměstnanců mohou přispívat i zaměstnavatelé.

7.2. Sociální pojištění - zákon č. 589/1992 Sb.

Pojistné na sociální zabezpečení zahrnuje pojistné na důchodové pojištění, pojistné na nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Pojistné je příjmem státního rozpočtu.

Poplatníci pojistného jsou zaměstnavatele, jimiž se pro účely tohoto zákona rozumějí právnické nebo fyzické osoby, které zaměstnávají alespoň jednoho zaměstnance, organizační složky státu, v nichž jsou zařazeni zaměstnanci v pracovním poměru nebo činní na základě dohody o pracovní činnosti, a služební úřady, v nichž jsou státní zaměstnanci zařazeni k výkonu státní služby a dále zaměstnanci zařazení pod paragraf 3b) zákona.

Vyměřovacím základem zaměstnance pro pojistné na důchodové pojištění je úhrn příjmů, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob podle zákona o daních z příjmů a nejsou od této daně osvobozeny a které mu zaměstnavatel zúčtoval v souvislosti se zaměstnáním, které zakládá účast na nemocenském pojištění nebo účast jen na důchodovém pojištění.

Vyměřovacím základem zaměstnavatele jsou částky odpovídající úhrnu vyměřovacích základů jeho zaměstnanců.

Vyměřovacím základem u OSVČ (osoby samostatně výdělečně činné) je částka, kterou si určí, ne však méně než 50 % daňového základu. OSVČ může svoji samostatnou činnost vykonávat jako hlavní i vedlejší činnost.

Osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění platí pojistné po dobu trvání dobrovolné účasti.

Vyměřovacím základem osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění je částka, kterou si určí, nejméně však částka ve výši jedné čtvrtiny průměrné mzdy platné v kalendářním roce, ve kterém se pojistné na důchodové pojištění platí.

Vyměřovacím základem zahraničního zaměstnance pro pojistné na nemocenské pojištění je měsíční základ, jehož výši určuje zahraniční zaměstnanec.

Rozhodným obdobím je kalendářní měsíc, u osoby samostatně výdělečně činné kalendářní rok, za který se pojistné platí.

Sazby pojistného z vyměřovacího základu činní:

- a) u zaměstnavatele 25 % z vyměřovacího základu, z toho 3,3 % na nemocenské pojištění, 21,5 % na důchodové pojištění, 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti,
- b) u zaměstnanců 6,5 %,
- c) u osob samostatně výdělečně činných 29,2 %, z toho 28 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti,
- d) u osob dobrovolně účastných 28 % z vyměřovacího základu na důchodové pojištění,
- e) u zahraničního zaměstnance 2,3 % z vyměřovacího základu.

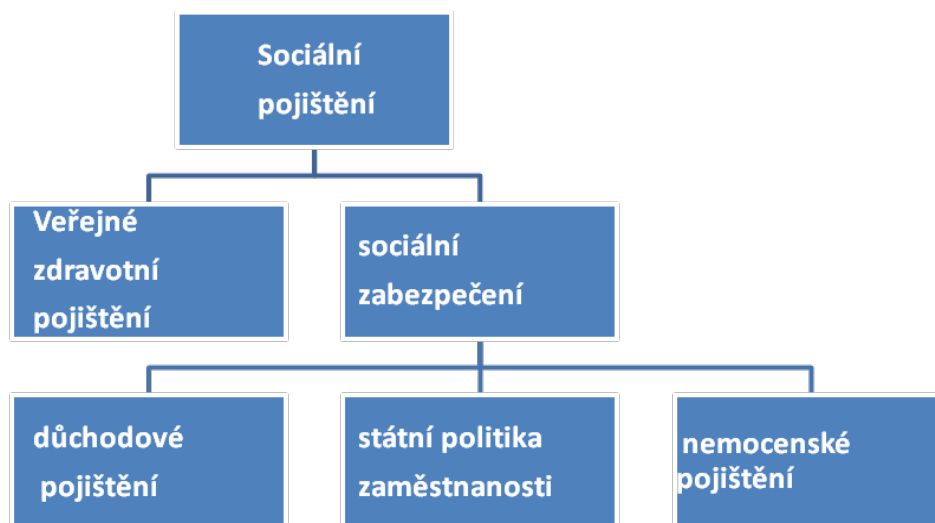
Odvod pojistného provádějí zaměstnavatele za sebe i své zaměstnance, kterým pojistné srazí z jejich příjmů. Odvod se provádí měsíčně od 1. do 20. dne následujícího měsíce.

Osoba samostatně výdělečně činná platí pojistné buď jednorázově, nebo formou záloh. Jednorázově se platí pojistné po podání přehledu o příjmech a výdajích za příslušný rok. Zálohově se platí měsíčně v případech, kdy se osoba samostatně výdělečně činná přihlásila k účasti na důchodovém pojištění nebo jí vznikla povinnost placení.

Osoba dobrovolně účastná důchodového pojištění platí pojistné měsíčně.

Přeplatek na pojistném se vrací do 1 měsíce od doby jeho zjištění. Za žádost o vrácení přeplatku se vždy považuje podání přehledu o příjmech a výdajích.

Penále činí 0,05 % dlužné částky za každý kalendářní den. Neplatí pro osobu dobrovolně účastnou důchodového pojištění a pro osobu samostatně výdělečně činnou za období, kdy tuto činnost nevykonává.

Obr. 8 Schéma sociálního pojištění v ČR

7.3. Zdravotní pojištění – zákon č. 592 /1992 Sb.

Ze zdravotního pojištění se hradí zdravotní péče poskytnutá pojištěnci v zájmu zachování nebo zlepšení jeho zdravotního stavu v rozsahu a za podmínek stanovených zákonem č. 48/1997 Sb. „O veřejném zdravotním pojištění“. Zdravotní péče zahrnuje mimo jiné léčebnou péči ambulantní a ústavní, pohotovostní a záchrannou službu, poskytování léků, zdravotnické techniky a stomatologických výrobků, lázeňskou péči, preventivní péči, atd.

Podle zákona o zdravotním pojištění jsou pojištěny osoby, které:

- mají trvalý pobyt na území České republiky,
- nemají trvalý pobyt, ale jsou zaměstnanci firem, které mají sídlo v České republice.

Zdravotní pojištění vzniká dnem narození (u trvalého pobytu), dnem získání trvalého pobytu a dnem, kdy se osoba bez trvalého pobytu stala zaměstnancem. Zaniká v opačných případech.

Kromě pojištěnců jsou plátcem pojistného zaměstnavatelé a stát. Pojištěnec je plátcem pojistného, pokud:

- a) je zaměstnancem v pracovním poměru účastným nemocenského pojištění; za zaměstnance se pro účely zákona dále považují:
 - osoby ve služebním poměru, soudci,
 - poslanci Poslanecké sněmovny a členové Senátu,
 - členové vlády, členové Nejvyššího kontrolního úřadu, ředitel Bezpečnostní informační služby,
 - zaměstnanci činí na základě dohody o pracovní činnosti,
 - členové družstva, společníci a jednatelé společnosti s ručením omezeným a komanditisté komanditní společnosti, kteří s příslušnými právníckými osobami nejsou v pracovně právním vztahu, ale vykonávají pro ně práce, za které jsou odměňováni,
 - a další osoby, které taxativně uvádí zákon;
- b) je osobou samostatně výdělečně činnou (včetně společníků veřejné obchodní společnosti a komplementářů komanditní společnosti);
- c) má na území České republiky trvalý pobyt, ale nepatří mezi výše uvedené osoby a není za ni plátcem stát.

Zaměstnavatel je plátcem části pojistného za své zaměstnance z příjmů, zakládajících účast na nemocenském pojištění.

Stát je plátcem prostřednictvím státního rozpočtu za:

- nezaopatřené děti, důchodce,
- ženy na mateřské dovolené, příjemce rodič. příspěvku,
- uchazeče o zaměstnání, osoby ve výkonu trestu,
- osoby převážně či úplně bezmocné a osoby o ně pečující,

- osoby celodenně pečující o alespoň jedno dítě do věku 7 let nebo nejméně o dvě děti do věku 15 let,
- další v zákoně uvedené osoby.

Výše pojistného činí 13,5 % z vyměřovacího základu za rozhodné období.

Vyměřovacím základem u zaměstnance je úhrn příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob podle zákona o daních z příjmů a nejsou od této daně osvobozeny a které mu zaměstnavatel zúčtoval v souvislosti se zaměstnáním.

Pojistné za zaměstnance se stanoví z vyměřovacího základu, nejméně však z minimálního vyměřovacího základu. Minimálním vyměřovacím základem je minimální mzda.

Vyměřovacím základem OSVČ - osoby samostatně výdělečně činné

Vyměřovacím základem u osoby samostatně výdělečně činné je 35 % příjmu z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti před rokem 2004, 40 % příjmu z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti v roce 2004, 45 % příjmu z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti v roce 2005 a od roku 2006 50 % příjmu z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti po odpočtu výdajů vynaložených na jeho dosažení, zajištění a udržení.

Vyměřovacím základem u osoby, za kterou je plátcem pojistného stát, je částka stanovena na 5 355 Kč na kalendářní měsíc.

Vyměřovacím základem u osoby, která nemá příjmy ze zaměstnání, ze samostatné výdělečné činnosti a není za ní plátcem stát (dále osoba bez zdanitelných příjmů), je minimální mzda.

Rozhodným obdobím, z něhož se zjišťuje vyměřovací základ, je kalendářní měsíc, za který se pojistné platí, u osoby samostatně výdělečně činné je to kalendářní rok.

Odvod pojistného za zaměstnance provádí zaměstnavatel, přičemž část pojistného hradí za své zaměstnance (9 %) a část (4,5 %) odvádí srážkou ze mzdy zaměstnance. Pojistné se platí za jednotlivé kalendářní měsíce a je splatné od 1. do 20. dne následujícího kalendářního měsíce.

Odvod pojistného OSVČ - osoby samostatně výdělečně činné odvádí v prvním kalendářním roce této činnosti měsíční zálohy na pojistné vypočtené z minimálního vyměřovacího základu, pokud si sama nestanoví zálohu vyšší. Ve druhém roce a v následujících letech výkonu samostatné výdělečné činnosti se výše zálohy na pojistné stanoví procentní sazbou uvedenou v § 2 z měsíčního vyměřovacího základu. Měsíční vyměřovací základ činí průměr, který z vyměřovacího základu určeného podle § 3a pro stanovení pojistného ze samostatné výdělečné činnosti za předcházející kalendářní rok připadá na jeden kalendářní měsíc s tím, že se přihlíží jen k těm kalendářním měsícům, v nichž byla samostatná výdělečná činnost vykonávána alespoň po část tohoto měsíce. Maximální výše zálohy je částka vypočtená procentní sazbou z jedné dvanáctiny maximálního vyměřovacího základu. Takto vypočtené zálohy se poprvé zaplatí za kalendářní měsíc, ve kterém byl nebo měl být podán přehled podle § 24 odst. 2, a naposledy za kalendářní měsíc předcházející kalendářnímu měsíci, ve kterém byl nebo měl být takový přehled předložen v dalším kalendářním roce.

Osoba samostatně výdělečně činná, která je současně zaměstnancem a samostatně výdělečná činnost není hlavním zdrojem jejích příjmů, není povinna platit zálohy pojistného. Celkové pojistné pak platí do osmi dnů od daňového přiznání.

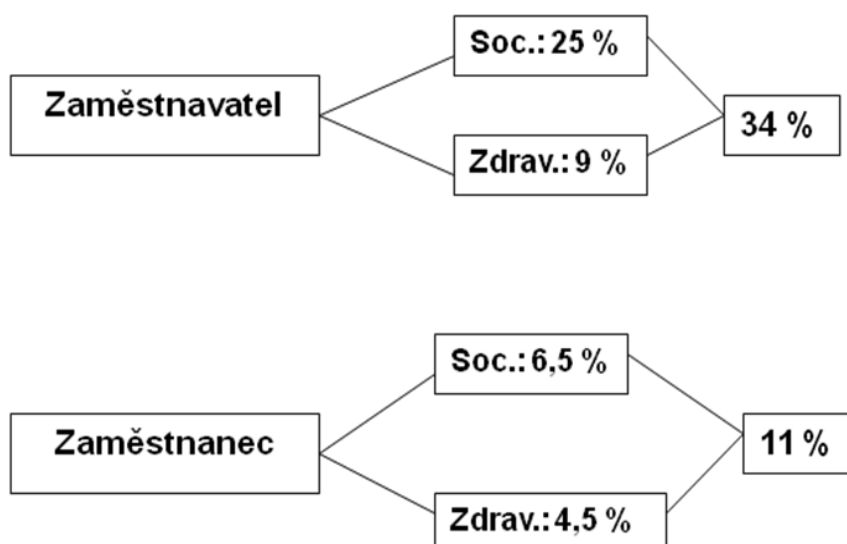
Doplatek rozdílu mezi zálohami a vypočtenou výší pojistného je splatný do osmi dnů od podání daňového přiznání. Přeplatek by měl být vrácen nejpozději do 30 dnů od podání přehledu o pojistném.

Odvod za osoby bez zdanitelných příjmů má lhůtu od prvního dne kalendářního měsíce do osmého dne měsíce následujícího.

Odvod pojistného hrazeného státem provádí měsíčně Ministerstvo financí České republiky do dvacátého dne předcházejícího měsíce.

Penále ve výši 0,05 % dlužné částky za každý kalendářní den je povinen zaplatit plátec pojistného v případě opožděného placení pojistného (týká se i záloh), nebo placení v nižší částce. Penalizaci ve stejné výši podléhá i opožděné vrácení přeplatku zdravotní pojišťovnou. Penále se nepředepíše, nepřesáhne-li v úhrnu 100 Kč za kalendářní rok.

Tab. 6 Odvody sociálního a zdravotního pojištění platné od 1.1. 2010

Animace 11: [Animace SWF\7a, Odvody pojisteni.swf](#)

Animace ukazuje rozdělení a výši odvodů sociálního a zdravotního pojištění v ČR.

Shrnutí pojmů

komerční pojištění, sociální pojištění, zdravotní pojištění, pojistné, odvod pojistného, technické rezervy, zajišťovací činnost, vyměřovací základ, rozhodné období

Otázky

- 1) K čemu nám slouží komerční pojištění?
- 2) Jaké známe formy komerčního pojištění?
- 3) Popište systém sociálního pojištění.
- 4) Popište systém zdravotního pojištění.

Literatura

- [11] STIBOR, M., VAŠUT, P., VOZŇÁKOVÁ, I. *Finanční systémy*, Ostrava. Vysoká škola báňská – TU. 2005.
- [12] VANČUROVÁ, A., LÁCHOVÁ, L. *Daňový systém ČR aneb učebnice daňového práva*. Praha. Nakladatelství 1. VOX, a.s. 2010.
- [13] VANČUROVÁ, A. a kolektiv autorů. *Daňový systém ČR - cvičebnice*. Praha. Nakladatelství 1. VOX, a.s. 2006.
- [14] PEKOVÁ, J. *Veřejné finance. Úvod do problematiky*. Praha. ASPI Publishing, s.r.o., 2001.
- [15] VOSTATEK, J. *Sociální a soukromé pojištění*. Praha. CODEX Bohemia. 1996.
- [16] <http://www.Mesec.cz/dane/socialni-pojisteni/pruvodce>
- [17] <http://www.Mesec.cz/dane/zdravotni-pojisteni/pruvodce>
- [18] <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/socialzab/>
- [19] <http://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-c-589-1992-sb-o-pojistnem-na-socialni-zabezpeni-a-prispevku-na-statni-politiku-zamestnanosti/>